

מְלַחְמוֹת ה':

מבט תורני על השירות בצה"ל

א

השירות בצה"ל: מבט הלכתי

1

"זו אינה מלחמת הרשות אלא מצוה וחובה"
הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג (תרמ"ט-תשי"ט)
הרב הראשי לישראל, מח"ס "היכל יצחק"

ערב תקומתה של מדינת ישראל, כתב ראש הרבנים לארץ ישראל, הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, מספר מאמרים ותשובות בהלכה, על מנת לבסס את הגדרת מאבקו של היישוב העברי להקמת המדינה כמלחמת מצוה¹:

"... לדעתי, זו מלחמת מצוה, שכיון שהאומות המאוחדות החליטו להשיב לנו על כל פנים חלק מארץ ישראל לייסד בה משטר עצמאי, הרי זו מלחמת כיבוש הארץ, והרמב"ן... וזוהי מצוה חיובית, ולהרמב"ם אעפ"י שהוא אומר... מלחמה בשבעת עממים, הרי כוונתו ברורה... וכוונתו לכיבוש הארץ כשתינתן לנו האפשרות לכך... מלבד הנימוק שזוהי עזרת ישראל מיד צר..."² (כתבים ופסקים, סימן נב עמ' רל-רלא, וראה 'תחומין', ד' (תשמ"ג), עמ' 13-24).

"זו אינה מלחמת הרשות אלא מצוה וחובה. מצות כיבוש הארץ שהיא מצות עשה מהתורה לדעת הרמב"ן... ועזרת ישראל מיד צר לרמב"ם... אלה הערבים היושבים בארץ ושותפיהם מלכי ערב, באים עלינו... מגמתם לא לתת לנו שם ושארית בארץ ובאמת כוונתם להוציאנו בכח הזרוע או להשמידנו, ועל כן יש למלחמה זו דין מלחמה של עזרת

1. את הרקע למאמרים אלו הבאנו בספר זה בפרק אודות היסודות ההלכתיים של מלחמת מצוה בזמן הזה, סע' 6 – סיכון עצמי במלחמה כחלק מהחיוב של "לא תעמוד על דם רעך".
2. וכן כתבו בעל אבני נזר (יו"ד סי' תנד, ו), הראי"ה קוק (משפט כהן סי' קמה) ובעל המרחשת (ח"א סי' כב), שאף לדעת הרמב"ם כיבוש ארץ ישראל נחשב מלחמת מצוה, ומצוה זו כלולה בכלל מצוות השמדת שבעת העממים (מסכת סוטה, מז: בירור הלכה, הוצאת מכון "הלכה ברורה ובירור הלכה", ירושלים).

ישראל מיד צר שבא עלינו, והרי זו מלחמת מצוה" (על הקמת המדינה קודם ביאת המשיח, תחוקה לישראל ע"פ התורה, ח"א, עמ' 128-129).

סמכות להכרזת מלחמת מגן על ידי העם

"המלך אין כוחו אלא מן העם כשנבחר ע"י העם וכן יש לנו לאמור שהעם כולו, ועיקר עם ישראל הם היושבים בארץ ישראל, יש לו הסמכות של המלך בנוגע לענייני האומה וכיון שהרוב הגדול והמכריע מכריז על מלחמה זו הרי זה כצו המלך ויש בידו לכוף... ודע שאין אנחנו דנים מצד הדין של פיקוח נפש שהכל חייבים להציל נפשות מישראל שאם משום כך, יתכן מצב שבאים אויבים ומודיעים שאם ניכנע תחתם לא יפגעו בנו ואם משום פיקוח נפש כבר אין כאן, אבל כשבאים עלינו בארץ ישראל וכבר יש לנו רשות להקים מדינה משלנו זוהי מלחמת מצוה..."

מאות אלפים פליטים תלויים באוויר ועומדים בסכנה וכלום אין זה 'עזרת ישראל מיד צר'?! ואין צריך לדון כאן רק מטעם פיקוח נפש, אלא מצד חובת ישראל כשיש להם כבר כוח של אומה בארץ ישראל להילחם למען יהיו השערים פתוחים לפני אחיהם להינצל בה" (שם, עמ' 130-132).

גם לגבי פעולות התקפה וסיכול מעשי טרור כתב הרב הרצוג שיש להן תוקף של מלחמת מצוה:

"לדעתי, יש למאבק זה דין של מלחמת מצוה, כפי שביארתי, ואם כי מלחמת מצוה צריך שתוכרז על פי המלך, ואין לנו מלך, אבל הציבור כולו, או רובו, כפי שביאר כבר קודמי הגאון צוק"ל בשו"ת משפט כהן³ (סימן קמ"ד אות י"ד), יש לו הסמכות של מלך ישראל,

3. בשו"ת 'משפט כהן', נלקטו תשובות שהשיב הראי"ה קוק (תרכ"ה-תרצ"ה), מייסד הרבנות הראשית לארץ ישראל, לשאלות העוסקות בחלק "חושן משפט" בשו"ע. וכך כתב שם הרב קוק: "... שבזמן שאין מלך, כיון שמשפטי המלוכה הם גם כן מה שנוגע למצב הכללי של האומה, חוזרים אלה הזכיות של המשפטים ליד האומה בכללה. וביחוד נראה שגם כל שופט שקם בישראל דין מלך יש לו, לענין כמה משפטי המלוכה, וביחוד למה שנוגע להנהגת הכלל... כל שמנהיג את האומה דן הוא במשפטי המלוכה, שהם כלל צרכי האומה... דלענין משפט המלוכה, שנוגע להנהגת הכלל, ודאי גם שופטים מוסכמים ונשיאים כלליים במקום מלך הם עומדים" (משפט כהן עמ' שלז). הרב צבי יהודה קוק ציין למקורותיו של אביו בדין זה: "... המאירי סנהדרין נב: ומ"מ דיני המלוכות קיימים בכל זמן, ואף בכל דור ודור יש רשות למנהיגי הדור, גדולי הארצות, לענוש ולהרוג דרך הוראת שעה וכו' וזהו שנרמז

והרי גיוס זה הוכרז מטעם הרוב הגדול של הישוב בארץ ישראל שהוא בבחינת כל קהל ישראל. ועיין פירוש המשנה להרמב"ם ז"ל, בריש פרק עד כמה במסכת בכורות. ואפילו אותם החולקים על הנחה זו, וסוברים שאין כאן מלחמת ישראל, אלא מאבק לשם הצלת ישראל – פיקוח נפש דרבים – יש להם להודות שכל התקפה שיש בה ממש, מחלישה את כח האויב, וסופה הצלת ישראל. ואם תמצוי לומר, 'הלא למעוטי גוים דלא ליתי עלן זוהי מלחמת הרשות' (כלומר, שהגמרא (סוטה) הגדירה סוג כזה של מלחמה כמלחמת רשות בלבד), הנה, במה דברים אמורים כשהגוים שקטים לעת עתה ואנו יוצאים למלחמה עליהם למעטם ולהחלישם משום העתיד שמא יבואו עלינו, אבל כשכבר באו עלינו להשמיד ולגרשנו מנחלת קדשנו, כבר כל הפעולות המכוונות כנגדם הם בכלל מלחמת מצוה... (שו"ת היכל יצחק, אורח חיים, סימן לז').

ובמקום אחר הרחיב הרב הרצוג את הנימוקים לשיטתו בהגדרת מאבקו של היישוב העברי באותה שעה כמלחמת מצוה:
"... זאת עלי להעיר, שאני דברתי רק מנקודת ההשקפה של פיקוח־נפש, אבל לדעתי מאבק זה שלנו, יש לו דין מלחמת מצוה, (מאחר שהאו"ם נתנו לנו חלק מארץ ישראל, ואם לא נתגונן כראוי נפסיד חלילה הזדמנות זו, וגם לא יהא לנו עוד מקלט מוכן לאחינו שבגולה במקרה של צרה, רחמנא ליצלן, ודי לנו בניסיון האחרון, ודי לחכימא, וגם אם נפסיד הזדמנות זו, זה יביא ח"ו המוני ישראל לידי ייאוש ויגרום ח"ו בהמשך הזמן ביטול דת קדשנו ברוב האומה וטמיעה והתבוללות, ודי לחכם שכמותו) ובמלחמת מצוה הלא צרים לכתחילה בשבת על עיירות של גוים, ומכל שכן לעשות פעולות של הגנה" (שו"ת היכל יצחק, או"ח, סימן לא').

בתורה 'אל השופט אשר יהיה בימים ההם'. ובדרשות הר"ן דרוש יא: 'כאשר לא יהיה מלך בישראל, השופט יכלול שני הכוחות, כח השופט וכח המלך' (שם, עמ' שעח).

"כל איש מישראל – חייבים להתגייס בה"
 הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל (תר"מ-תשי"ג)
 הראשון-לציון, מח"ס "משפטי עוזיאל"

מלחמות ה'

גם הראשון-לציון, הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, קבע נחרצות כי מדובר במלחמת מצוה, וכפי שכתב כשלושה שבועות לפני קום המדינה:

"... ובמלחמתנו זאת, שאחרים קראו אותה עלינו להשמידנו ולשעבד את פלטתנו למרותם ושלטונם, אין כל ספק בדבר, שכל איש מישראל, לרבות כהנים ולוים, חייבים להתגייס בה, גם מדין מלחמת ה' שהיא ירושת הארץ, וגם מדין 'לא תעמוד על דם רעך' (ויקרא יט, טז). וכמו שהעלה להלכה הרה"ג הפוסק יצ"ו, וה' עמו שהלכה כמותו. וקדוש ישראל, ה' צבאות שמו, יצא בצבאותינו ויהדוף את אויבינו מפנינו, כיעודו מפי נביא קדשו (ישעיה מב, יג): 'ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה, יריע אף יצריח על אויביו יתגבר'" (קובץ תורני "הפוסק", תמוז-אב תש"ח, חו' צח'-צט', סי' תתרפ"ד, תשובה עבור הרב הלל פוסק, עורך הקובץ).

כעבור מספר חודשים הסביר הרב עוזיאל את כוונתו בשימוש בנימוק של "לא תעמוד על דם רעך" בעניין מלחמה זו:

"ליתר תוקף הוספתי גם טעם: "לא תעמוד על דם רעך", שהוא מוסיף חובת גיוס גם לכהנים לעמוד להגן ולהציל את עצמם ואת כל איש מישראל מהרג ורצח של האויבים הפנימיים וחיצוניים שהכריזו עלינו מלחמה, ועומדים בכל עת הכן להסתער עלינו בחימה להשמיד כל איש ואשה מישראל, ולהרוס כל נקודה ישובית עם השמדת אנשיה. מצב זה מטיל על כל איש מישובנו להגן בכל כחו ויכלתו על כל איש ואישה, ועל כל נקודה ישובית מישראל, בבטחון ואמונה בגואל ישראל – ה' צבאות שמו" (משפטי עוזיאל, ח"ט, חושן-משפט, סימן ג', השתתפות כהנים ולוים במלחמת מצוה, מיום כג' תשרי תש"ט).

"מעשה רב" של הרב עוזיאל במלחמת השחרור

"ביום שישי ה' באייר תש"ח, לאחר שהושגו מטרות 'מבצע קלשון' והכוחות היהודיים השתלטו על נקודות מפתח רבות בירושלים, הופנו אלפי אזרחים לאזורים שפנו על ידי האנגלים כדי לבצרם מחשש לפלישה ערבית צפויה. הדבר היה סמוך לכניסת השבת, ומפקדת ה'הגנה' בעיר קבלה היתר מיוחד מהרבנות הראשית להמשיך בעבודות הביצורים גם בליל שבת ובשבת. תושבי ירושלים חילונים כדתיים התמידו בעבודתם כל

אותה היממה. דוד שאלתיאל, מי שהיה מפקד ה'ההגנה' בירושלים, יצא בשעות הלילה לסיור בקווי החזית. באחת הגזרות נתקל ביהודי מבוגר, עטור זקן, החופר בדבקות רבה. כשהתבונן בו למרות החשכה, גילה כי לפניו ניצב הרב הראשי הספרדי, הראשון לציון הרב בן-ציון עוזיאל. "רבי," אמר לו שאלתיאל, "וכי כבוד הרב הראשי סבור שבלי טרחתו לא נבצר את העיר?" השיב לו הרב: "אל"ף, כל כף אדמה שחופרים מחישה את הגאולה ובי"ת, איני רוצה שהצבור הדתי יחשוב כי כפו עלינו חלילה את ההיתר לעבוד בשבת. רוצה אני להראות כי עבודת בצורים זאת אינה חס ושלום חלול שבת אלא קידוש שבת" (ד"ר מרדכי נאור, "ארץ נולדת", עמוד 39, רמת-גן, הוצאת כנרת, תשמ"ח; וראה עוד 'בעוז ובתעצומות', עמ' 138-144, ידיעות ספרים, אבי רט (עורך) תשע"ג).

3

"כיבוש מלחמה שהוא קנין גמור על פי תורה"

הרב צבי פסח פרנק (תרל"ג-תשכ"א)

רבה של ירושלים וחבר מועצת הרה"ר, מח"ס "הר צבי"

בסמיכות להקמתו של צה"ל ע"י ממשלת ישראל (ביום כ"ח אייר תשי"ח) כתב הרב פרנק, אודות המאורע הייחודי:

"... שזכינו לראות בהנף נף הקמת הצבא הישראלי על ידי ממשלת ישראל החדשה שנתכוננה במעשי ניסים נפלאים, שכל עין רואה בזה יד ההשגחה העליונה הנטויה עלינו לחוננו ולתת לנו מחיה בארץ האבות שאחרי עבור עידן ועידנים לגלותנו הממושכת... והנה פתאום, מתוך החושך והערפל אשר כיסה את עין הארץ, נתבקעו נצוצי אור, וכמו השחר עלה על שמי ארצנו הקדושה, וכבוד ה' עלינו זרח להרמת קרן ישראל לעיני הגויים, שיכירו וידעו כל יושבי תבל בזכותנו לבנות את בית ישראל בארצנו..." (מכתב ברכה לספר 'משפט הצבא בישראל', ירושלים, תש"ט, הרב אלתר דוד רגנשברג).

מדינת ישראל – כ'אתחלתא דגאולה'

"זה קרוב לשנתיים ימים אשר זכינו לראות כי פקד ה' את עמו להושיענו באתחלתא דגאולה ורוב של ארץ ישראל המערבית נכבש על ידי צבא ההגנה לישראל. היינו נוכחים לראות שחוזר ונשנה לעינינו אותו החזיון המרומז בפסוק: "ראה נתתי לפניכם את הארץ" (דברים א, ח) וכפירושו של הספורנו שם: "ראה נתתי לפניכם את הארץ" – היינו יושבי הארץ כי נמוגו מפניכם ולא יתקוממו, ובאו ורשו את הארץ את גליל הכנענים כי הם, מפחדם יפנו ויברחו או ימותו בלתי מלחמה, ומעין זה שהיה בגאולה ראשונה על ידי

יהושע בן נון כן ראינו שנית בהתחלת גאולתנו האחרונה הזאת וכמו שהובטח לנו: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", כי רוב הערבים הקדימו לברוח מנוסת חרב והשאירו אחריהם שדות זרועות תבואה, כרמים ופרדסים, אילנות דמלבלבי וכל עץ עושה פרי למינהו..." ("כרם ציון" תש"י, כרך י"א; וב"קונטרס הר צבי").

מברק מאת הרב פרנק אל הרב הראשי לישראל, הרב הרצוג,

בעניין "התפילה לשלום המדינה" (כ"ד אלול תש"ח)⁴

הרב הראשי לישראל הגרי"א הרצוג שליט"א, רבבה, ירושלים. מצד מצפוני הייתי מחליף איזה תיבות בסגנון התפילה אלא שאני מבטל דעתי מפני דעתו והנני מסכים לקבוע התפילה ויהא רעוא שתתקבל במהרה. ויתברך בכתובה וחתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים ולגאולה וישועה קרובה. מברכו ודורש שלום תורתו. צבי פסח פראנק.

'קנין כיבוש' בכיבושי צה"ל

תשובה מעניינת נכתבה על ידי הרב פרנק לרב עזרא עטיה, בימי המצור על ירושלים וכחודש לפני הקמת המדינה וכך כתב בשו"ת 'הר-צבי' (או"ח, ב', סי' עד):
 "בשנת תש"ח, בראשית מלחמת השחרור, היה מחסור גדול במרור (חסה) לפסח, ורבים מתושבי ירושלים ירדו לכפר הערבי הנטוש דירי'אסין שנלכד בידי היהודים כדי ללקוט שם. ונשאלתי ע"י הגאון רבי עזרא עטיה ראש ישיבת פורת יוסף, אם אפשר לצאת במרור זה ידי חובה, דלכאורה הוי גזל עכו"ם ובמרור הגזול לא יוצאים ידי חובה".
 על כך השיב הרב פרנק שאין בכך גזל הנוכרי בהסתמך על קנין כיבוש מלחמה, וזה לשונו:

"ואף ד'קרקע אינה נגזלת' – מכל מקום, נקנו הקרקעות לצבא ההגנה ע"י כבוש מלחמה. וכנראה שהמלקטים הישראלים לקטו את המרור ברשות ההגנה..."

4. ארכיון הרב הרצוג, תיק "תפילות לשלום המדינה ולשלום חיילי צה"ל והכוחות הלוחמים". וראה עוד בספר הרבנות הראשית לישראל, שבעים שנה ליסודה, חלק ב', עמ' 823-824 ובהערות מס' 37-38, היכל-שלמה.

תשובה דומה כתב הרב פרנק בתום מלחמת השחרור (שו"ת הר צבי, או"ח ב', סי' פז), כשנשאל מה דין הרכוש הערבי שננטש בירושלים ובסביבותיה, לעניין תרומות ומעשרות, וז"ל (שם):

"הרי לפנינו דברים ברורים, דאין הכי נמי דשפיר נמצא שלפעמים מוציאין רכוש של אדם וחבירו נוטלה וזוכה בה בעל כרחו ושלא בטובתו של בעל החפץ ואע"פ שבעל החפץ עומד וצווח שלי הוא לא משגחין בו, וענין זה מפוזר בש"ס ופוסקים כדבר פשוט דכיבוש מלחמה הוא אחד מקניני התורה".

בשנת תשט"ז, דן הרב פרנק (שו"ת הר צבי, יו"ד סימן קט)⁵ בחיוב טבילה עבור כלים שנפלו לידי צה"ל כשלל במלחמת השחרור ולדבריו, אין הם נשארים במעמדם ככלי נכרים, אף אם הממשלה מתייחסת אליהם כנכסי נפקדים:

"כלים שנפלו לידי צה"ל אם חייבים בטבילה. זה כתשע שנים עברו מיום אשר זכינו לראות חסדי השי"ת, שרוב ארץ הקודש נכבשה מידי הגוים ובתוך שלל האויב נפלו ביד צבא הגנה לישראל הרבה כלי סעודה חדשים גם ישנים, שהוכשרו בהגעלה או בליבון. והשאלה באה אם מחויבים בטבילה כדין קונה כלי סעודה מהנכרי, ורבו הדעות בין המורים, ויש שהורו, דמכיון שבאופן רשמי אין רצונה של ממשלת ישראל לשנות חזקת הבעלות של הערבים והרכוש רשום בתורת נפקדים מרכוש האויב, ולכן אין הכלים הללו חייבים בטבילה, דדינם ככלים השאולים מן הנכרי שאינם חייבים בטבילה וגם לא מהני להו טבילה כל זמן שלא יצאו מרשות הנכרי.

ולדידי, מה שהממשלה מצביעה עליהם שהם רכוש האויב, רישום זה אינו משמש כלום להתיש כחו של כיבוש מלחמה שהוא קנין גמור על פי התורה, ומעשה מוציא מידי דבור, ועובדא היא שכל יחיד ויחיד שתפס מהכלים לתשמישו נתכוין שיהא שלו לגמרי לחלוטין וגם הממשלה בעצמה מה שנטלה להשתמש בהם, מחשבתם ניכרת שדעתם להשתמש בהכלים עד שיכלו לגמרי, ושם זה שיש על הכלים שהם רכוש האויב אינו משנה את הדין, שבאמת כבר נעשו רכוש יהודי ויש לחייבם בטבילה".

קשריו של הרב פרנק עם לוחמי המחתרות ופסיקותיו עבור חיילי צה"ל

"בזמן מלחמת העצמאות, התיר הרב פרנק ייצור משוריינים בשבת עבור הצלת גוש עציון, אך דרש כי לא יהיה חילול שבת עבור מטרות שאינן הכרחיות והתנגד לגיוס בני ישיבות למערכה. כן התיר אכילת קטניות בפסח תש"ח בשל מצוקת המזון בירושלים.

5. וראה 'ציץ'אליעזר', חי"ח, סי' סג', ו'חבל נחלתו', הרב אפשטיין, ח"ב סי' כג'.

נכדו, הרב יעקב פרנק, מספר כי בבית סביו היו שני סליקים שונים, של ה'הגנה' ושל ה'אצ"ל', כשהרב פרנק מארגן את הדברים כך שהאחד לא ידע על קיום הסליק של חברו. עוד מספר הרב יעקב פרנק, כי קרבתו של בית הרב למחנה שְׁנָלָר הבריטי⁶ אפשרה לאנשי ה'הגנה' לצותת דרך קו הטלפון בביתו לשיחותיהם של הבריטים" (ציונות בקדושה, ר' יואל יעקובי, 'בשבע', גיליון 420, תש"ע).

הרב פרנק הספיד את מגיני וחללי גוש־עציון החרב, במילים נרגשות (קובץ תפילה, "על חומותייך ירושלים", ד' סיון תש"ח). וכן, הכריז על יום כ' בסיוון תש"ח כיום אבל ותפילה, לציון שלושים יום לנפילתה של העיר העתיקה.

לאחר מלחמת השחרור, הרב פרנק ובית דינו התירו עגונות רבות מכבלי עגינותן, לאחר שבעליהן הוכרו כחללים. גם הרב הצבאי הראשי, הרב שלמה גורן, נועץ ברב פרנק בשורה של שאלות הלכתיות כבדות משקל, ובמיוחד בעניינים של התרת עגונות צה"ל. היה זה הרב פרנק שעל פסיקתו הסתמך הרב גורן בעת שהתווה את דרך קבורתם של חללי צה"ל בארונות קבורה (שו"ת תרומת הגורן, ח"ב, סי' סו)⁷. כמו כן, התיר הרב פרנק לרב גורן לעגן בפקודות מטכ"ל היתר גילוח ותספורת לכבוד יום העצמאות⁸.

6. מתחם שְׁנָלָר שכן ברחוב מלכי ישראל בירושלים, שימש כמחנה צבאי של הצבא הבריטי, ולאחר מכן עבר לידי ההגנה ובהמשך לידי צה"ל, עד אשר בשנת תשס"ט חדל מפעילות ונסגר. במקומו נבנתה שכונת מגורים.

7. "סדרי הקבורה בארונות בצבא נקבעו בהתאם לדיני התורה ולפי הוראות בכתב מאת מרן הרב הראשי לירושלים הגר"צ פרנק שליט"א, אחרי שלן בעומקה של הלכה כתב אלינו בנדון כדלהלן: 'ע"ד קבורת חיילים בארונות אחרי הנימוקים שהציעו לפני שיש בסידור קבורת החיילים מצאתי שיש הכרח לקוברם בארונות ובלבד שהארונות יהיו מנוקבים לצד הקרקע"' (מכתב הרב גורן לשר הדתות ר' זרח ורהפטיג, טו' כסלו תשי"ב, ארכיון הרב הרצוג).

8. לקראת יום העצמאות הראשון (תש"ט) שאל הרב גורן את הרב פרנק האם הוא מתיר לו לפרסם בפקודות מטכ"ל שמותר להסתפר ולהוריד את הזקן ביום העצמאות, הרב פרנק השיב שלא רק לחיילים מותר אלא לכל ישראל. היתר זה התפרסם בפקודת מטכ"ל מס' 340207 סע' 2 (ספר משואה ליצחק, הוצאת יד הרב הרצוג, הרב שמואל כ"ץ, עמ' 591 הערה 120, מובא במכתבו של ראש לשכת הרב גורן מיום י"ח סיון תשל"ז).

"זה מלחמת מצוה ואסור לשום אדם להשתמט ממנה"

הרב הלל פוסק (תרמ"א-תשי"ג)

מח"ס "דברי הלל" ו"נוה הלל"

"כבר נגעתי בזה פעם ב"הפוסק"⁹ שזה מלחמת מצוה ואסור לשום אדם להשתמט ממנה, וכל המשתמט, דינו כפורש עצמו מן הצבור (או"ח סימן תקע"ה), ובפרט בשעה שהוא בעצמו בסכנה ורוצה להציל את עצמו בגופו ובדמו של חברו, שזה אסור בהחלט. כל המשתמט ילך לג'נין ושכם ויסתתר בצלם של הערבים ולא שצעירי עם ישראל בנינו ובנותינו יסכנו את נפשם בעד אבר המדולדל הזה, הבוגד בעמו ובארצו, ואפילו בממון חברו אסור להציל את עצמו, עי' שו"ת בנין ציון סי' קס"ז מזה – וביחוד עתה שעומדים אנחנו במצב נורא ואיום וחוב קדוש מוטל על כל אחד ואחד, כעם ככהן, כת"ח וכבני הישיבה ללכת לגיוס, להציל נפשותינו ארצנו ורכוש של כל עם ישראל, אבל חלילה לנגוע בכבוד השבת בדבר שאין שייך להצלה, למשל, לעשן בשבת... אנשים הללו מסכנים חייהם במסירות נפש שאין דוגמתו כדי להציל ערי ישראל... וצריך למנה [=למנות] בכל גדוד רב צבאי, רב כמה שנאמר, רב חרד ודחיל, והמה ישגיחו על עניינים הרוחניים. על פיהם יצאו ועל פיהם יבואו, ואז ה' יהיה בקרבנו להפיל אויבנו חללים, וישגיחו הרבנים גם על כשרות המאכלים וכדומה" (שו"ת הלל-אומר, או"ח סי' רטו' בענין חילול שבת להמגויס, עמ' קמח-קמט, תשט"ו).

9. ירחון תורני להלכה ואגדה שראה אור בעריכת הרב פוסק, החל משנת ת"ש ועד פטירתו במשך קרוב לחמש-עשרה שנה.

"אין לך מלחמת חובה ומצוה גדולה מזו"

הרב שלמה יוסף זיין (תרמ"ה-תשל"ח)

חבר מועצת הרה"ר, מייסד ועורך "האנציקלופדיה התלמודית"

תקומת מדינת ישראל העצמאית – גדר מלחמת מצוה וחובה

"בימינו אנו, שזכינו לתקומת מדינת ישראל העצמאית, משוחררת מעול מלכויות ומשעבוד גלויות – הרי מלחמת השחרור ברור שהיו לה כל דיני מלחמת מצוה וחובה. משתי בחינות: 'עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם', וכיבוש הארץ, שלדעת הרמב"ן זוהי מצות עשה מן התרי"ג הנוהגת בכל זמן..." (לאור ההלכה, עמ' סה).

"... נמצינו למדים: מלחמת איסור¹⁰ במדינת ישראל אינה אלא בתיאורים בבחינת "היכי תמצא", לו יצויר כך וכך, היינו אילו היינו יוצאים למלחמה ביזמתנו אנו, להרחיב גבול ישראל מעבר לגבולות ארץ ישראל ולהרבות היוקרה שלנו, "בגדולתו ושמעו", מלחמה כזו צריכה לרשותה של סנהדרין הגדולה, דבר שאין לנו עכשיו. אבל למעשה, כל שלש המלחמות של מדינת ישראל, העצמאות וסיני וששת הימים, וההמשך של ששת הימים, כולן הן ממש 'עזרת ישראל מיד צר הבא עליהם'. הם, השכנים שלנו, שהתחילו בפלישה עזה לתוך גבולותינו במטרה שהצהירו בעצמם להשמיד את ישראל, העם והמדינה כאחת. כך היה המצב בכל שלש המלחמות, וכך הוא גם עכשיו, ואין לך מלחמת חובה ומצוה גדולה מזו".

"עד כאן החובה מנקודת הצלת נפשות, עזרת ישראל מיד צר, מלחמת התגוננות, אבל עוד לנו נקודה אחרת. הרי בארץ ישראל הדברים אמורים, וידועים דברי הרמב"ן (בהוספות לספר המצות, מ"ע ד, ובפירושו על התורה, פרשת מסעי) במצות הכיבוש של ארץ ישראל... שלשה סוגי שטחים לנו: א. יהודה ושומרון, וגולת הכותרת להם עיר עז לנו, ירושלים העתיקה; ב. מדבר סיני; ג. רמת הגולן. ובכך צד השווה אחד לכולם: מלחמת חובה או מצוה בתורת עזרת ישראל מיד צר. אבל בנוגע לצד החובה והמצוה בתורת כיבוש הארץ יש הבדל ביניהם. מדבר סיני לא חלה עליו מצות הכיבוש, מלבד לדעת יחידים הסוברים שנחל מצרים הוא הנילוס. אבל המקובל להלכה היא דעת רב סעדיה גאון ורוב

10. במונח זה, ממטבע לשונו הייחודית של הרב זיין, הכוונה היא למלחמה שאסור לצאת אליה בזמן הזה ללא בית דין, אורים ותומים, וכו'.

הראשונים והאחרונים שנחל מצרים הוא ואדי אל־עריש ומה שמעבר לוואדי אל־עריש הוא בכלל הרחבת הגבולות, כמו כל חוץ לארץ¹¹, ולכך צריך תנאים מיוחדים (כיבוש כל הארץ וסנהדרין ועוד) שאינם. ובנוגע לרמת הגולן, שבכלל סוריא תחשב, יש מקום לומר שכיון שלדעת הרמב"ן מצות הכיבוש היא על כל גבול האבות, הרי גבול זה מתפשט עד נהר פרת... אבל בנוגע לירושלים העתיקה וכל יהודה ושומרון לית דין ולית דיין שזו ארץ ישראל ממש, ושתי המצוות חלות שם: גם עזרת ישראל מיד צר וגם כיבוש הארץ" (קובץ תורה שבע"פ י', עמ' קמג'-קמח', מוסד הרב קוק, ירושלים).

השלכה הלכתית נוספת לכיבושי צה"ל:
"... כתבו הפוסקים: חורבן של ערי יהודה הוא שעכו"ם מושלים עליהן ומסתבר שעם שיחרון של ערי יהודה משלטון נכרים והקמת מדינת ישראל (אשרינו שזכינו לכך!) בטל דין הקריעה על אותן הערים..." (המועדים בהלכה, הצומות, מהדורת תשט"ו, עמ' שעא', וחלק ב' עמ' תקיד', מהדורת תש"ע).

חובת השירות הצבאי:

בראיון עמו¹² נשאל הרב זוין אודות עמדתו ביחס לשירות בצה"ל:
"שירות בצה"ל הוא כידוע חובה לאומית. האם שירות זה הוא גם חובה המשתמעת מאמונה דתית בארץ הזאת המובטחת?"
והשיב: "מובן. זהו דין התורה. כי זוהי מלחמת מצוה במובן כפול: א. לשם כיבוש הארץ, שלפי הרמב"ן ב"ספר־המצות" זוהי מצוה לדורות – כמובן, בזמן שאפשר. ב. עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם, לפי הרמב"ם. לגבי תלמידי ישיבות – אינני בעד ביטול הגיוס. אני רק בעד דחייה, לפי הנהוג הקיים עכשיו".

11. להרחבה בעניין הגבול הדרומי מבחינה הלכתית: טובה הארץ מאוד מאוד – על גבולות ארץ ישראל, הרב חיים שטיינר, עמ' 47-59 תשע"ז. פניני הלכה – העם והארץ, הרב אליעזר מלמד, עמ' 73-77 ובסדרת המופת בשישה כרכים, אוצרות ארץ־ישראל, הרב ישראל אריאל, מכון המקדש, תש"ע ותשע"ג.

12. מוסף מעריב, לוי יצחק ירושלמי, עמ' 17-19, כ"ז תמוז תש"ל.

השתתפות בני הישיבות במלחמת השחרור (תש"ח)

בתשובה ל'גילוי-דעת' תורני שפורסם ביום כ"ג בניסן תש"ח על ידי גדולי תורה, אשר פטר באופן גורף מבחינה הלכתית את כל בחורי הישיבות מחובת ההשתתפות במאמצי ההגנה והמלחמה של הישוב היהודי¹³, פרסם הרב זוין קונטרס תורני נוקב (בעילום שם)¹⁴ הנקרא: "לשאלת הגיוס של בני הישיבות", וכך כתב:

"כל הכבוד וכל ההערצה למרנן ורבנן, גאוני עיר הקודש, אבל הרשות ניתנת לשאול: ילמדונו רבותינו, זו מנין לכם, שבני תורה ותלמידי-יחכמים פטורים מלהשתתף במלחמת מצווה של עזרת ישראל מיד הצר הצורר העומד עליו לכלותו ולהשמידו, חלילה? זו מנין לכם, לפרסם בצורה של הלכה פסוקה ו"דעת תורה" שבני הישיבות אין להם לא להירשם ולא להיפקד ולא להתייצב ולא כלום?

וכי לא כן שנינו שבהצלת נפש – לא נפשות, אלא אפילו נפש אחת מישראל – "אין עושין דברים הללו אלא על ידי גדולי ישראל" (יומא, כד ע"ב; רמב"ם, שבת פ"ב ה"ג) וחכמיהם

13. "לזאת יצא מאתנו דעתנו דעת תורה שכל בן ישיבה, חובש ותופש ביהמ"ד, אל יתיצב, ויפקד, וירשם לכל דבר גיוס, וכדומה, אפילו גם לשעה קלה" (מתוך לשון הכרוז של רבני העדה החרדית).

14. זיהויו של הרב זוין כמחבר הקונטרס רווח בציבור החל משנותיה הראשונות של המדינה (נזכר כבר בשנת תשי"ג בעיתונות הדתית כדבר פשוט), הרב מנחם הכהן (עוזרו של הרב שלמה גורן) סיפר כי בעבר החזיק בידו את העותק המקורי בכתב ידו של הרב זוין, אך למרבה הצער הוא אבד. גם הרב נחום נריה סיפר כי שמע מאביו שהרב זוין הוא המחבר של הקונטרס וכך מקובל כיום (עוד נעיר כי גם הסגנון של הקונטרס דומה מאוד לסגנונו ההלכתי של הרב זוין, וכן האזכור של "שו"ע הרב" מספר פעמים מעיד על קרבת המחבר לחסידות חב"ד). העדויות הני"ל מקורן במחקר מפורט שנערך בנושא על ידי מנהלי בלוג הספרים 'seforimblog' ברשת האינטרנט.

בשנים האחרונות, ובהסתמך על דברי ביקורת חריפים שהשמיע הרב זוין בשנת תשל"ג בישיבת מועצת הרבנות הראשית כנגד תמיכת מרכז המפד"ל בהחלטה לחייב גיוס בני ישיבות בכפייה (התפרסמו ב"הצופה" יב' אדר ב' תשל"ג, "אל תגעו במשיחית"), נעשו ניסיונות ע"י מספר רבנים חרדים וחלק מבני משפחתו של הרב להכחיש את הזיהוי הזה, אך הכחשתם נעשתה מכוח הסברה בלבד ואינה מבוססת על מידע ישיר. הרב שאר ישוב כהן יישב את ה'סתירה' הזו כביכול והעיד אודות עמדתו השלמה של הרב זוין בסוגיה, וכך כתב: "בתשובה לשאלתו – בזמנו דיברתי עם מו"ר הגאון הרב שלמה יוסף זוין זצ"ל והוא אמר שהוא מתנגד לכפייה על בני הישיבות ללכת לצבא, אבל לא התנגד לשילוב של לימוד תורה עם שירות צבאי בזמן אחד, מה שנקרא "הסדר" – וההחלטה על מצבו האישי של כל תלמיד ישיבה צריכה להישאר ביד ראשי הישיבות!" (מתוך מכתב המצוי בארכיון הרב שאר ישוב כהן, באדיבות מכון "נורדוד" להוצאת כתבי הרב הניזיר והרב שאר ישוב כהן).

(רמב"ם שם) "כדי להורות הלכה למעשה לרבים" (ט"ז, או"ח, שכ"ח, ושו"ע הרב שם) וכי הבדל יש בין שבאותה שעה הוא מתבטל מתלמוד-תורה או שאינו מתבטל? ואם בהצלת נפש אחת כך, בהצלת רבבות אלפי ישראל על אחת כמה וכמה!

... כל העם בארץ ובתפוצות, באין הבדל חוגים וסוגים, מפלגות וכתות, מאשר ומקיים בהתלהבות ובמסירות נפש את ההשתתפות במלחמת התגוננות זו שכפו עלינו. כולם מבינים היטב כי אין תקומה ח"ו לישוב בארץ ולשארית הפליטה בגולה מבלעדי מדינה עצמאית בארצנו, שתקלוט בזרועות פתוחות את אחינו השותפים דם, הנעים ונדים באדמת הגולה, הבווערת מתחת לרגלם.

וה' הוא יודע וישראל הוא ידע ואף כל העולם יודעים, שלא אנחנו מתקיפים ולא אנחנו רוצים במלחמה, לא אנחנו ששים לקראת קרב ולא אנחנו פנינו מועדות לשפך דם. אבל אם מתנפלים עלינו בחמת רצח, חובתנו, חובת כל העם, להציל את עצמנו ואת עמנו – גנון והציל. והרי אתם, גאונינו וגדולינו, רובכם מודים בנחיצותה ההכרחית של מלחמת מצוה זו בכלל, ולפיכך הקדימו רבים מכם בהכרזותיהם דברי ברכה ועידוד לבחורינו היקרים העומדים במערכה. ובכך אפוא עליכם לזרז אף את חכמי התורה, המוכשרים מבחינת הגיל והגוף להשתתף במערכה, לעשות כן. האחיכם יצאו למלחמה, ואתם תשבו פה?

מבחינה מעשית יש אולי חשש שהישיבות יתרוקנו בעזוב רוב התלמידים את מוסדות האולפנא, ותורה מה תהא עליה. אבל לשם כך יש להיכנס במשא ומתן עם מוסדות הגיוס על הסדרים מעשיים ידועים, ותמיד אפשר למצא את הדרך להקלות ולהגבלות. עד כמה שידוע לי, הייתה נכונות כזאת מצד אותם המוסדות. אבל להחליט באופן פסקני לבלי להשתתף כלל ועיקר, לא להירשם ולא להיפקד, ולא ולא ולא – זו מנין לכם?

רבים מבני הישיבות מקדשים את השם, עודרים במערכת המלחמה, בגיוס ובמשמר ובכל אשר יידרש. באחת ידם מדפדפים בגוילים ובאותיות של התורה והתלמוד ואחת מחזקת השלח והרמחים והמגנים והקשתות והשריונים. רוחם איתנה ומרוחם משפיעים הם על שורות הצבא על בחורי חיל המגן, רוח האמונה, רוח התורה והמצווה. כלום לא מחובתכם, מרנן ורבנן, לעודדם ולאמצם ולהשפיע על אחרים שילכו בדרכם?

דעת התורה? הנה היא, פשוטה וברורה: והזריז (בהצלת נפשות) הרי זה משובח, ואין צריך ליטול רשות מבית-דין" (יומא, פ"ד ב', וראה רמב"ם מלכים, פ"ה ה"ב)! "כי ד' אלקיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם!" ("לשאלת הגיוס של בני הישיבות", 'הצופה', כ"ה סיון תש"ח, עמ' 4, ובחוברת מיוחדת מאת "אחד הרבנים". נדפסה מחדש ב"ספר הראל" – צבאות ישראלית באספקלריא תורנית, עמ' 374-370, תש"ס).

"ודאי שהחיוב מוטל על כל אחד מישראל"

הרב עובדיה הדאיה (תר"ן-תשכ"ט)

חבר ביה"ד הגדול וראש ישיבת המקובלים "בית אל", מח"ס "ישכיל עבדי"

שאלה מעניינת נשאל הרב הדאיה, בעניין ההתנדבות לשירות בצה"ל וזו לשונה:
"שאלה: איש שהוא נתין זר, שפטור מעבודת הצבא, ברצונו לדעת, אם יש חיוב צבא מהתורה במדינה ישראל אז הוא יתנדב.

זאת אשיב בס"ד: א. הנה בעיקר היסוד אם יש למדינת ישראל דינא דמלכותא דינא¹⁵, מבחינת ההלכה, כבר דיברנו בזה בשו"ת ישכיל-עבדי (ח"ו חו"מ סי' כ"ח), ואחרי משא ומתן בהלכה בכל דברי הראשונים והאחרונים זאת הלכה העלינו בסוף דברינו, א. דינא דמלכותא דינא נאמר בין במלכי אומות העולם, בין במלכי ישראל, ב. דינא דמלכותא דינא נאמר גם במקום שאין מלך, רק שר ומושל, או בית הנבחרים... ג. הרי זה מפורש, כי כל ענין של שמירה, חומה וכדומה, כל בני העיר חייבים לתת לשמור על העיר, חוץ מהתלמידי חכמים שתורתם משמרתן... ד. וכל זה נאמר, בזמן שכל עם ישראל, מתגורר בארצות נכר, תחת שלטון זרים שאז כל שמירת העיר היא מוטלת על בעלי השלטון, שהם האחראים על שמירת העיר ובכל זאת, מצד דינא דמלכותא דינא, אנו מחייבים את עצמינו לעזור להשלטונות בשביל שמירת עצמינו גם כן, ומטילים על כל בני העיר, המס השייך לזה אם לפי ממון אם לפי נפשות, כל דבר כדינו, ואם כן הדברים, קל וחומר שעתה זכינו, להיות לנו מדינה משלנו, תחת שלטון עצמינו, ואנו מוקפים מהאויב מכל צד, ודאי שהחיוב מוטל על כל אחד מישראל, באין הבדל נתין לנתין, שהלא זה לטובת הכלל והפרט, וכל היושב במדינה, ומתגורר בה, הוא חייב לשמור על עצמו, ועל חבריו, כי אם כל אחד ישב בחיבוק ידיים בטענות שונות, הרי מביא אסון על עצמו ולכל בני המדינה, שאם אין תגבורת מספיקה נגד האויב, הרי כל המדינה, היא בסכנה ח"ו,

ועל כן, זה שהוא מתנדב לשירות הצבא, לשמור על המדינה, ולעמוד נגד האויב שלא יבוא ולא יהיה, הרי זה טובת עצמו, והנה שכרו אתו ופעולתו לפניו, בבחינת כל המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ועל אחת כמה וכמה, מאות אלפי נפשות,

15. אודות דין זה ומקורותיו ראה בפרק "המלמד ידי לקרב" – היסודות ההלכתיים של מלחמת מצוה בזמן הזה, סע' 8.

המתיישבים במדינה ובפרט שאנו מתי מעט, נגד כמה מניינים המקיפים אותנו מסביב, ודאי דכל איש ואיש נוסף המשתתף לעזור בשמירה, הרי הוא בבחינת חיוני למדינה. ה. לאור כל האמור, הרי זה הבא בשאלה, שהתנוצץ רוח טהרה בקרבו להתנדב, לשירות הצבא במדינה, הרי זה מחובתו, מצד התורה וההלכה, ועליו תבוא ברכת טוב אמן, אמנם תנאי קודם למעשה דעליו להיזהר לשמור עצמו שלא יבוא לידי מכשול מאיסורים שונים ח"ו אם לא במקום שיש צורך בפיקוח נפש וכדומה, והבא ליטהר מסייעים אותו מהשמים יותר (ישכיל עבדי, ח"ז, או"ח סי' מד', שאלה יד').

"הרי אין לך מצוה יותר גדולה מזו"

"ולכן עם שאנו רואים בחוש לכמה מהמתפרצים והפושעים בארץ ישראל, הרי מצוה זו של חיבת הארץ וריבוי הישוב שמתרבה על ידם בהחייאת השממה, וריבוי הבניינים, שבהם מתיישבים כמה וכמה עולים חדשים החרדים על דבר ה' ומקימים בתי כנסיות ובתי מדרשות בכל אתר ואתר, הרי בזה לוקחים חלק גם אלה שאין להם יד ושם בתורה ובמצות, כי הרי עם ישראל כולו בבחינת גוף אחד, ואין לך אדם מישראל שאין לו חלק בתורה ובמצות שעושה חברו, והרי מצוה זו כדאה להגן עליהם להיות להם שארית בארץ... ובפרט לפי מה שהסברנו דכל אלה הישובים שנעשו ע"י אלה החופשים ומתיישבים בהם אנשים דתיים שעוסקים בתורה ובמצות, הרי מזה עצמו כבר מגיע להם חלק גם כן, ובפרט כאשר הולכים למלחמה נגד האויב להגן על הארץ ועל יושביה, הרי אין לך מצוה יותר גדולה מזו ויש בה כדי להכריע את הכף לטובה, וזה תלוי בשיקול אל דעות שלפעמים מצוה אחת מכריעה כנגד כמה אלפי עבירות... (מתוך הקדמתו לחלק חמישי של שו"ת ישכיל עבדי').

משמעות רוחנית לניצחונות צה"ל במלחמת ששת הימים

"... תקותינו שהכיבוש ימשך הלאה, אל לנו לוותר אפילו שעל אחד, כל הזמן שהיתה כבושה ע"י לא בני ברית היתה השכינה בגלות עשוקה בידי האויבים, בפרט כל מקומות הקודש, מקומות הצדיקים הקרויים חיים הם היו בצער גדול על שהיו עשוקים ממש בין הסט"א, עתה שנפדו ונכנסו לגבול הקדושה, אסור לנו להוציא אותם מגבול הקדושה ולהחזיר השכינה בגלות ח"ו, ולתת להם חניה בארץ, ולעבור על לא תחנם, ה' עמנו אל תיראום, אפילו על אי סיני לא לוותר..." (מתוך מכתב לרב שלמה גורן מיום ב' מנחם אב תשכ"ז, נדפס בספרנו 'המחזיר שכינתו לצינן', כרך ג', הוצאת תנועת המזרחי העולמית, תשע"ז).

"שמירת הגבול הוא בוודאי עניין פיקוח נפש"

הרב משה פיינשטיין (תרנ"ה-תשמ"ו)

ראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל בארה"ב, מח"ס "אגרות משה"

"שמירת הגבול הוא בוודאי ענין פיקוח נפש"¹⁶

הרב פיינשטיין מדמה סיוור ביטחוני בגי'פ צה"לי להליכת עדי קידוש החודש שהלכו בדרך לבית דין, ששניהם נחשבים לדבר מצווה, ולדעתו, בסיוור זה יש אף דין פיקוח נפש.

"בע"ה יום א' כ"ה שבט שדמ"ת¹⁷. מעלת כבוד נכדנו היקר והחביב לנו מהר"ר אברהם יצחק אורן שליט"א שלום וברכה לעולם. בדבר מי שעובד בצבא בשעת שלום והוא משומרי הגבול בסמוך להערביים, ונוסעים ברכב (מאשין) האינשי הצריכין ליסע בשביל שמירת הגבול, אם יכולין ליקח עמם ברכב אוכלין ומשקין לצורכם כשיצטרכו ליסע בשבת, ואיזה ספרים ללמוד. והנסיעה היא ליותר מי"ב מיל שאסור מדאורייתא לצאת בשבת.

תשובה: הנה ספרים וודאי אסור, אף לא סידורים לתפילה... ובדבר אוכלין ומשקין – כשהוא לזמן גדול שיצטרכו למזונות בדרך, הנה איתא בר"ה דף כ"ב ע"א במתני' שבסוף פרק ראשון, במי שראה את החודש שבהיתה דרך רחוקה לוקחין בידם מזונות שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החודש. ואם כן, גם כאן שמצד שמירת הגבול הוא בוודאי עניין פיקוח נפש, ורשאיין לילך ברכב, אף שיש איסור הבערה ואיסור חוץ לתחום, שגם כן רשאיין ליקח עמם מזונות, אף שיהא וודאי כובד ויתבער על ידי זה יותר דלק, אף שיעשה על ידי זה מלאכת הבערה יותר מנסיעתם בעצמן. והוא אף שליכא חשש פיקוח נפש כשלא יהיה להם אוכלין לזמן הנסיעה... על כל פנים, לדינא באלו שנוסעים ברכב לשמירת הגבול רשאיין ליקח אוכלין ומשקין עמם ברכב, אבל לא ספרים ושאר דברים. ואם הולכין ברכב רק לזמן קצר, היינו פחות מהפסק שבין אכילה

16. "חלק מנכדיו של הגאון רבי משה פיינשטיין עלו לישראל והקימו בה בתים של תורה... בתשובות שהשיב לנכדו ניתן להרגיש את נחת הרוח והאהבה שיש לו נכד הטורח ללמוד תורה תוך כדי סיוור ביטחון בשבת, והוא רוצה לדעת כיצד לנהוג בספרי קודש ומזון מבחינת הלכות תחום שבת" – הרב ארי יצחק שבט, להרים את הדגל, עמ' 36, ירושלים, תשע"ד.

17. שנת תשמ"ד (1984).

לאכילה כשיאכלו עתה, יש להם לאכול כאן ולא ליקח עמם מזונות (ועי' עוד בעניין זה לקמן סימן ל'). זקנך אוהבך בלב ונפש, משה פיינשטיין" (שו"ת אגרות-משה, אורח חיים, חלק ה', סימן כו').

"עניין צבא ההגנה – הוא עניין גדול":

הערכה לחיילי צה"ל לצד הכרה בעדיפות לימוד בישיבה גבוהה על פני השירות בצבא

"אם ללמוד תורה בישיבה או להתגייס לצבא?"

בע"ה, עש"ק י"ז סיון תשמ"א. מעלת כבוד התלמידים החשובים משיבת נתיב-מאיר בירושלים, מר דניאל קראוס נ"י ומר עפר טויבר נ"י. הנה אף שעניין צבא ההגנה הוא ענין גדול, אבל עניין לימוד התורה ללומדי תורה עוד יותר גדול גם מלהגין על המדינה כמפורש פ"א דבבא בתרא ח' ע"א: "הכל לאגלי גפא (לשערי חומות העיר להציב בהן דלתות – רש"י) אפילו מיתמי אבל רבנן לא צריכי נטירותא". וכנראה שהממשלה הכירה גם כן את זה, ומי שלומד בישיבה גדולה ועוסק בתורה פטור מענייני חיובי הצבא. ולכן ודאי מי שיש לו תשוקה ללימוד התורה ולהיעשות גדול בתורה ובהוראה וביראת שמים, יש לו לילך לישיבות הגדולות, ויהיה ברכה לכלל ישראל והגנה גדולה לכל ישראל. והנני המברך אתכם להתגדל בתורה וביראה לתפארת בישראל" (שו"ת אגרות-משה, יורה-דעה, חלק ד', סימן לג).

בעניין הגדרת מלחמת מצווה כיום, סובר הרב פיינשטיין שיש צורך לשם כך בסנהדרין וב'אורים ותומים'¹⁸, אך גם לדעתו, מלחמת הצלה מותרת גם בזמן הזה. עולה מתשובתו המפורסמת בעניין זה:

"כ"ה תשרי תשל"ט. מעלת כבוד ידידי הרב הגאון מוהר"ר נחום טרעבניק שליט"א אב"ד ור"מ בכפר חב"ד א"י. הנה כמדומני שידוע דרכי לכבוד תורתו הרב, אשר איני ממנהג להשיב אף להשואלים אותי ולדברים שלא נשאלתי לא שייך כלל שאשיב אף שהיה זה שאלה פרטית בדיני איסור והיתר וכל תשובותיי אף להשואלים אותי היו רק בעניינים פרטיים שנוגע להיחיד ששאל אותי ודווקא כשלא היתה פגיעה לאיזה רב, ושאלה

18. עיין לקמן בדברי הרב טכורש והרב אהרנברג שחלקו על שיטה זו. הרחבה הלכתית בסוגיית שלילת הצורך באורים ותומים ובסנהדרין על מנת להוציא למלחמה בזמן הזה, במאמרו של הרב יהודה זולדן, יציאה למלחמת רשות ומצוה בזמן הזה, בספרו: מלכות יהודה וישראל, עמ' 271-283, מרכז שפירא תשס"ב. וראה עוד במשיב מלחמה, א, עמ' קו-קלח. עמוד הימיני, עמ' קמז-קנד, קפה. ציץ אליעזר, יט, סי' מו, כ, סי' מג.

כללית לא השבתי מעולם לא בכתב ולא בעל פה, ואולי שמעו ממני מה שאמרתי לתלמידי מה שאני סובר שעניין מלחמה כיון שנוגע לפקוח נפש צריך ציווי מיוחד ואורים ותומים¹⁹ וסנהדרין אף במלחמת מצוה כמלחמת עמלק ומוכרח זה מהא דדוד ושלמה וכל מלכים הצדיקים לא יצאו להלחם בעמלק, וזה דבר ברור ומוכרח שלא שייך לפלוג על זה, ורק כשנפלו העכו"ם על ישראל כהא דאנטיוכוס מלך יון וכדומה דהוא להצלה עשו מלחמה בבית שני, ולא דנתי כלום אף לא במחשבה איך להכריע כי לא שייך שישאלו ממני מי שבידם במלכות השולטת בא"י עניינים אלו והיה עצם הנידון לפני בזה רק לבטלה וגם לא ברור לפני איך לדון וכל שכן שלא שייך לפני להשיב, שלכן אנו בטוחים רק על השי"ת שהכל הוא רק בידו ומתפללים אליו שירחם עלינו ועל כל ישראל ויהיה הכל לטובה וגם ישלח לנו בקרוב משיח צדקנו. והנני ידידו ואוהבו בלב ונפש, משה פיינשטיין" (שו"ת אגרות משה, חושן משפט, חלק ב, סימן עח).

8

"מלחמת מצוה ממש"

הרב כתריאל פישל טכורש (תרנ"ז-תשל"ט)

חבר מועצת הרה"ד ויו"ר חבר הרבנים

לדעת הרב טכורש, המסתמך על דברי הראי"ה קוק, מלחמותינו הן מלחמות מצוה ובמצב המיוחד שלנו כיום אין צורך בנביא או בקבלת רשות מבית דין על מנת לצאת להילחם, וכפי שכתב לאחר מלחמת השחרור: "... ועכשיו נדון נא בעניין המלחמה שלנו כאן בארץ, עם קימום מדינתנו היקרה, איזה שם נקרא לה, אם היא היתה מלחמת רשות מצוה או חובה. והנה המלחמה הזאת שני פנים לה: א. היינו צריכים ומוכרחים להתגונן מפני אויבים עריצים, תוקפים, מסתערים ופולשים, מצפון ומדרום, וארצנו היתה באמת בחזקת סכנה,

19. כתב הרמב"ן (ספר המצוות, שכחת הלאוין): "שייראה לי שמצוה על המלך או על השופט ומי שהעם ברשותו להוציאם לצבא במלחמת רשות או מצוה להיות שואל באורים ותומים ועל פיהם יתנהג בעניינם, והוא אמרו ית' (פנחס כז) 'ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' על פיו יצאו ועל פיו יבואו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה'. יצוה ביהושע שהוא המושל הראשון אשר הוא פקיד על העדה שישאל בעניינם באורים ותומים ועל פי משפטם יוציאם ויביאם וכן בכל השופטים והמלכים לדורות."

עם התגברות, חלילה, כוחות האויבים מסביב, ומבחינה זו, הרי היתה מלחמה זו מסוג של "עזרת ישראל מיד צר". מיד צרים שקמו עלינו לכלותינו. ואף על פי שבעבר היו גם מלחמות מסוג זה, על פי נביא... כהיום הזה, שאין לנו לא כהן ונביא, ולא מלך וסנהדרין, הרי המלחמה הזאת היתה הכרחית מבחינת הצלת נפשות והצלת הארץ והאומה.

וכן כתב רב גאון כהמורא"י קוק זצ"ל בתשובותיו (משפט כהן, הלכות מלכים, סי' צו) וזו לשונו: "שהרי הדבר מוסבר, משום דבר גדול כזה, הצלת כלל ישראל, שליחותיהו קעבדינן, כמו שכתב התוס' (גיטין פ"ח ע"ב ד"ה במלתא) וכן "מלחמת מצוה" לענ"ד, אין ללמוד כלל, דעל כרחך ענייני הכלל דמלחמות יוצאים מכלל זה, ד'וחי בהם', ומלחמה והלכות צבור שאני". עיין שם.

ויותר מזה, אומר שם, במלחמת החשמונאים, שמפני שזו היתה מלחמה נגד השמד ושעת הגזירה של היונים "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" ... "אין מה לשאול כלל, שהרי גם על מצוה קלה יהרג ואל יעבור, ואיך לא תהיה רשות וגם חובה, להתחזק במלחמה, כדי לבטל את כוח השמד ולהעמיד את כללות הדת על תלה", יעוין שם...

וברור איפה לפי זה שגם המלחמה שלנו שעברנו עליה, בעזרת אלקי ציון בהצלחה, היתה מלחמת מצוה ממש, שהרי היתה כאן מלחמת השמדה בשני המובנים יחד, כפי שקוו הפולשים, בתמיכת ממלכה אדירה, ואם כן, זהו בבחינת הצלת נפשות ופקוח נפש האומה ממש, ואם כן, ממילא לא צריכים מלך, ובית דין, לשם ארגון המלחמה הזאת וניהולה.

אולם, יש לדון בנוגע לסוג שני של מלחמה, אחרי שיצאנו בעזרת השם, מסכנת ההשמדה, ואנחנו עברנו ליוזמת ההסתערות, והצלחנו בע"ה לכבוש שטחים נוספים, מצפון הגליל המערבי, ומדרום, בנגב עד לאילת על הים סוף. והרי הסוג הזה חורג ממסגרת של "עזרת ישראל מיד צר", אלא זו מלחמת כיבוש ממש, כבשנו את חלקי הארץ ההיסטוריים שלנו – אם זה בגדר מלחמת מצוה ויוצאים עליה בלי כהן ובית דין... וכן כל כיוצא בזה יש להסתפק, איך הדין בקשר לכיבוש זה לקידוש הארץ שלא על פי בית דין או מלך...

ולפיכך, עדיין אנו צריכים למודעי, לדברי מרן הגאון כמהורי"א קוק זצ"ל בספרו (משפט כהן, הלכות מלכים, סי' צו) שאגב אריכות גדולה וממצה כותב: "וחוץ מזה נראים הדברים שבזמן שאין מלך, כיון שמשפטי המלוכה הם גם כן מה שנוגע למצב הכלל של האומה, חוזרים אלה הזכויות של המשפטים לידי האומה בכללה", ומוסיף: "אבל כשמתמנה מנהיג האומה בסגנון מלכותי, על פי דעת הכלל ודעת בית דין, ודאי עומד הוא במקום מלך, לענייני משפטי המלוכה, הנוגעים להנהגת הכלל", והדברים נוקבים וקולעים. והסברא נותנת כך, שכיון שכל סמכות המלך, היא על ידי רוב ישראל, אם כן במקרה שאין מלך, אז שוב חוזרת הסמכות של כוח המלכות לרוב הצבור הממנה את המלך.

ויוצא מזה, שכהיום הזה, בתקופה רבת הפלא שאנו חיים בה, שזכינו למדינת ישראל, ויש לנו סמכות משפטית של מדינה עצמאית, ושל כנסת נבחרת על ידי תושבי המדינה, הרי דין הצבור הזה ובאי כוחו הנבחרים, כדין מלך ממש, וממילא יכולים להכריז על כיבושים, להחזקת ארצנו הקדושה בגבולותיה המסומנים בתורתנו הקדושה, והדברים ברורים" ("מלחמת רשות, מצוה או חובה", "התורה והמדינה", ב', אות ו', עמ' צ"ח, אייר תש"י).

9

"שהיא מלחמת מצוה כמו שביארנו"

הרב יהושע מנחם אהרנברג (תרס"ה-תשל"ז)

אב"ד בת"א, מח"ס "דבר יהושע"

חילוק יסודי בין שני אופני יציאה למלחמה בימינו:

"אף על פי שאמרו 'אין מוציאים למלחמת רשות אלא על פי מלך ובית דין של ע"א [71] וכהן גדול באורים ותומים' – זה דוקא כשהמלחמה היא כדי לכבש עיירות, אבל כשכבר כבשו ובאים האומות להוציא מידם אין צריך כל הנ"ל, שהיא מלחמת מצוה כמו שביארנו, וכל שכן עזרת ישראל מיד צר. ובתשובה אחרת ביארתי שממשלת ישראל דינה כמלך, כמו שכתב הרמב"ן בספר המצות בתוספותיו למנין מצות ל"ת [יז] ד"ה ואתה אם תבין וכו', שהמצוה על המלך או על השופט או מי שהעם ברשותו להוציאם בצבא למלחמת הרשות, וכ"מ ברמב"ם הל' כלי המקדש פ"י הי"ב, עיי"ש. והרי ממשלת ישראל העם ברשותה להוציאם בצבא, וסנהדרין של ע"א צריך רק אם צריכין להוציאם בעל כרחן – אין יכולין לכוף את הדבר שיסכנו את נפשם רק על ידי סנהדרין, אבל אם הצבור נענה לקריאת הממשלה ברצון אין צריך סנהדרין וכהן גדול שישאל באורים ותומים, אף על פי שהיא מצוה לדורות, כמ"ש הרמב"ן שם, מכל מקום זה דוקא כשיש אורים ותומים, אבל אם אין אורים ותומים או אין אדם שראוי לשאל באורים ותומים, אינו מעכב ללחום אפילו מלחמת הרשות²⁰, תדע דהא [=שהרי] החשמונאים עשו מלחמות לגרש את היוונים מן הארץ אף על פי שלא היו יכולין לשאל באורים ותומים כמו שכתב הרמב"ם בפ"י מכלי המקדש ה"ו²¹ (שו"ת דבר יהושע ח"ב סי' מח').

20. דבריו יכולים לשמש כמענה אפשרי לשיטת האגרות משה' שראינו לעיל.

21. שבבית שני לא היו אורים ותומים.

"חג העצמאות – מצוה רבה וקרוב לומר שהיא מדאורייתא"

"בדבר השאלה שנתעוררה על דבר דחייתם של מקצת דיני אבלות הנהוגים בימי הספירה מפני חג העצמאות שהוכרז ליום ה' אייר. אם כי למעשה לא אדון אנכי בדבר זה הנתון בידי רבותינו הרבנות הראשית לארץ ישראל שליט"א, ולא לסור מכפי התורה אשר יורונו, בכל זאת הרשות נתונה לפלפל בהלכה זו, ואמרתי לבאר תחילה שורש המצוה לעשות יו"ט ביום שנעשה בו נס והאם יו"ט זה שאנו עושין בה' באייר מצוה יש בו. והנלענ"ד שהיא מצוה רבה וקרוב לומר שהיא מדאורייתא..." (בירורי הלכה בקשר עם חג העצמאות, הלכות יום העצמאות, הרב נחום רקובר, עמ' כה', וראה 'דבר יהושע', ח"ב, סי' צ'-צא'. ובשנתון 'תחומין', תשמ"ט, כרך י', עמ' 26-33).

10

"חיוב של מלחמת מצוה"

הרב אליעזר יהודה וולדנברג (תרע"ו-תשס"ז)

חבר ביה"ד הגדול, מח"ס "ציץ אליעזר", "הלכות מדינה"

הסמכות להוצאת האומה למלחמה מסורה בידי ראש הממשלה:
"בזמן שאין מלך, מסור הכח הזה של הכרזת מלחמה בידי ההנהגה המושלת שנבחרה על ידי העם לשם ניהול ענייניה הכלליים-הצבאיים או בידי מנהיגי-האומה שנתמנו לכל צרכיה בסגנון ממלכתי על פי דעת הכלל ודעת בית דין קרי ראש ממשלה" (הלכות מדינה, ח"ב, עמ' קכד).

מצבנו כעת מוגדר כמלחמת מצוה

"... שנית, יש לומר, שלפי המצב העכשווי שהמדינה נמצאת בו, שזה עתה יצאה כמעט מחיתוליה והיא מוקפת מסביב אויבים מושבעים הרוצים לבלעותה חלילה, מוטלת חובה מיוחדת של החלצו חושים, למהר לעלות ארצה ולבוא לעזרת ישראל מיד צר הבא עליהם, שנובע מחיוב של מלחמת מצוה, כנפסק ברמב"ם הל' מלכים פרק ה' ה"א, וכל כוח עולה מאורגן וגם בלתי מאורגן מסייע לכך מבחינת מה במישורין או בעקיפין, כמובן" (צי"א, חלק ז סימן מח – קונטרס אורחות המשפטים, פרק יב').

מלחמה בשבת

"יוצא לפי פסקו זה של הטור שפוסק שבמלחמת מצוה מותר להתחיל אפילו בשבת, שבמלחמת ארץ ישראל של זמנינו שאנו נלחמים עם הערבים על כיבוש הארץ אחרי

ההכרה החלקית של אומות העולם בזכותינו בארצנו, צריכה המלחמה הזאת להיות מותרת אפילו להתחיל בשבת אם ההתקפה באה לשם כיבוש (הלכות מדינה חלק ב, שער י, פרק ג, רנט-רס, רסב, תשי"ג וע"י צי"א, ח"ג סי' פב).

מעמד כיבושי צה"ל במלחמת ששת הימים בהלכה (ציץ אליעזר חלק י' סימן א)

"בחסד ד' עלינו וברחמיו הגדולים זכינו לחזות לאחרונה עין בעין בשוב ד' ציון והחזרת ארץ נחלתו לעם קדשו. ממש כחולמים היינו על הגאולה ועל התמורה לראות איך שבמשך ימים ספורים קוים בנו ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם... כפי שהבאנו לעיל, מצריך הרמב"ם לכיבוש שטחים מחוץ לגבולות ישראל שיהא זה גם על פי בית דין... אלא דעדיין יש להסתפק בגוונא (באופן) שהגוים המה המתקפים, ומתוך מלחמת הגנה מתקפים אותם חזרה, וכובשים רבים משטחיהם לאחר שכבשו כל ארץ ישראל, דאזי הא הרי זה מלחמת מצוה... במלחמת מצוה הא הרי אינו צריך ליטול בה רשות בית דין, כנפסק ברמב"ם שם (מלכים ה, ב), ואם כן, צריך תו (עוד) להועיל כיבוש רבים בזה גם כשלא היה על פי סנהדרין, בהיות ונטילת רשות מסנהדרין שצריכים בזה היא לא בגלל עצם קדושת הכיבוש, כי אם בגלל היציאה למלחמה דאחרת אסורה היא, וממילא אי עביד לא מהני (אם יצאו למלחמה אסורה לא הועילו כיבושיהם להוסיף על קדושת הארץ)... אבל כשמותרת היא היציאה כבגוונא הנ"ל, תו צריך ממילא לחול על הכיבוש קדושה כדינא דכיבוש רבים... כותב בזה גם הגאון מקארלין ז"ל בקונטרס השביעית, שמבאר שם דלאחר שייכבשו הארץ ויתיישבו עליה כל ישראל בתור מושלי הארץ, כל מה שכובשים מתקדש בקדושת הארץ... גם כשלא היה על פי סנהדרין...

יש עדנה גורם מעכב נוסף כדי שיקרא כיבוש רבים, משום דהא התנאי של כיבוש רבים הוא גם שיהא זה על ידי מלך או נביא, ובימינו אין לנו לא מלך ולא נביא. אך גם לזה נוכל למצוא מזור, על פי מה שכותב לבאר לנו הגאון הגראי"ה קוק ז"ל במשפט כהן סימן קמ"ד בדברו על מלחמות החשמונאים כנגד חיילות סוריא בלא מלך, והוא, דנראים הדברים שבזמן שאין מלך ודאי גם שופטים מוסמכים ונשיאים כלליים במקום מלך הם עומדים... ויעוין בספרי, הלכות מדינה (ח"א, שער ג', פ"ה), שהארכתי להוכיח ולבסס דעת כהן יפה זאת עיין שם ואם כן, גם בימינו הנשיא והממשלה והכנסת וכו' (על כל מגרעותיהם בשטח הדת, ואשר ברור שבנוגע לדת אין להחלטותיהם נגדו כל תוקף שהוא) שנבחרו מדעת רוב ישראל היושבים על אדמתם, ואשר המה גם יותר מס' ריבוא,

במקום מלך הם עומדים בכל הנוגע למצב הכללי של האומה הדרושים לשעתם ולמעמד העולם, כדברי המשפט כהן שם, ובפרט בנוגע לצבא הכיבוש²² ומפקדיהם שפועלים על דעת כל יושבי הארץ (מלבד מיעוט שאינו ניכר שבטל ברובא דרובא) ועל צבאותיהם נמנים עשרות אלפי אנשי צבא יראים ושלימים וכבשו את השטחים יד ביד עם כל אנשי הצבא על כל סוגיהם וראשיהם (צ"א, חלק י', סי' א, סוף אות יד')..."

"ולמעשה, מלאה הארץ גם דעת ה' ומאות אלפים מישראל נאמנים לתורת סיני ולכם רד עם אל ורבבות מהם ממיתים את עצמם באהלה של תורה ומקיימים במסירות נפש מצוה קלה כבחמורה באופן שאך מעטים המה לפי הערך הכופרים שנכרתה האמונה מהם (הגם שמאיך מהם ומהמונם האוחזים בהגה ההנהגה... כך בודאי גלוי וידוע לפניו יתברך זכויות מיוחדות שיש להם גם בזמנינו ועשה על כן הנסים הגדולים על ידיהם. דאם לא כן, אין הקדוש ברוך הוא עושה בדרך כלל נסים ע"י רשעים מזידים²³... וכולם יחד הרי נצבו כנגד ונלחמו שלובי זרוע בשחרור השטחים מידי אויבינו בנפש שקמו עלינו. ועוד זאת, כפי התיאורים הנאמנים נתעוררה בימי הכיבוש להבת אש האמונה באלקים חיים גם בלכם של הרחוקים וכולם האמינו בה' ובמשה עבדו"²⁴ (צ"א, חלק י' סימן א', סוף אות מב').

11

"מלחמת מצוה לכל דבר"

הרב שלמה גורן (תרע"ח-תשנ"ה)

הרב הראשי לישראל ומייסד הרבנות הצבאית הראשית, מח"ס "משיב מלחמה"

מלחמת מצוה

מלחמות ישראל בזמן הזה לאור ההלכה:

22. ביטוי שהרב וולדינברג היה הראשון להשתמש בו, וכוונתו: צבא שחייליו מקיימים מצוות יישוב ארץ ישראל ע"י כיבוש והורשה.
23. בדברים אלו ביקש הציץ־אליעזר להשיב תשובה לחסידי סאטמר אשר ערערו על המשמעויות האמוניות הכבירות של מלחמת ששת הימים. להרחבה ראה בספרנו המחזיר שכינתו לציון, כרך א', קונטרס "הוא ותמורתו יהיה קודש", תשע"ז.
24. ועל כן סובר הציץ־אליעזר שיש משמעות הלכתית לכיבושי צה"ל, ואינם נחשבים "כיבוש יחיד" אלא כיבוש רבים על המשמעויות ההלכתיות של הדבר.

"... כל שהמשטר בארץ אינו מלוכני, אלא יהודי עצמאי, בין בזמן הזה ובין בזמן הבית, מקבל השלטון לפי התורה את כל הסמכויות של המלך לניהול מלחמות מצוה... וכן העלה במפורש מרן הגרא"י הכהן קוק זצ"ל בספרו "משפט כהן" סימן קמד' פסקה ב... ברור איפוא, שאין צורך לא במלך ולא בכהן גדול ולא בסנהדרין לניהול מלחמת מצוה, גם כשהמלחמה יזומה על ידינו אלא שמגמתה הגנה ועזרת ישראל מיד צר... מסקנות: מלחמת מצוה הנוהגת בזמן הזה, היא מלחמת מגן הכוללת מלחמת מנע לדעת הרמב"ם ביד החזקה, גם כשאין אנו מותקפים ע"י האויב, אלא היוזמה בידינו. על אף היותה תלויה במלך היא נוהגת בזמן הזה, משום שכל דבר שבהנהגת הכלל התלוי לפי ההלכה במלך, אין הכוונה למלך ממש, כי אם לשלטון יהודי עצמאי השולט לפי גיוני מלכות הקיימים בארץ ישראל. לכן עם תקומת מדינת ישראל וכינון שלטון ישראל בארצו, דינה של ממשלה זו כמלכות לפי התורה, ורשאית לנהל מלחמות נגד אויבים לדעת הרמב"ם... (משיב מלחמה, ח"א, סי' ג').

מכל האמור יוצא שלדעת הרמב"ם יתכן בזמן הזה רק סוג אחד של מלחמת מצוה, והוא עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם. וכבר הוכחנו עפ"י המאירי שאין זה אלא כאשר כבר באו הנכרים עלינו, אז נחשבת העזרה שלנו כמלחמת מצוה. אבל לדעת הרמב"ן כל מלחמה לכיבוש הארץ ויישובה על ידינו בכל דור ובכל עת וגם בזמן הזה נחשבת היא כמלחמת מצוה לכל דבר²⁵. אלא שגם לדעת הרמב"ם יתכן שאם עדיין לא באו האויבים עלינו, אלא שחוששים שמא יבואו, יכולה מלחמת מנע שלנו להיחשב גם היא כמלחמת מצוה, לפי שיטת האור זרוע שכתב על עכו"ם שצרו על עיירות ישראל בעירובין (מ"ה א) שאפי" לא באו עדיין אלא שרוצים לבוא דינם כאילו באו, ובעיר הסמוכה לספר יוצאים עליהם בכלי זין ומחללים עליהם את השבת, כמו שהביא משמו לדינא הרמ"א באו"ח סי' שכ"ט סעיף ו' בהג"ה. ועדיף מזה כתוב באור זרוע עצמו בהל' שבת סימן י"ג על המשנה לא בשריון וכו'" (מחניים, ס"ט).

"והרי הצבא שלנו שתפקידו הגנה וביטחון החיים, הרכוש והשטח, כל פעולותיו מכוונות לעזרת ישראל מיד צר לשיטת הרמב"ם וכל סיעתו נחשבות כמלחמת מצוה" (משיב מלחמה, ח"ב, עמ' תמט', ירושלים תשנ"ד).

25. וראה הרחבה בדברי הרב גורן בביאור שיטת הרמב"ן בעניין מלחמת מצוה בזמן הזה במשיב מלחמה, ח"ג, סימן ו', מלחמת מצוה ומלחמת רשות, במאמרו: מצות ישוב ארץ ישראל בזמן הזה, בתוך: משנת המדינה, עמ' 11-31, מהדורת תשנ"ט, ובמאמרו: אדמת הקודש ופיקוח נפש מנקודת מבט ההלכה, תורת המדינה, עמ' 18-24, מהדורת תשע"א.

"לא תעמוד על דם רעך"

"אבל נוסף על כך כבר בררנו שישנה חובה נוספת מן התורה על כל איש מישראל לעזור לישראל הנתונים בצרה ובמצוקה מטעם "לא תעמוד על דם רעך", האמור בפרשת קדושים (ויקרא י"ט ט"ז), שבא להזהיר "אם ראית טובע בנהר או לסטים באים עליו או חיה רעה באה עליו חייב אתה להצילו בנפשו." כאמור בתורת כהנים וכפי שנתברר לעיל. חובה זו חלה על כל איש מישראל שבכוחו לעזור לישראל במלחמתו נגד אויביו, ולעניין חובה זו אין הבדל בין מלחמת מצווה למלחמת הרשות כי בכל מקום שאיש מישראל או ציבור שלם נתון בצרה מוטלת חובה על כל אחד לעזור להם בכל האמצעים העומדים לרשותו, ואין כל סיבה הפוטרת מישהו מקיום מצווה קדושה זו. נמצינו למדים שגם הפטורים מגיוס מחובת הצו המלכותי, חייבים לעשות כל מה שבאפשרותם לעזור ליוצאי הצבא הנתונים בצרה ולצאת לעזרת אחיהם להושיע אותם מאויביהם" (צבא ומלחמה לאור ההלכה, 'מחניים', צ"ז).

מעמד כיבושי צה"ל בהלכה

"יש לעיין ביחס לשטחים המשוחררים החדשים, שהיו כלולים באזור כיבוש עולי מצרים ולא בקדושת עולי בבל. מה דינם כיום לעניין שמיטה, האם הכיבוש של צה"ל שהיה על דעת העם והממשלה החזיר את קדושת האזורים הללו לקדושה ראשונה של עולי בבל, מאחר שהיה זה כיבוש רבים, ונמצא שכיום אין הבדל בין כיבוש עולי מצרים לחזקת עולי בבל, ושני האזורים כאחד קדושתם שווה לעניין תרומות ומעשרות, וגם לעניין איסור שמיטה ששני האזורים גם יחד 'לא נאכל ולא נעבד'..."

הדבר תלוי בשאלה אם הכיבוש של צה"ל נחשב לפי ההלכה ככיבוש רבים, שאז הארץ מתקדשת מאליה כמו שנראה מדברי הרדב"ז על הרמב"ם (הלכות תרומות א, ה)...

לפי שיטה זו שקדושת הארץ באה מאליה אם הקדושה לפי רצון העם, נשאלת רק השאלה: האם הכיבוש של צה"ל נחשב כיבוש רבים מבחינת ההלכה... והבעיה היא כיוון שאין לנו מלך ולא נביא, שמא אין הכיבוש בר תוקף מבחינת ההלכה לעניין קדושת הארץ הבאה מכוח כיבוש רבים... אבל כבר נתבאר אצלנו על פי המקורות שלעניין זה אין צורך במלך ממש, אלא כל ממשלה השלטת לפי רצון העם זוכה לזכויות מלכות בכל הנוגע לייצוג העם מעין זה, שהיא רשאית לצאת למלחמה, וכל מה שנכבש על ידה נחשב מבחינת ההלכה ככיבוש רבים...

ברם, כל זה בתנאי שכיבושו של צה"ל במלחמת ששת הימים היה על מנת... להשאירה בידינו... אבל מכיוון שהאזורים החדשים מוחזקים בידינו תחת ממשל צבאי, ועל פי האמנה הבינלאומית ביחס לשטחים מוחזקים, שמא אין בכוח כיבוש זה לקדש את

הארץ כמו כיבוש רבים על דעת ישראל... לכן, אף על פי שבזמן שחרורו של צה"ל את האזורים שמחוץ לגבול עולי בבל ובתוך גבול עולי מצרים, לא נתקדשו ממילא, משום שלא הוחל עליה חוק המדינה כי אם חוק הממשל הצבאי, יכולה החזקה וההתנחלות שתבוא אחרי כן (אם תהיה על דעת רוב ישראל שבארץ) ותחיל את קדושת ארץ ישראל על כל השטחים המשוחררים. זוהי השקפת הרמב"ם וסיעתו בנושא זה" (אמונת עתך, גיליון 50).

מלחמת 'שלום הגליל' (תשמ"ב) בהלכה

"מכל זה ברור שכל מלחמה ואפילו מלחמת הרשות לאחר שהתחלנו אותה נחשבת לפיקוח נפש של העם כי נצחונו של ישראל, הוא אשר מבטיח את קיומו, ויש לניצחון תוקף של פיקוח נפש של העם כולו... דברים אלו אמורים בכל מלחמה שהיתה יזומה על ידינו... בנידון שלפנינו מלחמת שלום הגליל, אין צורך לחקור ולברר ולחפש הוכחות הלכתיות המגדירות אותה כמלחמת מצוה, די להביא את דברי התוספתא במס' עירובין פ"ד וגמ' שם (דף מה, ע"א) נכרים שצרו וכו'..." (מלחמת שלום הגליל לאור ההלכה, תורת המדינה עמ' 395).

"מרד הערבים נגדנו"

"במצבנו כיום שהערבים מנהלים מרד נגדנו, הגובל עם מלחמה, הורגים ופוצעים יהודים, חיילים ואזרחים ומטרתם לעקור אותנו משטחי א"י, בהם אנו שולטים ומתנחלים לפי זכויותינו ההיסטוריות, הדתיות והחוקיות. דין מאבק זה נגד האינתיפאדה, כדין מלחמת מצוה מהסוג של עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם, שלדעת כל שיטות הפוסקים מוגדרת היא כמלחמת מצוה" ("אדמת הקודש ופיקוח נפש מנקודת מבט ההלכה", תורת המדינה עמ' 35, מהדורת תשע"א).

12

"מלחמת מגן"

הרב עובדיה יוסף (תרפ"א-תשע"ד)

הראשון לציון וראש מועצת חכמי התורה, מח"ס "ביע אומר" ו"יחווה דעת"

גישה כללית לתקופה ולמלחמותיה

"לאחר כאלפיים שנות גלות לעמנו הנדכה והנרדף בארצות הנכר, זכינו לשוב לארצנו הקדושה תחת שלטון עצמאי במדינת ישראל, שלטון ישראל הוא שאיפשר ומאפשר

בעזרת השם לאחינו הפזורים בכל קצוי תבל, לעלות לארצנו הקדושה לבנות ולהבנות בה, ללא כל הגבלה, מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם, בניך מרחוק יבואו ובנותיך על צד תאמנה. והארץ מתפתחת בקצב מהיר ומשגשגת מבחינה כלכלית, ישושים מדבר וציה ותגל הערבה ותפרח כחבצלת. שלש פעמים זכינו בעזה"י לניצחונות נפלאים על אויבינו הזוממים להכחידנו, במלחמת הקוממיות, מבצע קדש ובמלחמת ששת הימים, ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו. ובתלתא הוי חזקה. לא עביד רחמנא ניסא בכדי, ולו חפץ ה' להמיתנו לא הראנו את כל אלה. וסימנא מילתא היא, גם לקראת הבאות, שעוד יוסיף ה' ידו להראותינו את ידו וזרועו הנטויה, אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה היינו שמחים" (קובץ תושבע"פ, מוסד הרב קוק תשל"ג, וב'משא עובדיה' עמ' שפא).

מלחמותיו של צה"ל – מלחמת מצוה

"שאלה: כהנים חיילי צה"ל שהשתתפו בקרבות נגד צבאות מצרים ירדן וסוריה, במערכות ישראל, ופגעו והרגו מחיילי האויב, האם דינם ככהן שהרג את הנפש שאינו נושא כפיו לברך את ישראל?"

תשובה: ... ובאמת שבנידון שלנו אין אנו צריכים לכל זה, כי מלבד מה שכתב הפרי חדש (סימן קכח סעיף לה), שאם אנסוהו להרוג, נושא כפיו. והסכים עמו בספר בית מנוחה (דף קמא ע"א אות כז). ואם כן הרי הכהן שעומד מול צבאות האויב וחשוף לסכנה, אין לך אונס גדול מזה. והבא להרגך השכם להורגו (ברכות סב:). ודין זה עדיף הרבה מנידון הפרי חדש, שהרי אפילו אם אונסים אותו להרוג את חבריו ישראל, יהרג ואל יעבור, וכמו שאמרו על זה בפסחים (דף כה:): מאי חזית דמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דחברך סומק טפי. והיא הלכה פסוקה ברמב"ם (פרק ה' מהלכות יסודי התורה), ובטור ושלחן ערוך יורה דעה (סימן קנז). ובכל זאת לא נפסל לישא כפיו כיון שאנוס הוא ולא ענה מלבו, אף על פי שעשה שלא כהוגן.

כל שכן כאן שכהנים שהם חיילי צה"ל עומדים לגונן על ישראל ועל ארצנו הקדושה, שאין ספק שמצוה רבה הם עושים לקדם פני צבאות האויב הבאים לזרוע הרס ולהשמיד ולהרוג ולאבד אנשים נשים וטף, וזהו מה שפסק הרמב"ם (בפרק ה' מהלכות מלכים הלכה א), שעזרת ישראל מיד צר הבא עליהם היא בכלל מלחמת מצוה. ואם כן בודאי שאין ספק שכהנים אלה כשרים לנשיאות כפים...

כאן במלחמת מגן²⁶ זו ששמו נפשם בכפם לקדם פני האויב, להציל נפשות ישראל, אדרבה ראוי לומר להם תחזקנה ידיהם וישר כחם. והדבר ברור ללא צל של ספק שכשרים והגונים הם לנשיאות כפים, ויבורכו מפי עליון. ויקויים על ידם 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם'" (יחזקאל, חלק ב', סימן יד').

גם בתשובה מאוחרת יותר, משנת תשס"ה, חזר הרב על פסקו זה ביתר הטעמה ('מאור ישראל', 'טבעת המלך על הרמב"ם', ח"א, הל' תפילה, פרק טו', ה"ג):

"... והנה מקרוב נשאלתי אודות חייל צה"ל קרבי, כהן, שהיה עומד על המשמר במוצב צה"ל, להגן מפני הערבים המחבלים, והבחין בכמה ערבים פלשתנאים שמתקרבים אל המוצב, ומיד פתח עליהם באש, ונהרגו כמה מהם, והנשארים הרה נסו, ובא לשאול אם הוא ראוי מהיום והלאה לישא כפיו לקיים מצות ברכת כהנים. והוריתי לו שהוא כשר לנשיאת כפים, כי הדבר ברור שאפילו אלו שצידדו להחמיר גם בהריגת נכרים, במקרה שלנו לכ"ע אין בזה חשש כלל ויש להורות לו שישא כפיו, כי אין לך מצב מלחמה גדול מזה, ובזה שפיר אמרינן טוב שבנכרים הרוג, והבא להרגך השכם להרגו (ברכות סב:). ואדרבה אילו היה החייל הזה אשר אינה ה' לידו, מתמהמה קימעא מלפתוח באש עליהם, מי יודע כמה נפשות מישראל היו נהרגים ח"ו מידי הרשעים המחבלים האלה שהם שונאי ישראל מוצצי דם, כי לדם יארובו, וח"ו היה עובר על הפסוק לא תעמוד על דם רעך. וזיכהו ה' לחסל אותם בעוד מועד, ויבורך מפי עליון על התשועה שעשה בישראל, הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו. וברור ללא כל ספק שחיילי צה"ל הכהנים שמגינים על ישראל ומחסלים את אויביהם, ראויים לשבח ולתהלה, תחזקנה ידיהם, ושכרם כפול מן השמים, ויבורכו מפי עליון בכל הברכות שבתורה.

26. יש מתלמידי הרב עובדיה יוסף הנתלים בפסקו העקרוני בעניין "מסירת שטחים מארץ ישראל במקום פיקוח נפש" (תחומין, י', תשמ"ט) על מנת לטעון שלדעתו, אין בימינו דין מלחמת מצוה. אך, מבט פשוט ילמדנו דעת שישנו חילוק יסודי בין הסוגיות. במאמרו בתחומין דן הרב בדעת הרמב"ן ובגדר מצוות ישוב ארץ ישראל בזמן הזה, ומזכיר את הצורך באורים ותומים על מנת לצאת למלחמת מצוה מדין כיבוש ארץ ישראל (וגם בזאת יש לדון מה היתה שיטתו המדויקת של הרב בעניין תוקף מצוות ישוב הארץ בזמננו על פי מה שכתב הרב בקובץ תושבע"פ יא' (תשכ"ט) עמ' לה-מב, בעניין מצוות ישוב ארץ ישראל בזמן הזה, ואכמ"ל), אך כאן ובשו"ת יביע'אומר שיובא להלן – הדיון הוא במלחמת מצוה מצד 'עזרת ישראל מיד צר' כלרמב"ם, ופשוט שדעתו של הרב שישנה למלחמה זו הגדרת מלחמת מצוה, ולא תלה זאת בקיום דיני מלחמה נוספים. כל זאת כמובן מבלי להיכנס כלל וכלל לשאלת גיוסם של בחורי הישיבות לצה"ל, אשר לשיטת הרב עובדיה יוסף 'תורתם אמונתם' והנם פטורים לחלוטין, כל עוד לומדים הם תורה בפועל בישיבות ואכמ"ל.

וכל מה שהאריכו כמה אחרונים בתשובותיהם בדין חיילים כהנים שחזרו ממערכות המלחמה, אחר שהרגו בצבאות האויב, אם נפסלו מלישא כפיהם, אם לא, לא דיברו אלא לשעתם וזמנם, שכמה פעמים נמצאים חיילים יהודים שגוייסו בצבאות האויב בעל כרחם, ושמה נפגעו על ידם (ראה בשו"ת צבי תפארת סי' לו, ובשו"ת לבושי מרדכי מה"ת חאו"ח סי' יז, ובשו"ת ויצבור יוסף שווארץ סי' לו. ובשו"ת אגרות משה פיינשטיין חיו"ד ח"ב ס"ס קנח. ועוד). אבל במלחמת מגן נגד אויבי ישראל המחבלים הארורים שבזדון לבם רוצחים אנשים ונשים וטף באכזריות, וחיילי צה"ל שמים נפשם בכפם לקדם פני אויבי ישראל להציל נפשות ישראל, מגיע להם כבוד ויקר, והחיילים הכהנים בודאי שראויים לישא כפיהם. ויבורכו מפי עליון כאמור ואברכה מברכיך (חולין מט.). ישאו ברכה מאת ה', וישמור צאתם ובואם לחיים טובים ולשלום. והנלע"ד כתבתי".

וכן כתב הרב בעניין 'מבצע אנטבה לאור ההלכה' (יביע-אומר, חלק י', חושן משפט סימן ו):
 "... ואפילו הכי אמרו חז"ל שצריכים לצאת בכלי זיין ולחלל שבת להצלתם, ואסור להתמהמה עד למוצ"ש, כנ"ל, והתורה לא תסמוך על הנס וכמ"ש הרמב"ן. וכן כתב המנחת חינוך (מצוה תכה), שמצות הריגת שבעה עממים היא אפי' במקום סכנה, דנהי דכל המצוות נדחות במקום פקוח נפש, מכל מקום מצוה זו שציוותה התורה להילחם עמהם, ודרך העולם שנהרגים משני הצדדים במלחמה, וידוע שהתורה לא תסמוך על הנס, כמבואר ברמב"ן, על כרחך שדחוייה פקוח נפש במקום הזה ומצוה להרוג בהם אף כשיש סכנה בדבר... ולפי מה שכתב בשו"ת משפט כהן (סי' קמג) נראה שהסכמת הצבור לבחירת ממשלה, יש לה דין מלכות. ועיין עוד בשו"ת חתם סופר (חאו"ח סי' רח). ומכל שכן שאין איסור בזה אם נהרגים בשעת מלחמה להציל החטופים, דהוי מלחמת מצוה... מכל מקום במלחמת מצוה לכולי עלמא מצוה להציל אף כשיש סכנת נפשות, וכאן נחשב למלחמת מצוה".

מבצע אנטבה – "ברוך המקדש שמו ברבים"

"הנה בהתאסף ראשי עם גדולי התורה לדון בנושא הזה מבחינת ההלכה ובתוך כדי הדיונים שהתעוררו בצדדי ההלכה כנ"ל הגיע ראש הממשלה מר יצחק רבין ז"ל אלינו ובישר לנו הבשורה המרנינה שכבר הצליחו אנשי צה"ל לחסל את המחבלים הרשעים ואת עוזריהם באוגנדה ולשחרר את מאת החטופים היהודים הי"ו והם בדרכם לארץ ישראל. תהלות לאל יתברך אשר הגדיל חסדו ונפלאותיו עמנו, ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלוקינו וכל אומות העולם המה ראו כן תמהו והשתוממו על גבורת ישראל אשר מנשרים קלו מאריות גברו והגדילו לעשות בעזיה"ת להציל לקוחים למוות, הם מאת החטופים, והביאום לישראל ברנה ושמחת עולם על ראשם כי אין מעצור לה' להושיע

ברב או במעט, ברוך פודה ומציל כי גבר עלינו חסדו ואמת ה' לעולם הללויה, ברוך המקדש שמו ברבים" (שם, סוף סימן ו').

13

"הַאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמִלְחָמָה..."

הרב ישראל זאב גוסטמן (תרס"ז-תשנ"א)

ראש ישיבת "נצח ישראל", מח"ס "קונטרסי שיעורים"

מספר תלמידו של הרב זוסמן בישיבת נצח-ישראל, רחביה:
 "כשפרצה מלחמת שלום הגליל, קבע ראש הישיבה בתחילת השיעור של יום שלישי שהמדובר במלחמת מצוה, ובהמשך הכריז שעתה כשיהודים נלחמים בחזית, חובה על כל בחורי הישיבה לישון בלילה כמו חיילים, דהיינו שעות מעטות ועם נעליים כאילו היו בחזית, ולא לבזבז אף דקה. באותו זמן היו בישיבה כמה בחורים שלא קמו לתפילות בזמן ולא התמידו במיוחד, וראש הישיבה כעס עליהם וכינה אותם 'משתמטים', ואמר שברור לו שכל היותם בישיבה הוא רק מאחר והם מפחדים מהחזית. כשבחנוכה תשמ"ו נשרפו שמונה חיילים בתאונה, אמר שכתוב בספרים הקדושים שלכלל ישראל יש נשמה אחת, ומאחר שמיתת שרפה פירושה שרפת הנשמה עלינו להרגיש כאילו נשרף חלק מנשמות כל אחד מאתנו, ולכן חייבים להתחזק בתפילה בצבור ובתלמוד תורה במסירות נפש" (הרב שלמה לוונטל, 'המעין', תשרי, תשנ"ב).

חשיבות ערך מצוות השירות הצבאי

כתב הרב אליעזר מלמד:

"לחשיבות ערך מצוות השירות בצבא אביא כאן סיפור ששמעתי מד"ר פיינגולד, רופאו האישי של הגאון הגדול הרב יצחק זאב גוסטמן, אחרון גאוני וילנא, שהיה בבית דינו של הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי, עבר את אימי השואה ושכל שם את בנו יחידו. לאחר שנים הקים ישיבה ברחביה שבירושלים. בין המקורבים אל הרב גוסטמן היה פרופ' אומן ובנו שלמה אומן הי"ד, שהיה תלמיד ישיבת ההסדר בשעלבים. שלמה נהרג במלחמת שלום הגליל. לאחר שנודעה השמועה על נפילתו של שלמה, בא ד"ר פיינגולד לקחת את הרב גוסטמן להלוויה. לאחר תום ההלוויה, הסתובב הרב גוסטמן בין הקברים הטריים של החיילים שנפלו, ונאנח והצטער עליהם, והתקשה לעזוב את בית הקברות. בחזרתם מההלוויה אמר "כולם קדושים". שאל אחד הנוסעים שישב במושב האחורי: "כולם? גם הלא דתיים?" פנה הרב גוסטמן למושב האחורי, ואמר בהדגשה: "כולם, כולם!"

כשהתקרבו לרחביה, פנה הרב גוסטמן ואמר (ביידיש): "ד"ר פיינגולד, אולי נעלה לפרופ' אומן להגיד דבר". בעת שעלו היה כולו שקוע במחשבות. כשנכנסו לבית, פנה הרב גוסטמן בשקט וברגש עצום, ואמר ביידיש: "ד"ר פיינגולד, אתה לא ידעת שהיה לי בן, מאיר'קה, הוא היה ילד יפה מאוד, לא מפני שהוא היה הבן שלי אני אומר זאת, באמת הוא היה כזה ילד יפה..." ואז הרב נזכר שהוא מדבר ביידיש, וחזר על דבריו בעברית, כדי שבני המשפחה האבלים יבינו. ופנה לאלמנה, להורים, לאחים ולאחיות, ואמר: "הבן שלי שלמה נלקח מידי ונזרק על משאית ב'קינדר־אקציון' (אקציית ילדים). ועמדה לידי אשתו של המשגיח וגם את הילד שלה לקחו. ואז היא פנתה לנאצי ואמרה: תזרוק גם אותי על המשאית. הנאצי ענה לה: חכי גברת, התור שלך יגיע... הקולות שבקעו מהילדים הגוססים והחיים על המשאית, היו כלום לעומת הצעקות של האימהות..." ואז הזדקף הרב ופשט את ידיו לצדדים ואמר: "עכשיו אגיד לכם מה שקורה בעולם האמת. מאיר'קה שלי אומר לשלמה: אשריך שלוימ'לה שזכית. אני לא זכיתי! אני לא זכיתי לזרוק את עצמי מנגד כדי להציל את כלל ישראל. אתה זכית!" קם פרופ' אומן מהארץ וחיבק את הרב גוסטמן ואמר: "ניחמתני, ניחמתני".

כשהגיעו בניו של ד"ר פיינגולד לקראת גיל ג'וס, שאל את הרב גוסטמן, שהיה נערץ על כל גדולי הרבנים, גם מחוגי החרדים: "מה כתוב בתורת משה, הולכים לצבא או לא?" השיב הרב גוסטמן: "בתורה של משה רבנו כתוב: **הַאֲחִיכֶם יְבֹאוּ לַמִּלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה!?"** (כך אמר משה רבנו לבני ראובן וגד). ואז הלך הלך וחזר בחדר, כשיד ימינו חצי מורמת כמנהיג, וחזר על הפסוק כמה וכמה פעמים, כל פעם בקול חזק יותר.

עוד אמרו בשמו, שבעת מלחמת שלום הגליל אמר, שאם היה צעיר היה יוצא למלחמה עם החיילים. ומי שרוצה להישאר בישיבה, צריך ללמוד בתנאי מלחמה, ללמוד בשקידה וללכת לישון בלי להוריד נעליים. כאשר פנו אליו חיילים משדה הקרב בשאלות בטלפון – השיב מיד גם אם הדבר היה באמצע שיעור כללי" (הגאון האחרון מווילנה, 'רביבים', גדולי ישראל ודמויות מופת, 'בשבע', גיליון 109).

14

"היא מלחמת חובה"

הרב אהרון סולובייצ'יק (תרע"ז-תשס"ב)

ראש ישיבת בריסק, שיקגו

"... אמנם, כשעכו"ם התקיפו על ישראל, אז השבועה איננה מחייבת אותנו ואז כבוש הארץ אפילו בחוזק נכלל בסוג של 'עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם' וממילא היא

מלחמת חובה... אם האומות עוברים על שבועתם ומכבידים עולם יותר מדאי, אם האומות מתקיפים אותנו, אז אנו צריכים לנקוט את האמצעים של גבורה והגנה על חיינו וארצנו" (אורי-המזרח, כרך יט', עמ' 114-106, תש"ל).

15

"מצוה על פי התורה"

רבי מנחם מנדל שניאורסון (תרס"ב-תשנ"ד)

האדמו"ר מליובאוויטש

הרבי ראה את השירות בצה"ל בימי השגרה (עבור מי שאינו בחור ישיבה) כחלק מההשתדלות כללית למניעת פקוח נפש שאינה תלויה ביחס הכללי לציונות או בשאלת הסמכות לצאת למלחמה בזמן הזה וכפי שכתב בעניין "השתמטות מהגנה על בני ישראל במסגרת צה"ל":

"כיון שמדובר ב'הגנה לישראל' על כל פנים ספק פיקוח נפש... פשיטא שאין להני"ל שייכות כלל להיחס לציונות וכיוצא בזה, כי אם אך ורק בתוצאות התחייבות למוסד המגן בפועל על בני ישראל, משכניהם ממש. בתימהון הכי גדול... שמדובר בהגנה ומשכיניהם ממש, היינו הערביים השכנים... שחלק מהם או רובם, מחבלים כדמוכח ממעשיהם, מדיבוריהם... ורק הידיעה שיש צה"ל (הגנה) מעכבתם ולא הזכרתי מלחמה כלל... ידוע שצה"ל מוגבל (בתקציב, בכוח אדם וכו') וכל אחד יכול לבוא ולטעון שלא עליו מוטל החיוב ושיש לו סיבות שונות שלא לשרת. גם אם יתנו לו פטור כזה, ספק גדול אם יש לו תוקף עפ"י שו"ע, שהרי לפי ההוראות הפנימיות שלהם אסור לתת פטור כזה מסיבות נוחיות דהמבקש, או מעשיית טובה מהנותן למבקש" (היכל מנחם, כרך א', עמ' קנח-קסב, מובא בספר, "צבא ה'", הרב גבריאל אלקובי, עמ' 33, תשס"ג).

את מלחמות צה"ל ראה כ'מלחמת מצוה', כלומר, מלחמה שהיא מצוה על פי תורה – להציל את בני-ישראל מיד צר שבא עליהם (שנוהגת גם בחו"ל וללא קשר עם מלחמות כיבוש הארץ²⁷), וזאת, מדין "עזרת ישראל מיד צר" וכחלק מהרחבת דין פיקוח נפש המובא בשו"ע, וכפי שכתב בעניין מלחמת ששת הימים:

"מלחמה זו היתה מצוה ע"פ התורה... שקאי גם על מלחמה ד"עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם'... ואין טעם לחלק בהשייכות דהגנה מצד ל'יחוד השם' בין כשמלך בישראל או לא..." (כלומר, היות ומדובר במלחמת מצוה, הדבר נחשב עבור הלוחמים כמלחמה עבור 'יחוד השם' ואין זה תלוי במציאותו של מלך. אגרות קודש, כד', ט'שעח', מקיץ תשכ"ז).

16

"גדר מלחמת מצוה"

הרב שאול ישראלי (תרט"ט-תשנ"ה)

חבר מועצת הרה"ד וראש ישיבת "מרכז הרב", מח"ס "חווות בנימין"

סמכות השלטון הנבחר בימינו לעניין היציאה למלחמה

"היוצא מדברינו, מכיוון שהוכחנו לעיל בע"ה, שכוח המלך ניתן בהעדר המלך גם שופט... ולאחר שנתברר שמינוי המלך והשופט שווים הם לעניין הרשות הממנה אותם, וזה יכול להיות בשני אופנים... על ידי נביא וסנהדרין, ובדרך בחירה על ידי העם. מעתה יוצא, שכל המינויים הממלכתיים שיעשו בישראל בדרך של בחירות שיכולים למנות איש אחד כראש ושופט, כמו כן אפשר למנות מועצה שביחד יהיו לה הסמכויות הללו, ולפי זה נראה כי מועצת ממשלה שתבחר בדרך של בחירות נכונות יהא לה הסמכות בכל מה שנוגע להנהלת האומה, כאותה סמכות שהיתה למלך ישראל..." (עמוד הימיני, סימן ז', עמ' סה', מכון התורה והמדינה, מהדורת תש"ס, וכן נדפס גם בצומת התורה והמדינה, כרך א, עמ' 22).

27. הרב שלמה גורן מעיד על ויכוח הלכתי והשקפתי בינו ובין האדמו"ר במשך מספר שעות, סביב ההגדרות המדויקות של תוקף כיבושי צה"ל ובעניין הגדרת מעמד המדינה, התקופה ואופיו של תהליך הגאולה, כאשר בסופם של דברים: "אני נשארתי בדעתי והוא נשאר בדעתו" (תורת המדינה (תשע"א) עמ' 473, תורת המועדים (תשע"א), עמ' 289 וראה בספרנו עטרת שלמה, עמ' 120).

מעמד כיבושי צה"ל בהלכה

בתחילת ספרו "ארץ חמדה" הופיע בירור הלכתי ארוך בעניין מצוות יישוב הארץ בעבר ובהווה, והיכן נוהגת מצוות יישוב הארץ. שם הוא גם דן בקדושת הארץ, אם היא חלה על מקומות שנכבשו לראשונה בימי מלחמת השחרור²⁸ (עמ' פו). במהדורה המחודשת של הספר (מוסד הרב קוק, עמ' קלח) ישנה תוספת בירור ביחס לכיבוש הארץ בימי מלחמת ששת הימים. כשהתעוררה שאלת אחיזתנו במרחבי ארצנו, חזר וכתב בעניין זה, וכה דבריו ('חוות בנימין', ח"א, עמ' צח):

"... שכל אותם המקומות שנכבשו ע"י צה"ל במלחמת ששת הימים, שהיא מלחמה שנכפתה עלינו בעוד שהשתדלנו למונעם מלצאת למלחמה, ובמצורף לזה קנין החזקה שבמעשי ההתנחלויות שבאו בעקבות הכיבוש (אחרי שהובהר למי שעדיין משתעשעים בחלום שיצליחו לזרוק אותנו לים) ושהיו בהסכמת ואף בסיוע של הממשלה – תורת כיבוש עליו לכל דבר. וזה אפילו אם נסבור (וכן הוא האמת לענ"ד, וכמו שכתבתי במקום אחר²⁹), שאין לנו כיום מצוות כיבוש לכתחילה ע"י מלחמה שכרוכה באבדן נפשות, מכל מקום באותם חבלי ארץ שנפלו לידינו בחמלת ד' עלינו במלחמת מצוה של עזרת ישראל

28. בעניין דעתו של הרב ישראלי לגבי חלות קדושת הארץ שבטלה מחדש באזורים שנכבשו על ידי צה"ל, כתב הרב עזריאל אריאל: "בעניין כיבוש צה"ל בזמננו, חזר רבנו וכתב (ארץ חמדה עמ' קלו אות ב) שהכיבוש אינו מקדש, משום שהחוק הישראלי לא הוחל על שטחים אלו. ובהמשך כתב שבאופן עקרוני יכול היה הכיבוש להועיל למרות שאינו מפקיע את הבעלות: 'שבתי וראיתי שגם אופי הכיבוש של זמננו – למרות שאין בו לכאורה רק משום החלפת שלטון, מבלי לנגוע בקנין הפרטי – יש לראותו ככיבוש לכל דיניו. שכן גם הזכות של קנין הפרט על כל מה שיש לו, יש לראותו כאילו בא לו מכוח השלטון, דהיינו – מכוח החוק של המדינה השולטת במקום, המאשר את קנין הפרט והמגין עליו מפני הבא להשיג גבולו...'. ומתוך כך הסיק (שם): 'הואיל וכן, תוקף כיבוש גם בזמננו ככל תוקף כיבוש שבזמן הקדום; ובכלל זה גם דיני קדושה התלויים בכיבוש, כשזה נעשה בתור כיבוש רבים, עפ"י התנאים המבוארים בהלכה בנידון זה. ועדיין צריך עיון בכל הנ"ל" (הגבול הדרום-מערבי של ארץ ישראל, אתר מכון התורה והארץ).

29. עיין בספרו: ארץ חמדה, ספר א, שער א, א-ב, ובעמוד הימני, עמ' קנב, ובקובץ תושבע"פ י, הערה 347. ובמאמרו של הרב נריה גוטל, קוים למשנתו השלימה של רבנו, בתוך: גאון בתורה ובמידות, פרקים לדרכו ולדמותו של מרן הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל, עמ' 197-222, ארז הוצאה לאור, תשנ"ט.

מיד צר, ועשינו מעשה המורה על רצוננו לזכות בהם – תורת כיבוש עליהם, ועל כן חייבים לצאת על הגנתם במלחמה, ואין טענת פיקוח־נפש תופסת בזה"³⁰.

בעניין 'פעולות התגמול' בראשית שנותיה של המדינה

"... היוצא מכל זה, שיש מקום לפעולות תגמול ונקם נגד צוררי ישראל ופעולה כזאת היא בגדר מלחמת מצוה. וכל אסון ופגע שקורה לפורעים ולבעלי בריתם ולילדיהם, הם הם שעריבים לזה, והם עונם ישאו" (עמוד הימיני, עמ' קצט, וראה שם את מכלול מאמרו בעניין פעולת קיביה ודומותיה, 'פעולות צבאיות להגנת המדינה', עמוד־הימיני, סימן טז').

מבצע יונתן (אנטבה) לאור ההלכה – דין מלחמת מצוה

"וכיון דאתינן להכי, הרי דינם של בני הערובה, שנבחרו בצורה קפדנית, ורק יהודים נתיני מדינת ישראל הם שנלכדו, הם בגדר "עיירות ישראל" הנתונים במצור, שהחובה להצילם הוא מגדר קידוש השם, והפעולה להצלתם היא בגדר מלחמת מצוה. ובמלחמה כאמור אין אנו מביאים בחשבון כלל את האפשרות של סכנת אבדן נפשות ושיקולי פיקוח־נפש אינם קיימים כלל. על־כן, גם אם היתה קיימת אפשרות לפדותם ע"י שחרור המחבלים ולא להסתכן בשעה זו כלל, מכל מקום, מאחר שהיה עליהם הדין של מלחמת מצוה מגדר עזרת ישראל מיד צר, החובה והמצוה לצאת עליהם למלחמה, ללא כל נפקא מינה אם קיימת דרך הצלה אחרת, דרך כניעה. כי כל כניעה לדרישותיהם יש בה משום השפלת כבוד ישראל, וממילא יש בזה גם חילול שם שמים, ויש להעדיף את הפעולה הצבאית על כל הסיכונים אשר עמה. ובזה יש לבטוח על שומר ישראל שידריכם בדרך ישרה, ויהיה מספר הנעדרים קטן ככל האפשר.

עשתה איפוא ממשלת ישראל כדין בנקטה פעולה צבאית, כשהדבר נראה כבר ביצוע. וחפץ ה' הצליח, והביא לשחרור הלקוחים למות וחיסול המחבלים ואפשר לראות בזה קיום מה שכותב הרמב"ם בסוף ה' מלכים: – וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא פגיעה רעה. ונקוה לה' שפעולה זו

30. יחד עם זאת, הרב ישראלי חילק גם כן בין חלות תורת כיבוש על המקומות הללו לבין חיובם המיוחד בתרומות ומעשרות, וכפי שכתב: "הכיבוש בזמננו, גם אם ניתן לו תורת כיבוש – אינו מחייב בתרומות ומעשרות, כי בדין כיבוש החיוב היה רק אחר כיבוש וחילוק, וזה אינו בזמננו. ואם מדין חזקה, שהיתה בבית שני, אין זה אלא מה שהיה בחזקה דעליית עזרא; אבל חזקה שבזמננו – לא מצינו תקנת חכמים" (מובא בהתורה והארץ ג', עמ' 145).

שהיה בה משום מסירות נפש וקידוש השם עוד תניב פירות לברכה בביסוס מעמד ישראל ומדינת ישראל וקיבוץ נידחים לתוכה ברינה, יחד עם התחזקות באמונת אומן ודביקות בשמירת התורה ומצוותיה" (חוות בנימין, ח"א, סימן יז', תשנ"ב, מכון התורה והארץ).

בעניין מבצע 'שלום-הגליל' – כתב הרב ישראל: "המלחמה במחבלים אלה על מנת לקטוע את היד הרצחנית המגואלת בדם נקיים היא מלחמת מצוה, המוגדרת ברמב"ם בשם 'עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם', שאין צורך בקבלת רשות מסנהדרין על כך..." ("תחומין", ד' (תשמ"ג), מצור ביירות לאור ההלכה).

17

"ואין מלחמת מצוה יותר מזו"

הרב שלום משאש (תרס"ט-תשס"ג)

רבה של ירושלים, מח"ס "שמ"ש ומגן"

במכתב ברכה שכתב הרב משאש לספר "דעת-תורה" שנכתב בעקבות חתימת חוזה השלום עם מצרים ועוסק בשלמותה של ארץ-ישראל, ציין הרב משאש את מסירות נפשם של חיילי צה"ל על שחרור הארץ כשיקול מוסרי חשוב בשמירה על שלמותה הטריטוריאלית:

"... קיבלתי את ספרו היקר: "דעת-התורה", דברים היוצאים מן הלב, בראיות עצומות מן הש"ס והפוסקים וזהו דעת תורה באמת שלא להחזיר אף כבדת ארץ. מקומות שהגיעו לנו בדם ונפש החיילים הצעירים מבני ישראל, אשר מסרו נפשם על זה ואיך נחזיר זה בשאט-נפש, דבר שעתיד, חס וחלילה, להעמיד כל הארץ ויושביה בסכנה עצומה, ואחריות גדולה נושאים על כתיפם אלו החושבים להחזיר..." ("דעת תורה" (מהדורה שלישית), הרב שלום דב וולפא, עמ' 256, מכתב מיום יד' שבט תש"מ).

בספרו, 'שמ"ש ומגן' (ח"ג, סי' כ"ד, עמוד נ"א), נשאל הרב משאש בשנית בעניין זה וכן בעניין הגדרת מלחמות צה"ל כמלחמת מצוה וכך השיב:

"שאלה ד': האם יש מצוה להחזיר שטחים מפני השלום?

תשובה: בודאי שאין שום ריח מצוה בזה, ואדרבה כפי ההלכה אסור להחזיר שום שטח מן הארץ. ונלמד זה במכלי-שכן, מהא דאורח-חיים סימן שכ"ט, דבעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש, מחללין עליהם את השבת להרחיקם משם, עיין

שם. אם כן, כל שכן להחזיר להם בתוך הארץ שישבו בתוך טבור הארץ. ובפרט שבאין בכח וביד חזקה שזה שלהם וזה זכותם, מה יעשו אחריכך בהיותם בתוך־תוכינו...
שאלה ה': האם היתה במבצע 'שלום־הגליל' משום מלחמת מצוה?
תשובה: ודאי שכן הוא. ונלמד במכל־שכן מתשובה ד' הנ"ל, דאפילו לא באו אלא על קש ותבן וכו' כל שכן באלו שהם התחילו להכות מרחוק בישראל, לא פעם ולא שתיים, וקבעו להם מסמרים ונטעו להם מקומות קבועים שמהם שולחים אבני תותח. דודאי אלו הניחום היו מגיעים לתוך ארץ־ישראל ממש. ואין מלחמת מצוה יותר מזו..."

18

"כל שלושת מלחמות המצוה"

הרב יהודה גרשוני (תרס"ט-תש"ס)

ראש ישיבת "ארץ ישראל" ומתלמידי הראי"ה קוק

"אחרי תקומת מדינת ישראל, עברנו כמה מלחמות עם ערבים, המלחמות היו מלחמות מצוה לעצם קיומנו כמבואר ברמב"ם... מלחמת ישראל עם ערבים בזמנינו כוללת כל שלושת מלחמות מצוה... מלחמת ישראל עם ערבים נכללות בזה כאמור שלוש מלחמות מצוה ובתוכם גם מלחמת עמלק³¹ שלעולם לא נפסקה המלחמה, "מלחמה לה' בעמלק מדור דור", ואפילו אין היום אורים ותומים לשיטת הרמב"ן שגם במלחמת מצוה בעין אורים ותומים, זה רק לכיבוש הארץ והצר הבא עלינו, אבל, למלחמת עמלק שהמלחמה נמשכת מימות משה רבינו עד ביאת הגואל צדק, בה כל דיני מלחמת מצוה ויש כוח לממשלת ישראל לגייס את העם ואין הבדל בין כהן לוי וישראל" ("מלחמת רשות ומלחמת

31. מקור הדברים בשם הגר"ח מבריסק. ראה אצל הגרי"ד סולובייצ'יק בשם אביו רבי משה, מובא בקול דודי דופק, ירושלים, תשל"ז, עמ' 101 ובספרו, מטה אהרון: חידושים על הרמב"ם, ירושלים תשנ"ז, הלכות מלכים פרק ה, ד. וראה עוד בדברי הרב מרדכי אליהו (על הניסים, סיפורים מגוש קטיף, נצרים תשס"ה, 22-23, ובעלון קול צופיך, פרשת תרומה, תשס"א, מספר 185, ובפרשת כי־תצא, תש"ס, מספר 162). דעה חולקת בפרשנות הרמב"ם בעניין זה מובאת אצל הרב נחום רבינוביץ, מלומדי מלחמה, מעלה אדומים תשנ"ד, עמ' 22-23. וכן, גם לדעת הרב אביגדור נבנצל, דברי הרב סולובייצ'יק אלו אינם אמירה הלכתית, "אין זה אלא בדרך דרוש, אבל המצוה האמתית היא רק במתייחס בן אחר בן עד עמלק". מובא אצל הרב נפתלי בריאילן, משטר ומדינה בישראל על פי התורה, ד, ירושלים תשס"ז, עמ' 1619, הערה 38.

מצווה", בתוך ספרו: 'קול-צופיר', עמ' 175-182, ירושלים, תשמ"מ, וראה עוד מאמרו בשנתון 'תחומין', ח"ד, "על הגבורות ועל המלחמות" עמ' 54-67, צומת, אלון-שבות, תשמ"ג.

19

"במלחמת מצוה קעסקינן"

הרב יוסף שלום אלישיב (תר"ע-תשע"ב)

רב ופוסק, חבר ביה"ד הגדול, מח"ס "קובץ תשובות"

במענה הלכתי לשאלה בעניין 'קדושת המחנה' של הבחור יצחק גרינשפן (כיום, הרב יצחק שילת, ראש ישיבת מעלה-אדומים), בעת שירותו בצה"ל, מיד לאחר מלחמת יוה"כ כתב הרב:

בע"ה י"ב חשוון תשל"ד

ל... יצחק גרינשפן... ברכה ושלו' רב.

מכתבך מיום ח' בחשוון קבלתי אתמול, וע"ד השאלה האם לצרכים קטנים מחויבים לצאת למקום המיוחד הנמצא מחוץ למחנה כי זה טורח גדול ללכת לשם כגון בלילה או כשהזמן דחוק... וע' רמב"ם פ"ה מהל' מלכים, "ואי זו מלחמת מצוה – עזרת ישראל מיד צד שבא עליהם" ואנן הלוא במלחמת מצוה קעסקינן.

... אמנם נראה לדון שהלכה זו לתקן מקום מיוחד מחוץ למחנה – מוטלת על הציבור, ואז בוודאי אסור לו ליחיד להתפנות בתוך המחנה, אולם במקרה ולא תיקנו להם מקום מיוחד חוץ למחנה, וכ"א בוחר לו מקום בתוך המחנה בכה"ג י"ל דאין נ"מ לגבי היחיד, שהרי סו"ס בוטלה מצוה זו. ולפי"ז אם רוב החיילים הנמצאים על ידך אינם מקפידים ע"ז – עכ"פ לקטנים – א"כ יש לצדד להקל במקום שיש טורח גדול ושעת הדחק. ומה גם שלפי"ד החזו"א בעירובין (סי' קי"ג ו') ארבעה הדברים שפטרנו במחנה (וה"ה מ"ש כי תצא מחנה על אויביך וכו') אינן אלא במלחמת כל ישראל – מלחמת מצוה או רשות – ע"פ מלך וסנהדרין, אבל גוים שיצאו למלחמה על ישראל אף שזו מלחמת מצוה מ"מ אינן בכלל הנ"ל, והנני חותם בצפי' לישועת ד' במהרה, יוסף שלו'. (קונטרס "באורין דאשא", מאת הרב יצחק שילת (גרינשפן), ירושלים תשל"ד, עמ' 90-92, ואחר מכן, נדפסה בשנית ב'קובץ תשובות' של הגריש"א, ח"א, רמג', בהשמטת שם השואל ותאריך השאלה).

'קשרי מלחמה'

מעשה נפלא הקשור ברב אלישיב, סיפר לי בנו של חכם ישועה בן שושן³², רבי שלום הי"ו:

"במהלך מלחמת 'ההתשה', בעת שירותו הצבאי של אבא כקצין בסיירת "שקד", נהג אבא לשאול מידי פעם שאלות בהלכה את הרב אלישיב. הרב היה מקבלו בחביבות רבה ובקשב רב והרבנית היתה מכינה לו כוס תה...

באחת הפעמים הגיע אבא, ביחד עם חברו, הרב דוד בצרי (כיום, ראש ישיבת השלום) אל הרב אלישיב בכדי לשאול האם להמשיך בשירותו הצבאי ולקבל תפקיד נוסף או לחזור ללמוד בישיבה. לאחר שתיאר בפני הרב את פעילותו המבצעית ואת תרומתו ליחידה, הורה לו הרב אלישיב להמשיך בשירותו הצבאי ואף התבטא כי הוא עצמו גם היה נוהג כך, לו היה במקומו. מששמע זאת הרב בצרי, שאל את הרב אלישיב: אם כן, אז אולי גם אני צריך להתגייס? השיב לו הרב: לא, הוא נמצא בפועל ממש ב'קשרי מלחמה' – לכן ימשיך, אך אתה לא נמצא במצב זה, ועל כן, עליך להישאר בישיבה".

מענה מפורט לשאלותיו של חייל בשירות המילואים

סיפר הרב יהודה שביב (תש"א-תשע"ט):

"היה זה לפני כ-42 שנה (שנת תש"ל), עת נקראתי לשירות מילואים פעיל למספר שבועות, והפעם – ליחידת המשמר המופקדת על הרה"בית והכותל. ההתרגשות הרבה לוותה בשאלות ובחששות הלכתיים, וכך שמתי פעמי אל בית הרב אשר בסמטת חנן במאה שערים. באותם ימים הייתה הכניסה לבית הרב חופשית, וניתן היה לדפוק על הדלת ולהיכנס, וכך עשיתי. הרב קיבלני במאור פנים. שטחתי לפניו את הבעיה ופירטתי את השאלות השונות, ודומה עלי כאילו עסק בשאלות אלו זה מקרוב, וזכיתי לתשובות מיידיות בהירות ומפורטות. הזמן הרב שעבר ודאי השכיח ממני פרטים אחדים, אבל התמונה הבהירה נשארה חקוקה. הנה מן הפרטים הזכורים:

32. כשנה לפני פרוץ מלחמת ששת הימים התנדב בחור הישיבה, ישועה בן שושן, לסיירת שקד בפיקודו של בנימין בן אליעזר, שם שירת כלוחם וכקצין. הוא השתחרר משירות בצבא הקבע מספר חודשים לפני מלחמת יום הכיפורים.

א. טבול יום – ברור שעלייה להר זוקקת טבילה. ברם זו שאלה: האם די בטבילה, או שזקוק הטובל גם להערב שמש. תשובת הרב – אם הנסיבות מחייבות, אפשר גם בלי הערב שמש.

ב. מנעל – הוצגה שאלה האם צריך להשתדל לעלות להר בנעלי בד. תשובת הרב – חייל צריך לעלות בנעליו.

ג. ההר או הכותל – ההנחה הייתה שבידי החייל לבקש להשתבץ אם בכותל ואם בהר. העליתי סברה שאולי עדיף שהדתיים שבינינו יבקשו שיבוץ בהר, כיוון שהם יסתובבו תוך שמירה על מורא מקדש. תשובת הרב – אני מבין אותך, אולם עדיף לא לבקש כך או כך, אלא להשתלב היכן שנשובץ. כזאת וכזאת גלגלנו בהלכות באותו עניין משך שעה ארוכה, והייתה השהות במחיצת הרב אז כמין הקדמה חווייתית לאותם שבועות זכורים לטוב מאותו שירות מילואים...” (מעלין בקודש, כרך כד, אלול תשע”ב עמ’ 11-12, כולל בית הבחירה, כרמי-צור).

”תחושת אחים לצרה”

”הגרי”ש אלישיב זצ”ל נוהג היה להורות לכל השואלים: כשם שבחור החפץ לגדול בתורה, צריך לאכול ולשתות בצורה נורמלית, כך זקוק הוא גם לשינוי אווירה בימי 'בין הזמנים', ואולם, בימי מלחמה, כשהגיעה השעה לצאת לבין הזמנים, אמר כי עיקר החשש שהבחורים ייצאו לטיולים. הגרי”ש הסביר כי 'חובה על כל אחד ואחד מישראל להתעורר בעת צרה להעתיך עבור הכלל וליצור תחושת אחים לצרה, ולא לחלק את הציבור במחשבה שאני את נפשי הצלתי'.

במלחמת לבנון השנייה (קיץ תשס”ו), דנו לפני הגרי”ש האם לבטל את בין הזמנים. עיקר החשש היה מחמת הטיולים, שלא ראוי לעשות בתקופה שבה אחינו החיילים נלחמים ואחרים יושבים במקלטים. כשבא תלמידו, הגאון רבי בן ציון הכהן קוק, עם משלחת ראשי ישיבות לדון בעניין זה, היו שטענו בפני הגרי”ש זצ”ל שיש בחורים שלא מסוגלים לוותר על הטיולים של 'בין הזמנים'. נענה הגרי”ש ואמר: ”לדעתי, כל אלו שרוצים לעשות טיולים, יש לומר להם שיטיילו קודם בבתי החולים, ויראו את הפצועים...” (משה ויסברג, ד' אב תשע”ד, בחדרי חרדים).

"דינם בזה כעוסקים בצרכי ציבור"

הרב שריה דבליצקי (תרפ"ו-תשע"ח)

פוסק ומקובל, היבר ספרים בכל מקצועות התורה

גדרם ההלכתי של אימוני צה"ל לעניין פטור מחובת תפילה בציבור:
"ופשוט שהיוצאים להילחם או לשמור וכדומה שדינם בזה כעוסקים בצרכי ציבור³³, אך היוצאים לאימונים, בזה צריך עיון אם גם זה נקרא צרכי ציבור ונראה דאם אי אפשר לבקש מהממונים על זה שידחו את זמני האימונים לשעות אחרות, הרי גם זה נקרא כעוסקים בצרכי ציבור מדעל ידי זה מתאמנים ונעשים בקיאים ובעלי ניסיון לעמוד להילחם ולהציל בשעת מלחמה והתקפה שיכולה להיות בכל רגע לפי המצב העכשווי..." (הצבא כהלכה, הרב יצחק קופמן, פרק מג', עמ' שעו' הע' 45, קול מבשר, תשנ"ב).

מיד לאחר מלחמת ששת-הימים, פרסם את דעתו בעניין קביעת יום הודיה ושמחה על ניסי המלחמה:

"ימי החרדה שעברו עלינו אשתקד, הנסים הגדולים והישועה הגדולה שבאה לנו שניצלנו ממות בטוח לחיים, בעקבות התפלות והתחנונים, סליחות ותהלים ותעניות שקוימו בארץ וברחבי העולם יומם ולילה, מחייבים בהחלט קביעת יום הודיה ושמחה בכל שנה ושנה לזכר נסי הקב"ה ונפלאותיו, וכפי מנהג ישראל זה מדור דור. אם נבדוק את כל הנסים שבעקבותם קיימו ימי הפורים האלה לא נפריז אם נקבע, שבערך הנסים שקרו לנו הרי הנסים ההם באמת כ'משחק פורים' לעומתם, ואף על פי כן, נקבעו לזכרם ימי הודיה ושמחה... צוררינו איימו בגלוי קבל כל העולם כולו ועל גלי האתר בהשמדה טוטאלית עד היהודי האחרון, ובסוף הובסו תוך כמה ימים אחרי הכנות שערכו אולי כעשרים שנה ליום זה שקיוו לו..." ('שערים', כ"ה סיון תשכ"ח, אך עיין בספרו 'שומע ומוסיף' – בין פסח לעצרת עמ' יד', ויש להאריך, ואכמ"ל).

33. אשר פטורים מחיוב תפילה בציבור. ע"פ תוספתא, ברכות, פ"א ה"ד, פ"ב ה"ו. וראה שו"ע, או"ח, סי' ע, סע' ד, ומשנה ברורה, סי' צג, סע' ד'.

בשנת תשל"ד, לאחר מלחמת יום הכיפורים, חיבר הרב דבליצקי את הקונטרס: "מתי מלחמה", המכיל "תשובות וביאורים בעניני אבלות על נעדרי מלחמה לסוגיהם וביורר בעניני אבלות בשעת ליקוט עצמות והעברת ארונות לקראת העברת הרוגי המלחמה". הוא דן בקונטרס בדרך העברת "גופות החיילים ז"ל הי"ד שנקברו במקום קבורה ארעי למקום מנוחתם הקבוע..." (וראה עוד בעניין זה ב'חווה דעת' חלק ד, סימן נט).

שיחת חיזוק בישיבת ההסדר בקרני-שומרון

סיפר הרב יצחק לוי, רבה של קרני שומרון:

"לפני כ־32 שנים (בשנת תשמ"ו), נחטפו בחורים מהישיבה שלנו, רחמים אלשיך ויוסי פינק³⁴. לא ידענו מה המצב איתם, אם הם בחיים או שהם נהרגו. צה"ל התקשר אלינו לישיבה כדי להכין את ראש הישיבה הרב שמואל הבר, כי ייתכן מאוד שיצטרכו להקפיץ אותו בשבת לקריה בתל אביב כדי לזהות את התמונות שלהם. לא היו לנו כתפיים מספיק רחבות לפסוק, אז התקשרתי לרב שריה. הוא אישר לנו, ובמקביל ביקש להעביר שיחה כדי לעודד את הבחורים..." (מקובל על כולם, בשבע, דביר עמר, ז' באב תשע"ח).

21

"חיוב ומצוה לשרת בצה"ל"

הרב אברהם שפירא (תרע"ז-תשס"ח)

הרב הראשי לישראל, ראש ישיבת "מרכז הרב", מח"ס "מנחת אברהם"

השירות בצה"ל

"אין כל ספק בהלכה שחיוב ומצוה לשרת בצה"ל, שהוא חומת בטחון למדינת ישראל ותושביה, ואין להאריך בזה מגודל הפשיטות..." (ג' באדר א' תשמ"ו, 'מורשה', עמ' רה', ע"ש).

מלחמת מצוה

"שאלה: מהו מעמדה של מלחמת שלום הגליל בהלכה? האם היתה זו מלחמת מצוה?"

34. ביום ח' אדר א' תשמ"ו, שני חיילי חטיבת גבעתי, יוסף פינק ורחמים אלשיך הי"ד, נשבו בקרב לאחר שמחבלי חיזבאללה הניחו מארב לסיור של צה"ל. בדיעבד התברר שהם נהרגו במהלך הקרב.

תשובה: מלחמת מצוה בוודאי, וזאת משני פנים. הראשית והאחרית. הראשית – מרגע שהממשלה החליטה שיש צורך חיוני לצאת למלחמה, כדי להגן על ישראל מיד צר, הפכה המלחמה להיות מלחמת מצוה. הרי לא מדובר בממשלה המזלזלת חלילה בחיי חיילים המסתכנים בקרב. והאחרית – רק לאחר שוך הקרבות נוכחנו לדעת שלבנון היתה מדינה מלאה מרצחים ונשק המיועד נגדנו, ורק מלחמה בהם הצילה אותנו ממזימותיהם. מדינת אש"ף התפוררה. אמנם היה לנו מחיר כבד של קרבנות אך זהו דבר שלא ניתן לחזותו מראש. הוא גם אינו תלוי רק בהחלטת הצבא והממשלה. רק כשעם ישראל ראוי היה לכך, התקיים בנו "ולא נפקד ממנו איש" (במדבר לא, מט) וכבר דן בזה הרמב"ן, ואכמ"ל.

בכלל, כל מלחמה להגנה על הארץ ולביסוס כיבושה היא מכלל מלחמת מצוה, מצות **כיבוש ארץ ישראל**. מוזר הוא שיש בימינו מי שטוען ש"עלה רש" שנאמר בפרשת דברים (א כא) אינה מצוה לדורות אלא לשעתה בלבד, וזאת בניגוד למה שכתב הרמב"ן בתוספותיו לספר המצות מצוה ד', ומאידך גיסא הופך את "אל תתגרו במ" שנאמר באותה פרשה (ב ה) למצוה לדורות וכלפי כל העמים, בעוד שבמקורה זוהי הוראת שעה למשה בלבד ואך רק כלפי בני עשו" (קובץ 'תחומין', ד' (תשמ"ג), שיחה על מלחמה ומוסר, ו'במורשה').

"רבותינו מארי דארעא קדישא בדורות האחרונים, קבעו יסודות אמונה בערכים רוחניים של: הקמת מדינה לישראל, אחדות כלל ישראל ושלמות ארץ ישראל. אנו ממשיכים להיות דבקים בתורתם של רבותינו, שחזו נכוחות בהקמת המדינה, בהרחבת גבוליה, בקבוץ גלויות לתוכה ובמלחמת הגנה נגד שונאי ישראל, והכל מתוך אמונה תמימה בה' ובתורתו. וכל הדבק בדבריהם כאילו דבק בחיים, והפורש מהם כפורש וכו'..." (מורשה, קובץ שיחות ומאמרים, עמ' קנז'-קנח, מכון הרצ"ה, תשס"ה).

22

"ברוך ה' שזכינו לימים גדולים ומפוארים אלה"

הרב חיים דוד הלוי (תרפ"ד-תשנ"ח)

חבר מועצת הרה"ר ורבה של ת"א-יפו, מח"ס "מקור חיים השלם" ו"עשה לך רב"

מלחמת מצוה בשבת

"מלחמת רשות אין פותחין בה אלא שלשה ימים קודם שבת ומשפתחו בה מותר להמשיך אפילו בשבת, אך מלחמת מצוה אין הגבלה זאת קיימת לגביה ואם יש צורך בדבר מותר לפתוח בה אפילו בשבת ומכל שכן כשיש הכרח בקיום מערכת התגוננות

תקינה וסדירה בשבת למדינה שמוקפת אויבים רבים כמדינת ישראל וזו היא מלחמת מצוה. אך מבצעים מיוחדים החורגים ממערכת התגוננות תקינה וסדירה, שאפשר לעשותם בכל אחד מימי השבוע, אין היתר לבצעם בשבת אם אין בכך צורך מיוחד שייעשו בשבת דוקא מנקודת ראות צבאית וביטחונית.

וברוך ה' שזכינו לימים גדולים ומפוארים אלה, שהלכות צבא ומלחמה כמעט שנשתכחו מאתנו בימי גלותנו הארוכים, וחזרנו ללומדם עתה גם להלכה וגם למעשה. אך מן הראוי לזכור שהשבת שמרה על ישראל באותם ימי גלות ארוכים וגם עתה בימי הזוהר והעוצמה הצבאיים, שעליהם יש לנו להודות לה' צב-אות א-לוהי מערכות ישראל, נזכור את חלקה של שבתא מלכתא, ובזכותה נזכה גם לניצחונות בשדה הקרב, וגם לשלום אמת, ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד" (מקור חיים השלם, ח"ג, סוף פרק קעג).

סמכות ליציאה 'למלחמת מנע'

"כאשר אומה חשה בוודאות מוחלטת באויביה הזוממים להתנכל לה, רשאית היא לפתוח במכת מנע מתוך הכלל "הבא להרגך השכם להרגו" (ברכות נ"ח ע"א)... ואם תחליט מנהיגות העם ביום מן הימים על עם מסוים שמכין הוא מלחמה נגד ישראל, מותר יהיה להכותו ראשונה במלחמת מנע..." (תחומין א' (תש"מ), 343-345).

מצב מלחמה ממושך

"... אנו נתונים במצב מלחמה קשה וממושך עם כלל העם הפלשתיני, שמתוכו יצאו קבוצות הלוחמות באכזריות בעם היהודי בארצו, והרקע הוא מדיני-לאומי, שכל זמן שלא יימצא לו פתרון, מלחמה זו תוסיף להחריף. קבוצות טרור אלה עושות ככל אשר לאל ידן לפגוע קשות בעם היהודי בכל מדת אפשרויותיהם. ואין ספק שלו יכלו למסור נפשם לתפוס שבויים יהודים היו עושים זאת מדי יום ביומו כדי לשחרר את שבוייהם ואסיריהם שבידי ישראל, ואולי אף כדי להשיג הישגים מדיניים נוספים. ודבר זה לא עולה בידם בחסדי ה' עלינו. כמה ניסיונות עשו לאחרונה לתפוס חיילים ואזרחים יהודים ולא הצליחו, דוקא משום מצב המלחמה המתמיד שאנו נתונים בו, ודריכותו של צה"ל לשמור על דרכי היבשה והים ולהגן בכך על אזרחי ישראל. לענ"ד זו נקודה חשובה מאד בדינונו על פדיון שבויינו החיילים..." (עשה לך רב, חלק ז', סימן נג').

דין בחורי ישיבה ולומדי תורה – בשגרה ובחירום

"בני ישיבות ולומדי תורה פטורים משירות צבאי. וזו לשון הרמב"ם (בהלכות שמטה ויובל פי"ג ה"י)... מי שמקדיש עצמו לעבודת ה', מוותר על חלק ונחלה בארץ ובביזת המלחמה,

דין הוא שלא יצא למלחמה... מובן מאליו שקשה להסביר דברים אלה לאדם שאין מאמין ביסודות כחה האלוקי-מסתורי של התורה להגן על ישראל, ולכן העדיפו כנראה אברכי ישיבות ההסדר לצאת לזמן מה מכותלי הישיבה ולמלא את החובה הלאומית ככל אזרחי המדינה, ולקיים בעצמם מקרא שנאמר: 'הסר ממך עיקשות פה ולזות שפתיים הרחק ממך'. ובכך הם גם מקדשים שם שמים באורחות חייהם הקדושים והטהורים, וגורמים לרבים מחיילי צה"ל המשרתים בחברתם לנצנוצי תשובה ולהרהורים מעמיקים על מהות יהדותם.

מיותר לציין, שכל זה אינו מדובר בשעת מלחמה ממש (למעט שעת חירום) כשאוּיב מתקיף בשער, שאז ודאי חובה מוטלת על כל אדם באשר הוא, ללא שום יוצא מן הכלל, להיחלץ חושים להציל נפשות ישראל כי אין שום אדם פטור ממצות פיקוח נפש, אבל אין חוב זה חל אלא באותה שעה מצומצמת שהמערכה בעיצומה, אך מרגע ששקטה המערכה, אף כי השעה עדיין שעת חירום ומלחמה, חוזרים תופסי התורה לבית מדרשם לעסוק בתורה ובזכותה ישמור ה' את העומדים בחזית לנחול ניצחונות ולשוב לבתיהם לחיים טובים ולשלום" (עשה לך רב, חלק א', סימן כא', ת"א, תשל"ו).

מידת החובה לציית לפקודות הצבא

"הנני מאשר קבלת מכתבך מיום כ"ב סיון תשמ"ה, ובראש וראשונה הנני מברכך עם התגייסותך לצה"ל, שהשם יתברך ישמור צאתכם ובואכם לחיים טובים ולשלום, ותשובו לבתיכם בריאים ושלמים... מקור החיוב לציית לפקודות מבואר בספר יהושע: 'כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצוונו יומת רק חזק ואמץ' (יהושע א' י"ח). חובת הציות והעונש לממרה, כיון שנלמד מיהושע, מבואר שחל על כל מנהיג מוסכם בישראל אף שאינו מלך שנבחר עפ"י ה'... ברור ופשוט שכל רשות מוסמכת שעמדה לישראל כדין וכהלכה, יש לה זכויות וסמכויות של מלכות... ולכן, אין ספק שבמדינה דמוקרטית שהשלטון נבחר ע"י העם בבחירות כלליות, הרי שהממשלה הנבחרת ע"י העם דין מלכות לה, וגם עליה חל אותו חיוב לציית לפקודותיה והוראותיה. ובמידה ויקבע בחוק אמצעי ענישה למסרבים למלא פקודותיה, הרי שיש רשות מכוח הדין וההלכה להעניש את העבריינים..." (שו"ת 'עשה לך רב', חלק ז', סימן סח', ע"ש, וראה עוד בחלק ב', סימן כט', הגבלות נוספות לאמור כאן).

”פשוט וברור כי במלחמת מצוה עסקינן”

הרב שאר ישוב כהן (תרפ”ח-תשע”ו)

חבר מועצת הרה”ר ורבה של חיפה, מח”ס ”ש”י כהן” ו”חקרי הלכה”

מלחמת מצוה בימינו

”... המתנגדים לגיוס לצבא סבורים, כנראה, שאין זו מלחמת מצוה. אצלנו פשוט וברור כי במלחמת מצוה עסקינן, הן מצד ההצלה ועזרת ישראל מיד צר הבא עליהם והן מצד כיבוש וחזקת ארץ ישראל, וכבר ביררו זאת רבים וגדולים. ראה דברינו בהיקף בנושא זה שנדפסו בחוברת מ”ג של כינוס תורה שבע”פ³⁵, תשס”ב, ואין כאן מקום להאריך. אם נראה את מלחמת השחרור, ואת מלחמות ישראל ועד ימינו, כמלחמת מצווה – לכאורה, ההכרעה ההלכתית ברורה שאין אחד פטור ממנה. אפשר להתארגן כך שקול התורה ישמע גם בעת מלחמה בתורנות וכיו”ב... בנוסף לכך, קיימת גם סכנת פיקוח נפש, הקב”ה יצילנו מידם... קיימת ומחייבת את כולנו החובה של שירות צבאי לקיים רוממות א-ל בגרונו, וחרב פיפיות בידם, הלכה למעשה” (יחובת השירות הצבאי בישראל – הלכה למעשה, אדר תשס”ד, (טרם נדפס). ארכיון הרב שאר ישוב כהן, באדיבות מכון ”נזר-דוד”, להוצאת כתבי הרב הנזיר והרב שאר ישוב כהן, מוסדות אריאל, ירושלים).

קם דור שלם, ירא שמים של מפקדים וחיילים בצה”ל

”צריך לדעת ולזכור, שלמרות ששיבת מרכז הרב איננה ישיבת הסדר, הרב צבי יהודה (קוק) סבר שאלה שיכולים וראויים, ראוי שיילחמו, יגנו ויהיו בתוך המסגרת של כוחות הביטחון. כך השיב תמיד לשואליו, אבל התייחס לכל אחד מבחינת מצבו האישי, הרוחני והבריאותי. הוא גם שמר מכל משמר על כך שהישיבה הקדושה תמשיך להתקיים ולעלות מעלה מעלה, כמקור השפעה לכל ישיבות תורת ארץ-ישראל. ברוך ה’ עלו הדברים יפה וקם דור שלם של מפקדים וחיילים בצה”ל, שהם לומדי תורה, תלמידי חכמים ויראי שמים – תהא ברכת ה’ עליהם” (כך הקמנו את ”הישיבה הלוחמת” הראשונה, אדר תשס”ו, ”קומי אורי”, ביטאון תנועת ’קוממיות’).

35. דבר הכנס השנתי שערך מוסד הרב קוק בירושלים מידי שנה.

רבנים נוספים בני דורנו (מקבץ תמציתי בלבד):

הרב שמריהו אריאלי – מחבר ספר "משפט המלחמה":

"...יוצא, איפוא, שמלחמות מדינת ישראל שהיו תמיד 'עזרת ישראל מיד צר', היו מלחמות מצוה... ויש להוסיף, מלחמות מדינת ישראל הצילו לא רק את תושביה, אלא אף יהודים מחוצה לה, שהרי מלחמות אלו הכשירו מקלט ליהודי ארצות הגולה... וגם בזה יש משום פקוח נפש... הרמת קרנם של היהודים עקב תקומתה של מדינת ישראל הצילה, ללא ספק, חיי יהודים מפרעות. הרמת קרנם של בני ישראל בעטיה של מדינת ישראל האיטה במידה מרובה את תהליך הטמיעה ונשואי התערובת של היהודים בתפוצות. גם מבחינה אחרת נחשבות מלחמות מדינת ישראל למלחמות מצוה והוא: כיבוש וישוב ארץ ישראל..."

לדעת הרב אריאלי, לכיבושי צה"ל בימינו יש תוקף הלכתי של 'כיבוש רבים' ואין צורך לשם כך במלך וברוב ישראל וכפי שכתב:

"... לפי כל הפירושים הנ"ל יוצא שכיבושי מדינת ישראל יש להם דין של כיבוש רבים, שהרי הם היו בשטח שניתן לאברהם. וכן היו על פי הדיבור, שהרי אנו מצווים לרשת את הארץ כמו שכתב הרמב"ן בספר המצות (מ"ע ד'). וכן היו בשעת הכיבושים ששים ריבוא מישראל. וכמו כן נעשו הכיבושים מדעתם ולצרכם של כל ישראל, ובמיוחד אחרי חקיקת 'חוק השבות' המקנה אזרחות לכל אדם מישראל..."

ואפילו לדעת הרמב"ם שמוסיף תנאי שיהיה שם מלך, הרי כבר כתבו האחרונים³⁶, שגם לממשלה יש דין של מלך. ועוד שהרי כתב ב"קרית ספר" הל' תרומות שם: 'ונראה דבענין מלך או נביא ורוב ישראל אפילו לכיבוש ארץ ישראל היינו בכיבוש ראשון, אבל כיבוש שני כיון שכבר קדשה ארץ ישראל אף על פי שבטלה כשגלו לא הוצרכו רוב ישראל אלא עזרא וסיעתו קדשוה', ע"ש. הרי מבואר מדבריו שאף שקידוש עזרא היה על ידי מיעוט

36. ראה את דברי הראי"ה קוק בשו"ת משפט כהן, הל' מלכים, סי' צו' שהובאו לעיל בתוך דברי הרב כתריאל פישל טכורש, ואשר עליהם התבססו פוסקי זמנינו ובהם ה'ציץ' אליעזר' (חלק י', סימן א'), הרב שלמה גורן, הרב עובדיה יוסף (יחווה דעת, חלק ה', סימן סד) ועוד, בדיוניהם אודות מעמדה ההלכתי של מדינת ישראל.

מישראל, אך כיון שארץ ישראל כבר קודשה, לא היה צורך יותר ברוב ישראל. ובכן, גם בכיבושי מדינת ישראל לא היה צורך ב'מלך ורוב ישראל'.
ואף שהרמב"ם בהל' מלכים כתב שצריכים שיהיה גם על פי בית דין. אפשר לומר שזה רק במלחמת רשות שאז צריכים רשות הסנהדרין, אבל במלחמת מצוה שאז לא צריכים רשות הסנהדרין נחשב כיבוש רבים גם כשלא היה על פי בית דין... " (משפט המלחמה, עמ' קע, סי' לב, ירושלים, תשל"ב).

♦

הרב צבי שכטר, ראש ישיבה ב'ישיבה יוניברסיטי', ניו יורק, ומתלמידי הרב יוסף דב סלוביץ'יק:
"... ועל פי הדברים האלה היה נראה לומר שהוא הדין נמי בזמן הזה שמדינת ישראל עומדת היא במצב של מלחמה וכל הפרעות והמהומות שבימינו דינם כהמשך מהמלחמה הראשונה (מלחמת השחרור)... (בעקבי הצאן, בירורי הלכה, סימן לב, ע"ש באורך בכל הסימן, ירושלים, תשנ"ז).

♦

הרב אברהם אבידן, מחבר ספר "שמירת שבת ומועד בצה"ל" ומבכירי הרבנות הצבאית (בעבר), עמד בראש ישיבת שעלבים במשך שנים רבות:
"כן נראה שדיני המלחמה בכל הנוגע להגנת העם היהודי נוהגים בזמן הזה גם לדעת הרמב"ם... ("ההסתכנות בהצלת הזולת לאור ההלכה", קובץ 'תושב"ע', טז, עמ' קכט'-קלד', מוסד הרב קוק, ירושלים, תשל"ד).

♦

הרב נחום אליעזר רבינוביץ', מחבר פירוש "יד פשוטה" על משנה תורה לרמב"ם וש"ת "שיח נחום":
"המסקנה ברורה, במצבנו היום שהאויבים מאיימים עלינו מכל צד ומשחזים עלינו את זיינם בכל שעה, אין לך מלחמת מצוה גדולה מזו שהיא לעזרת ישראל מיד צר. ויבורכו הבנים היוצאים לעזרת ה' בגיבורים" (מלומדי מלחמה, סי' א', מעליות, מעלה אדומים, תשנ"ג).

♦

הרב דב ליאור, רבה של קרית ארבע (לשעבר) ומחבר שו"ת "דבר חברון":

"חז"ל אומרים שבחורבן ביתר נגדעה קרנם של ישראל ואינה עתידה לחזור אלא בגאולה השלישית, והנה, אנו זוכים לראות בתקומת מדינת ישראל ובחידוש העוז והגבורה של עמנו. אין ספק ששמירת קדושת המחנה לכל היבטיה ודקדוקיה היא הערובה היחידה להמשך גאולתנו ויישובנו בכל מרחבי ארצנו..." (מתוך מכתב ברכה לספר "והיה מחנך קדוש", הרב דרור אריה, כ"ב שבט, תשע"ח).

מלחמת המגן "שלום הגליל" לבעור קיני המרצחים – מלחמת מצוה

"... אמנם מטרת ממשלת ישראל במלחמה זו היתה כדי להציל מידי הצר הצורר, אולם לאחר שזכינו בחסדי ה' לכיבוש חלק גדול מלבנון, עלינו לזכור שכל חבל ארץ זה כלול בתחומי עולי מצרים שנצטוונו בכיבושם עוד בזמן יהושע בן נון..." (דבר חברון, השקפה וענייני אמונה, עמ' 156, תשע"א וראה מאמר הרב "ויתור כחולשה", נקודה, 19 (גיליון חגים תשמ"ג), עמ' 5).

"... הצבא שומר על המדינה שצבאות אויבי ישראל לא יכנסו ויפגעו ח"ו, ומאבטח את היישובים. זהו וודאי הצלה מפיקוח נפש... עצם השירות הוא פיקוח נפש..." (שם, עמ' 47).

הרב יעקב אריאל, רבה של רמת גן (לשעבר) ומחבר שו"ת "באהלה של תורה":
"דבר מוסכם הוא שמלחמתנו כיום מלחמת מצוה היא, אם לדעת הרמב"ן משום מצוות ישיבת הארץ, ואם לדעת הרמב"ם משום שהיא באה להושיע את ישראל מיד צר. בין למר ובין למר, חלה עלינו המצוה שנצטוונו בשעת מלחמה: 'אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם'..." (הירא ורך הלבב, אמונת עיתך, גיליון 47, אייר, תשס"ב, מכון התורה והארץ, כפר דרום, תובב"א).

ביאור דעת הרמב"ן

"הפירוש המוסכם והפשוט בדברי הרמב"ן הוא שהמלחמה היא חלק בלתי נפרד ממצות ישוב הארץ, וכשהתנאים מחייבים זאת היא מצוה מעשית הנוהגת לדורות. מכח חלק זה שבמצוה מתחייב אופייה הציבורי של המצוה, שזכינו לקיימו בדורנו, עם הקמתה של מדינת ישראל (משיחותיו של מו"ר הגרצ"י קוק זצ"ל בימי העצמאות בישיבה. ועין "לנתיבות ישראל" ח"א עמ' 178), וכל המוציא את דברי הרמב"ן מפשוטם עליו הראיה.

עם זאת, מוסכם שגם לדעת הרמב"ן אין מצוה להלחם בכל תנאי, המלחמה אינה אלא אמצעי להשגת הריבונות על ארץ ישראל. ואין מקום להילחם אלא לאחר שמוצו כל האמצעים האחרים. מסתבר גם שיש לשקול שיקולים של סיכויי הניצחון במלחמה

וצמצום מספר האבדות הן אצלנו והן אצל אחרים. אך עקרונית אמצעי זה של המלחמה הוא חלק לגיטימי של המצוה" (באהלה של תורה, ח"ד, סי' ג', מכון התורה והארץ).

הרב אליעזר מלמד, מחבר ספרי "פניני הלכה" ורב הישוב הר ברכה:
"מצווה גדולה מן התורה להתגייס לצבא ההגנה לישראל, ושתי מצוות עומדות בבסיס החיוב, וכל אחת מהן מצווה כללית ששקולה במידה מסוימת כנגד כל המצוות. א' הצלת ישראל מיד אויביהם, ב' שמירת ארץ ישראל שתהיה בידי עם ישראל ("פניני הלכה", עם וארצו, מהלכות צבא ומלחמה, סי' א')."

ב

השירות בצה"ל: מבט אמוני ומשמעות רוחנית

1

הרבנות הראשית לארץ ישראל (תש"ח):

קריאה לצעירי ישראל להיענות לצו הגיוס לצבא

החלצו! ההכרזה ההיסטורית שהוכרזה מעל במת עמי התבל להכרת עצמאותו המדינית של עם ישראל בחבל ארצו הקדושה, מיהרה לתת את אותותיה בחבלי לידה מלווי כאב ודרוכי סכנה, הדורשים במפגיע לאזור כל כח בגוף ובנפש בהתאבקות המכריעה לקיומו של ישובנו בקודש ולכוננותו לעצמאות המדינית המובטחת להצלחה ולפדות נפשה של שארית הפליטה. תורתנו הקדושה מצוה אותנו צו עליון שלא לעמוד על דמם של ישראל ומחייבת אותנו להחליץ חושים לעזרת ה' בגבורים.

בשם צו קדוש זה, מוסדה הדתי העליון של היהדות בארץ פונה אליכם צעירי ישראל וקורא: החלצו להצלת העם וקדושו, הארץ וקניניה. הענו בהמוניכם לצו הגיוס. צו חיים הוא לביתכם, בית ישראל וקיומו, טובו ואושרו בארץ ישראל, הענו לו! משאת נפש דורות לפניכם, מלאו אותה! וה' מחסנו ומצודתנו הוא יצוה לכם את ברכתו, יפארכם בישועתו ויעטרם בהצלחתו, יסוכם באברתו וישמור צאתכם ובואכם לחיים ולשלום לקראת גאולתנו השלמה ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן.

הרבנות הראשית לארץ ישראל

בן ציון מאיר חי עוזיאל

יצחק אייזיק הלוי הרצוג

(הרבנות הראשית לישראל, ח"ב, עמ' 413 הרב איתמר ורהפטיג, הרב שמואל כ"ץ, היכל שלמה, תשס"ב)

2

”קידוש השם וייחודו”

הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג (תרמ”ט-תשי”ט)

הרב הראשי לישראל, מח”ס ”היכל יצחק”

”ומלחמה להרחיב את גבול ישראל היא גם כן בבחינת מלחמה לייחד את השם, שכל מה שכוח ישראל דורשי יחודך ובפרט בארץ אשר עיני ה’ אלוקיך בה מראשית שנה עד אחרית שנה יגבר בעולם, יתקרב היום שעליו נאמר ביום ההוא יהיה ה’ אחד ושמו אחד... שמא תאמר, הלא לצערנו העמוק יש היום הרבה מישראל ואף בארץ ישראל שאינם שלומי אמוני ישראל, אל תאמר כך, שכבר כתב רבינו הגדול ז”ל, בהלכות תשובה פרק ז’ הלכה ה’, ’וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו וכו’”. ואין ספק, לדעתי, שייסוד מדינה יהודית בארץ ישראל, למקדש ולמקלט לעם ישראל, זה יהיה השלב של סוף הגלות, ואח”כ תבוא הגאולה, וכל המקרב את סוף הגלות, מקרב את תשובתם של ישראל, ומקרב את התפשטות ייחוד השם באמת בעולם” (היכל יצחק, אורח חיים, סימן לז).

3

”גילוי זרוע ה”

הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל (תר”מ-תשי”ג)

הראשון לציון, מח”ס ”משפטי עוזיאל”

ניסי מלחמת השחרור והתקומה

”אחרי שנות עמל ותלאה של המלחמה האחרונה הארורה ששכלה מאתנו אלפי רבבות ישראל ועקרה קהלות ישראל מארצות מגוריהן, באה אלינו השנה החולפת, שבה נהיה לעינינו הפלא הגדול הזה של הכרת שיבת ישראל לחרותו הלאומית במדינתנו העצמאית אשר ה’ הנחיל לאבותינו ולנו לאחוזת עולם. אמנם עמים רבים מארצות ערב מוסתים ונעזרים בחיל ונשק, עצה והדרכה שלא שכחו כלום מאיבתם לעם ישראל וזלזולם בו ולא למדו כלום מתבוסתם ומפלתם של צוררי ישראל לדורותיהם, והנאצים בדורנו זה שנפלו ונכשלו ועוד הם צפויים לנקמת ה’ וגמול לצריו.

עמים אלה וגרוריהם הסתערו עלינו בחילם ונשקם להמיתנו ברעב וצמא ולהשמידנו באש אוכלת ומשכלת, אבל זרוע ה’ נגלתה בגבורת צבאות ישראל אשר עמדו אזורי אמונה ודרוכי גבורה במלחמת גאולה הכניעו את גאותם והדפו אותם בתבוסה מחפירה

ומבישה ומדינת ישראל קמה בארץ ישראל והוכרה מאת ממלכות תבל הנאורות..."
(ברכת שנה טובה מציון, ט"ו באב תש"ח, מכמני עוזיאל, ח"ג, עמ' עו', הרב שמואל כ"ץ עזרא ברנע, תשס"ה).

ודאות תהליך הגאולה בדורנו

"ה' צבאות קדוש ישראל וגואלו, ביום מאושר זה, יום הכרזת עצמאות מדינת ישראל, בארץ נחלת אבות לעם ישראל, הננו מתאספים לפני היכל קודשך בירושלים עיר מקדשך, בהודאה ותפילה לאמר:
... אחרי אלפי שנות גלות ונדוד, ואחרי שנות השמד האחרונות שקמו עלינו להשמידנו מתחת שמיך ושכלו מאתנו אלפי רבבות ישראל, הזרחת לנו ה' אלוקינו אילת השחר לגאולתנו ולתקומת מדינת ישראל בארץ קדשך אשר הנחלת לאבותינו ולנו (מתוך התפילה ליום העצמאות שחיבר הרב עוזיאל).
מכאן יוצא דבחג העצמאות, כשהוא בא מזמן לזמן פעם לשנה, מברכים 'שהחיינו' להודות לה' חסדו, על ישועתו ביום זה, שהיא תהיה תשועת עולמים" (משפטי-עוזיאל, חלק ה', סימן כד', עמ' נא').

האומץ של מנהיגי הציבור להכריז על עצמאות מדינית

וגבורתם של לוחמי צה"ל במלחמות ישראל

מדברי הרב עוזיאל ליום העצמאות הראשון של מדינת ישראל (תש"ט):
"דבר זה ראוי לאמר ביום זה, הוא יום הכרזת מדינתנו העצמאית מדינת ישראל – היום הזה נהיית לעם לה' אלוקיך!" כי ביום הזה התפרקנו מעול שעבוד מלכות זרה בצורה מנדטורית בארץ ישראל שרצתה להחניק אותנו עד מוות, ומאימת מלחמת ממלכות שמסביבנו שדימו לשעבדנו שעבוד עולם. הכרזה נועזת זאת, שלא האמינו לה כל מלכי ארץ, עשתה את כל עם ישראל, שבארץ ובתפוצות, לעם עצמאי וריבוני בארצו ובכל משטרי חייו, נתנה אומץ וגבורה לצבאות ה', הם צבאות ישראל במלחמת גאולתו כאריות והצליחו נגד כל הקמים עלינו מסביב, והיא אשר פתחה שערי ארץ לפני עם ישראל מכל פזורי הגולה אל ארץ נחלת ה', והיא אשר נתנה לעם ישראל את מקומו המכובד בין כל העמים... יום זה, הוא יום טוב לישראל היושב בארצו ובכל תפוצות פזוריו לדורותינו ולדורות עולם להודות לה' חסדו ולהגיד בקול זמרה וצהלה הלל ותהילה – "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו" (הצפה' והבקר', ה' באייר תש"ט. הרב משה צבי נריה, סדר התפילות ליום העצמאות, ירושלים תשל"ח, עמ' 12, 'הרבנות הראשית שבעים שנה לייסודה', ח"ב עמ' 842-845, בעריכת הרב איתמר ורהפטיג והרב שמואל כ"ץ, היכל שלמה, תשס"ב).

"למצות הארץ"

הרב צבי יהודה הכהן קוק (תרנ"א-תשמ"ב)

ראש ישיבת 'מרכז-הרב'

"במאמרו 'למצות הארץ', שנכתב בירושלים בעיצומה של מלחמת השחרור, כח' אייר תש"ח (לנתיבות ישראל א, עמ' קנז, חוברת "למצות הארץ: אל משמר העם הישראלי"), משיב הרצי"ה בעניין הגיוס לצה"ל:

שאלתוני על דבר דעת-תורה בענין התגיסותנו לצבא ישראל, המצווה ונעשה בפרק דורותינו הנורא והנשגב הזה. כבר נודעה ונתפרסמה קריאת ההוראה למעשה מאת רבותינו שבא"י לחיוב ההחלצות לצבאות ה' אלוקי ישראל במערכות עמו וארצו. אכן הרי יש צורך השעה להזכיר גם את הידועות והפשוטות אשר ליסודם של הדברים, שהם משתכחים ומייטשטשים מרוב פרסומם ופשיטותם, כדברי רבנו בעל 'מסילת הישרים' בהקדמתו. ומפני זרותם המעשית בהמשך עול הגויים והגלויות על צוארנו... הרב מבאר באריכות את החיוב להיחלץ לצבא ד' אלוקי ישראל במערכות עמו וארצו משלושה צדדים:

- א. מצד חיי שעה – דהיינו, הצלת נפשות, וכאן אין זה נוגע להצלת נפש פרטית בלבד, שגם בדבר זה החמירו חז"ל מאוד, אלא מדובר במה שנוגע להצלת קיומם של ישראל בארצם וממילא להצלת כלל ישראל. כל זה מפורט בפירוט הלכתי ארוך.
- ב. מצד חיי עולם – דהיינו מצות כיבוש וישוב ארץ ישראל, שהיא מצוה קבועה ותמידית של תורה. גם ענין זה הרב מבסס באופן הלכתי רחב.
- ג. מצד חיי שעה וחיי עולם כאחד, המתחברים בכח קידוש השם הגדול הכלל ישראלי. 'החיוב התורני הכפול הזה [של הצלת נפשות ושל ירושת ארצנו] הוא שנותן את היסוד להופעת קידוש השם הגדול, היחידי והצבורי כאחד, על פני כל מרחב ישובנו ותקומת חיינו כאן', אשר הוא כל מגמתם של ישראל בעולם – 'יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר' (ישעיהו מט, ג) (בדרך התורה הגואלת, הרב אביהוא שוורץ).

1. חומר רב אודות יחסו של הרב צבי יהודה קוק לשירות בצה"ל מצוי בספר משמיע ישועה – לדמותו של הרב צבי יהודה הכהן קוק, עמ' 291-302, שמחה רז (עורך ראשי), הרב שלום קליין (עריכה), הילה וולברשטיין (כתיבה), אור עציון, מרכז שפירא, תש"ע.

מדבריו אודות מלחמת מצוה בימינו

"ענין המלחמה המוזכר בסוף פרשת 'שופטים', מתפרט בפרשתנו למדרגותיו: יש הבחנה בין מלחמת רשות לבין מלחמת מצוה. מלחמת רשות מופיעה בנסיבות מיוחדות, כשיש צורך של התרחבות. המשנה בהתחלת מסכת סנהדרין קובעת שיוצאים למלחמת רשות לאחר קבלת אישור מבית הדין הגדול של שבעים ואחד; זאת אומרת, במצבים פוליטיים מסוימים יש אפשרות של התפשטות, אמנם היא צריכה להסתדר באישור בית הדין. למלחמת מצוה אין צורך בהסכמת בית הדין. במצבנו עכשיו שהמלחמה היא מלחמת מצוה בכפלים, 'עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם' לדעת הרמב"ם, וכיבוש הארץ לדעת הרמב"ן – אין צורך ברשות של רבנים כדי לצאת למלחמה. מצוה זו שייכת לסדר המלכות, של המלך או של כל ממשלה בישראל שהיא במקום מלך..." (שיחות הרב צבי יהודה על התורה, כי תצא, סדרה ב – תשכ"ז תשל"ה, 14. מלחמת מצוה ומלחמת רשות, הרב שלמה אבינר עורך, ספריית חוה).

התנדבות לשירות "במשמר העם" בשנת תש"ח

"הרב צבי יהודה אף לקח חלק במלחמת השחרור. למרות שהיה בן שישים, הוא התנדב ל'משמר העם' ועמד יום ביום בשמירה באזור הגבול, ופעם אף יצא לתל ארזה בעיצומה של השבת כדי לחזק את הביצורים" (עטורי-כהנים, 72, עמ' 49, עטרת-כהנים, משמיע ישועה, עמ' 69, שמחה רז והילה וולברשטיין, מכון תורני אור-עציון).

"טרף נתן ליראיו" – תוכן שיחה בפני מגיני תש"ח בעיצומה של מלחמת השחרור

כתב הרצי"ה קוק ביומנו:

"בבוא אלינו חבורת חיילינו, מבני ברק ורמת גן, ואמרו שהולכים לתגבורת לכפר עציון, ולבקשם לדבר לפנייהם אמרתי להם בתוך הדברים על גודל ענין קידוש השם ומצות מלחמת הארץ, עם חיוב הצלת הנפשות, של עכשיו, בברכה נרגשת ומועמקה שהם יקדשו את השם בחייהם (וכן היה אחר כך, תודה לאל), עם ההודעה כי דוקא ממקור האמונה והקדושה, התורה והמצוות, בשם ד' נצח ישראל, הוא יתר הגבורה האמץ והתקף והנצחון, ומאתכם תמשך הזכות והגבורה בעזרת השם גם לישובי השומר הצעיר עין חרוד וכדומה – וכן אחר כך, אחרי הופעת נסי הגבורות בכפר עציון בטירת-צבי ובהר-טוב ובכפר דרום נמשכה ונתגלתה במשמר העמק וגם בכפר סולד יחיעם ולהבות הבשן, והרמות, ושאר הישובים העומדים על הגבולות" (אור לנתיבותי, מוספים, פרקים אישיים כלל ישראלים, ח).

התעוררות "רוח גבורה ודעת להילחם" הרי היא מעין "נס" ("ניסא זוטא")

יש ששאלו, מפני מה קבעה הרבנות הראשית את יום העצמאות דווקא בתאריך ה' באייר, לכאורה, באותו יום לא אירע כל נס או ניצחון צבאי, למעט ההכרזה על הקמת המדינה שגרמה לכניסה למצב של סכנת נפשות?
הסביר זאת הרב צבי יהודה קוק בכך שהגבורה להכריז על הקמת מדינה, היא עצמה נס הנסים, מקור ושורש כל הנסים והנפלאות שהופיעו אחר כך בשדה הקרב (לנתיבות ישראל, א', קפג').

ראייתו לכך היא מדברי הגמרא (בבא מציעא קו.)², הדנה ברועה שהפקיר את הצאן, ובעקבות זאת באו זאב ואריה ופגעו בעדר. הגמרא קובעת שאחריותו של הרועה תלויה בשאלה אם היה יכול להציל. אם ממילא לא היה יכול להתגבר על התוקף, הרי הוא פטור. שואלת על כך הגמרא: מדוע, אולי היה מתקיים אצל הרועה כמו אצל דוד, "גם את הארי גם את הדב היכה עבדך" (שמואל א, יז, לו)? אולי היה מתרחש אצלו "ניסא זוטא", נס קטן? והתוספות מגדירים את הנס: "רוח גבורה ודעת להילחם" (שם, תוספות ד"ה מתיב).

אם כן, רואים מהגמרא שהגבורה להילחם, בצירוף הכישרון המלחמתי, מהווים נס. וכן הוא בעניין הכרזת המדינה. "ההתעוררות וההתאמצות וההתחכמות וההתגברות לתנופת ההצלה והתקומה" היא נס ממרומים, "בכח דחיפה עליונה ופנימית", יסוד כל הנסים (לנתיבות ישראל, שם).

"קדושת מדי הצבא הישראלי" – מדברי הרצי"ה קוק ביום העצמאות תשכ"ז

"... אני אגיד לכם את האמת: קדושת השטריימל³ – אני לא יודע אם כל כך ברורה, לא כל כך ברורה במאה אחוז... היא נתקדשה בדיעבד. ודאי. היו הרבה גאונים וצדיקים,

2. "מתיב רב ששת: רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ובא ארי ודרס, אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו. אם יכול להציל – חייב, ואם לאו – פטור. ואמאי? נימא ליה אי הוית התם הוה מקיים בי "גם את הארי גם את הדוב הכה עבדך"? משום דאמר ליה אי הוית חזית לאיתרושי לך ניסא, הוה איתרושי לך ניסא כרבי חנינא בן דוסא דמתין עיזי דובי בקרנייהו ונימא ליה נהי דלניסא רבה לא הוה חזינא, לניסא זוטא חזינא? קשיא".
3. שטְרֵיִמֶל (מיידיש לעברית: מזנבת), כובע פרווה המיוחד לשבתות וחגים המקובל בקרב חוגים חרדיים שונים. להרחבה עיין, הלכות שטריימל: לימודים, הלכות, הנהגות והדרכות, הרב מרדכי ציון, ספריית חוה, תשע"ט.

קדושים, אין מה לדבר – כל חרדת־קודש ביחס אליהם, עפר תחת כפות רגליהם... שנתקדשה... ונתקדשה האידיש – שפת הגלות, מתוך שימוש הרבה בדברים שבקדושה. אבל מתחילה – לא כלי־כך מוחלט. אבל קדושת מדי הצבא בישראל היא בקיום המצווה הזאת – וכל הטנקים וכל השמות של כלי הנשק... אינני בקי בכל השמות איך שנקראים... הכל – מתוצרת עצמנו, ומייצור גויים, מה שהוא – כל זה שייך לקדושה הזאת. והקדושה כפי שאנחנו מבינים אותה, כפי שאנחנו יודעים את 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו'. וכל מה ששייך לימים האלה, לפרשת קדושת היום הזה וכל תוקף קדושתו. קדושה קיימת. קדושה בכל תוקף. מתוך אמונה שלמה" (מזמור י"ט למדינת ישראל, ה' אייר תשכ"ז, לנתיבות־ישראל ב' עמ' קנו-קסא; ובשיחות הרצי"ה, מועדים, ח"ב, עמ' 143-165, הרב שלמה אבינר (עורך) ירושלים, תשס"ז. וראה גם שיחות הרצי"ה לחומש במדבר, עמ' 376).

יחסו למצעדי צה"ל ביום העצמאות

כתב הרב שמואל כ"ץ, חוקר תולדות הרבנות הראשית לישראל: "הרצי"ה דחה את הדרישה, שהרבנות הראשית תאסור ללכת לחזות במצעד צה"ל, נימוקו היה: כל מה ששייך למצוות כיבוש ארץ ישראל וליום הזה של קימום מלכות ישראל – הכל קודש, ואין בכך משום 'כוחי ועוצם ידי'! הוא הבהיר לתלמידיו, שחובה עלינו לעשות חיל, אלא שיש לייחסו לקב"ה ולהבין שהוא הנותן לנו את הכוח ואת החיל הזה⁴. במצעד הוא ראה קידוש ה', העלאת כבוד ישראל בעיני העמים, וביטוי לעצמאות עם ישראל בארצו ושלטונו בה.

בטנקים, בכלי הנשק ובמדי צה"ל ראה תשמישי מצווה וקדושה, כי באמצעותם מקיימים את מצוות כיבוש וישוב ארץ־ישראל. בשנים תשי"ח, תשכ"א, תשכ"ז, תשכ"ח ותשל"ג, כאשר מצעד צה"ל התקיים בירושלים, הוא עודד את תלמידיו לצאת ולחזות במצעד, ואף הוציא את הלומדים מבית המדרש. בשמחה גדולה יצא בעצמו לחזות במצעד. הוא התעניין בכל כלי נשק שעבר לפניו, ועל כל טנק שחלף אמר: "אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלוקיו". הוא עמד לאורך כל המצעד, למרות השמש הקופחת, וסירב לשבת על כיסא שהוצע לו... " (יום העצמאות במשנתו, הגותו והנהגתו של הרצי"ה, שמעתין 183, עמ' 41-55, חשון תשע"ג).

4. עיין דרשות הר"ן, דרוש עשירי, ובאברבנאל, דברים ח, יז-יח.

אגרות ברכה לחיילי צה"ל

באגרת (כת"י, מתאריך טו' אב תשל"ה) מברך הרצי"ה פרח טייס: "ברוך השם גמרת בהצלחה מרובה את קורס של חיל האויר וגם קיבלת "כנפיים" של טייס. בכל לב ונפש הנני מביע לך ברכתי הנאמנה לקראת הצלחתך והתקדמותך המפוארה הזאת. כן תוסיף תרבה תהילה ותעצומה לתקומת עמנו וארצנו בפקודת אלוקי צבאותינו המעוז והמשגב לנו..."

באיגרת אחרת (כת"י, מתאריך כו' תשרי תשל"ט) מברך הרצי"ה קצין שהועלה בדרגה: "על נעימות בשורתך התעלותך במדרגות הקצינות בקדושת צבאנו שליט"א [...] תתקיים בתהלוכות מדרגותיך תוספת ברכה ויקר ונחת רוח" (מובא ב'עין בעין', הרב ד"ר חגי שטמלר, עמ' 169, הע' 187, מכון בנין התורה, ירושלים, תשע"ו).

"הלבנון באדיר יפול" –

מכתב ברכה לרה"מ מר מנחם בגין ז"ל לאחר מבצע ליטני (ו' אדר ב' תשל"ח)

"מרבבים בשמחה. כל עתרת השלום והברכה ממקור הברכות האמורות בתורה ממרום משגב עיר קדשנו ותפארתנו ירושלים תובב"א. להזרת כבוד ידידי הנעלה הדגול המורם מחמדי ומחמד כל ישראל מר מנחם בגין ראש ממשלתנו שליט"א. הלא כל עצמותי תאמרנה רננת כל ישראל בהתקדש שם אלהי ישענו וצור צבאותינו, בהתקיים בהופעת הארת פארך חזון ישעיהו בסיום פרקו העשירי כי הלבנון באדיר יפול. כן תוסיף תרבה תגדיל תאדיר תשכלל רוממות המעלות הנשגבות של תהליך פדותנו, כי יאמרו גם בגויים הגדיל ד' לעשות עם אלה, והיינו כולנו ששים ושמחים, ועושים רצון גואלנו המחדש ימינו כקדם ויותר, ומחזיר שכינתו לציון ובונה ירושלים בהתכנסות כל תפוצותינו, עם בוא צדקנו יחיש ישועתנו כלה. נאמן יקרך בלב'זנפש בתוחלת הזדרזות ריבוי התנחלויותינו במלא רחב ארצנו, בצפיית ראייתה השלימה, צבי יהודה הכהן קוק" (להלכות ציבור, סימן קנ', הרב צבי ישראל טאו (עורך), ירושלים, תשמ"ז).

גילוי דעת לאחר הפצצת הכור האטומי בעיראק (י' סיון תשמ"א)

"לענין פיצוץ הכור האטומי של עיראק נתקיים הפסוק בתורה (דברים לג כט), 'אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בד' מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו אויביך לך ואתה על במותימו תדרוך'. וזכרת כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" (שם, סימן ריז').

"שר צבא ה' הוא גואלנו"

הרב יעקב משה חרל"פ (תרמ"ב-תשי"ב)

תלמיד הראי"ה קוק וראש ישיבות "מרכז הרב" ו"בית זבול"

בירור רוחני במהות הצפיה לישועה ולתקומת המדינה

"הצפיה לישועה איננה רק על העתיד, אלא גם בהווה – לצפות לכל שעה שאפשר שתופיע בה הגאולה, לזאת, גם זה בכלל הצפיה לישועה, להכיר ולהאמין כי ראויים המה ישראל להיגאל בכל שעה ושעה, שאף אם רבים הם הלקויים מצד החוץ, טהורים ונקיים הם מצד הפנים. ואמנם כשמגיע תור התגלות צעדי הגאולה, ראשית התשובה היא, לשוב ולהקיץ מחדש את מושגי הכלל הנעלם של ישראל, ולהתנער לאט מהפרטיות, שמתוך זה יחדלו כליל כל החטאים והעיוותים, הזדונות והשגגות, ולא יהיו עוד. וזהו התוכן הטהור שבהתעוררות הכללית המתעוררת עתה בכל תוקף, שהשורש הנשגב הזה של רגשת התשובה חדור עמוק בלבותיהם של ישראל המשתוקקים להתקרב אל הכלל שלהם, לחפוץ שיהיה כלל ישראל ומלכות ישראל, מדינת ישראל וכיוצא בזה" (מיימרום, חלק שישי, מעייני הישועה, עמ' יא).

"אתחלתא דגאולה"

במכתב לחתנו ולבתו, ארבעה ימים לפני הקמת מדינת ישראל, כתב הרב חרל"פ:
"ודאי שהננו עומדים כעת לגילויי דברים גדולים, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות... אף עם כל זה לא כל כך מהר יתגשמו הדברים והרבה ימים עוד עלינו לעבור... כי צריכים עוד לשוב את קליפת ישמעאל... אבל אתחלתא היא, והתקוה כי יערה ה' רוחו ויכירו כי הכל מפעלות תמים דעים ברוך הוא, ומי יתן והיה כי לכל הפחות כל אלו המתיימרים באמונה טהורה יודו יאמרו כי פקד ה' את עמו, ואל יזלזלו בהנפלאות האלה, ובזה ימשיכו את שפע אורות הגאולה..."

אודות וודאות תהליך הגאולה בדורנו, כתב הרב חרל"פ:

"הגיעה העת ובאה השעה הגדולה אשר עיני כל בית ישראל מצפים ומייחלים לעמוד בקרן אור אורם... ואמנם הדבר ברור כשמש בצהרים שחורבן שלישי לא יהיה עוד, ומדינת ישראל שקמה לתחייה כל תמוט לעולם ועד..." (מיימרום, חלק שישי, מעייני הישועה, עמ' רכז).

הקמת צה"ל

"כבר מילתי אמורה, כי כל דבר המתעורר בעולם עומד ומצפה להתלבש בלבושי התורה ומוצא בזה תקומתו הישרה, כן כל עניין התעוררות של הקמת צבא ישראל בעת אשר החל רוח ה' לפעם להראות נפלאות מישועתו, דרוש מאוד שיתבררו ויתלבנו כל ההלכות והדינים השייכים לצבא ישראל, למען ידעו ויבינו וכירו כי שר צבא ישראל הוא ה' גואלנו..." (הקדמה לספר 'משפט הצבא בישראל', הרב אלתר דוד רגנשברג, תש"ט).

סיפר חתנו, הרב שמואל ברוך ורנר (תרע"א-תשנ"ג):
 בשנת תש"י צפה הרב חרל"פ ממרפסת ביתו על המצעד הצבאי של צה"ל, שעבר גם דרך המקום שבו נמצאים היום 'בנייני וולפסון', על יד שכונת 'שערי חסד', ואמר, כשעיניו דומעות: "לו היתה בהם עוד נקודה של יראת שמים⁵ – כמה היינו מאושרים!"⁶ (ספר שירת הי"ם, שירת חייו של איש ירושלים הרב יעקב משה חרל"פ, עמ' 496, יאיר חרל"פ, בית-אל).

5. הרב חרל"פ עסק רבות בדרכים להוספת 'אותה נקודת יראת-שמים' בקרב בני-הנוער: בשנים שקדמו להקמת המדינה תמך הרב חרל"פ בהצעת מפקד הפלמ"ח, יצחק שדה, להשתמש בחניכי אגודת הספורט "אליצור", ככוח צבאי מיוחד במסגרת הפלמ"ח. ההצעה כללה הקמת כוח שבו יפעלו חניכים גם במסגרת תורנית מתאימה וגם יתאמנו למוכנות צבאית מעין "ישיבה פלמחית". כפי שתיאר יחיאל אהרון אליאש, יו"ר 'אגודת אליצור' ומייסד תנועת "בני-יעקבא": "... הרעיון קסם לי מאוד. התייעצתי עם הרב חרל"פ ז"ל, אשר אף הוא צידד ברעיון זה. הוא אף הציע את עצמו להעביר בישיבה – לכשתקום – שיעור אחד לשבוע... התוכנית היתה שהרב עמיאל, רבה של תל-אביב, יעמוד לימין הישיבה הפלמ"חית בהכוונה ותמיכה. וכן תוכנן שהישיבה תוקם בפרדס-חנה, ויעמוד בראשה הרב צבי יהודה מלצר זצ"ל, שהיה אז רב בפרדס חנה והחזיק בה את ישיבת קלצק. אולם, כיוון שהרב עמיאל חלה ונפטר, היוזמה לא יצאה אל הפועל" (יחיאל אהרון אליאש, מעשה הבא בחזון, עמ' 49-50, 357-360, רחובות, תשנ"ט).
6. כמובן שאין להשוות את מצב הדת והיהדות בצה"ל ואת שיעור החיילים הדתיים בימי ראשית הקמת המדינה למצב כיום, וכמו כן, את השיעור הגבוה של בני ישיבות ובני תורה הנמצאים היום בשורותיו (ראה למשל בדברי הציץ אליעזר, חלק י' סימן א' סוף אות יד' – המובאים בספר זה).

הקב"ה עומד לימינם ומסייעם

סיפר נכדו של הרב חרל"פ, מר נפתלי חרל"פ⁷:
"סבא היה מהרבנים שהשפיעו על בן גוריון לשחרר את בני הישיבות מחובת הגיוס לצבא⁸. אני הייתי הנכד הראשון שלו שבא אליו ואומר לו שאני נוטש את דף הגמרא והולך לצבא והוא קיבל את זה בעין יפה וברך אותי. אחר כך, אפילו באתי עם מדים לבקר אותו..." (עדות מצולמת בתוך הסרט: "שירת־הי"ם – מספרים על הרב יעקב משה חרל"פ", תחקיר בימוי והפקה, יאיר חרל"פ).
סיפר תלמידו של הרב חרל"פ בישיבת 'מרכז הרב', הרב מרדכי פירון (תרפ"ב-תשע"ד), לימים הרב הראשי לצה"ל:
"הפעם האחרונה שביקרתי את הרב הייתה לאחר גיוסי לצבא, בשנת תש"י. כיהנתי אז כרב צבאי זוטר ושוחחתי עמו על הבעיות איתן התמודדתי בתפקידי זה. הרב בירך אותי בהצלחה... הרב חרל"פ הוסיף ואמר שכל החיילים ואלו הפועלים במסירות נפש, הרי זוהי מסירות נפש למען ארץ ישראל ועם ישראל, והקב"ה עומד לימינם ומסייע. לפני שעזבתי חיבקני ונישקני, וזו הפעם האחרונה שראיתיו" (ספר שירת־הי"ם, שירת חייו של איש ירושלים הרב יעקב משה חרל"פ, עמ' 493, יאיר חרל"פ, בית־אל, תשע"ב. וראה שם סיפורים נוספים אודות יחסו של הרב חרל"פ ללוחמי המחתרות לפני קום המדינה ואודות יחסו לחיילי צה"ל).

6

"שלא יתגנה הצבא הישראלי בין העמים"

הרב יחיאל יעקב וינברג (תרמ"ד-תשכ"ו)

מח"ס "שרידי אש"

היחס לטקסים צבאיים ולכבוד מלכות

"ובמקום זה עלי להעיר על מה שכתב הגאון רבי בצלאל ז'ולטי⁹ ב'נועם' ב' (קובץ תורני) לאסור טכס של לוויה צבאית, דהיינו יריות באוויר בכלי תותח, שהם מנהגי צבא ועושים

7. סיפורים נוספים אודות יחסו החם של הרב חרל"פ לפעילי המחתרות לפני קום המדינה ולחיילי צה"ל מובאים בספר: שירת־הי"ם, שירת חייו של איש ירושלים הרב יעקב משה חרל"פ, יאיר חרל"פ, בית־אל, תשע"ב.

8. בספר שירת־הי"ם מובאים דברי הרב חרל"פ בפגישת הרבנים עם רה"מ דוד בן גוריון, עמ' 154-157.

9. הרב יעקב בצלאל ז'ולטי (תר"פ-תשמ"ג), רבה האשכנזי של ירושלים ומחבר ספר "משנת יעב"ץ".

משום כבוד המת וחלוקת כבוד צבא, מאחר שיצא מפי קדשו של הגר"א ביורה-דעה סי' קע"ח. שדבריו של הגאון רבי בצלאל ז'ולטי הם נגד הריב"ש המובא למעלה, וגם נגד התוספתא המובאת לעיל, שמפני כבוד מותר אפילו בדבר שיש בו משום דרכי האמורי, וגם הגר"א עצמו לא אסר אלא ברוצה ללמוד מהם, אבל זה אינו נקרא לימוד, אלא עושים כן שלא יתגנה הצבא הישראלי בעיני העמים, וכדרך שהתירו לספר קומי למקורבי מלכות, וכפי הטעם שכתב הרמב"ם בפ"א מעבודה זרה ה"ג: 'והיה לו גנאי לפי שלא ידמה להן', ומכל שכן בטכס צבאי, שיש בו טעם הגון, שלפי דעתם של הראשונים אין בו שום סרך של איסור¹⁰... " (שו"ת 'שרידי-אש', חלק ב, סימן לט', עמוד תנט').

מדבריו אודות תקומתה של מדינת ישראל

"כבר ערכתי מכתב ארוך... בדבר המאורע הגדול שאירע לעם ישראל בפעם הראשונה אחרי גלות ארוכה של אלפיים שנה. ואני רואה בזה מעשי ניסים של ההשגחה העליונה שעמדה לנו בעת צרתנו שלא היתה כמותה מיום היות ישראל לעם. אחרי השמדת רוב בניינו של עמנו. מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו; אחוד אומות מתנגדות זו לזו ונלחמות זו בזו בקצף ובשנאה כמו עם הרוסים ועם האמריקנים, לשם פעולה משותפת: יסוד המדינה העברית; וכבר דרשתי ברבים באספת עם גדולה על הנסים והנפלאות האלה" (שרידי אש, חלק ב' סימן ע', חנוכה תש"ח, לאחר קבלת החלטת החלוקה באו"ם).

10. הבאנו כאן גם את עמדתו של הרב חיים דוד הלוי רבה של ת"א וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל בעניין זה: "... מעתה ברור שעמידת דום לדקה לזכרם של נופלים, וכן יריות כבוד לזכרם, או לכבוד אישים חשובים וכדומה, הם ענין שנתקבלו בכל העולם כמחווות של כבוד, ואין אני רואה כל איסור אם גם אנו מסגלים אותם, אף כי יתכן שהיה טוב יותר לו נמנעה חברתנו מדברים אלה מכל וכל, כי אחרי הכל הם דברים שבעיקרם תפלים וחסרי טעם. לו היתה חברתנו דתית או רובה דתית, היה מן הראוי שבאותה דקה של התייחדות יעמדו כל העם על רגליהם ויקראו פרק תהלים אחד לנשמתם וזכרם של הנופלים, ואז היה גם טעם לעמידתם, שכן כל עת שמזכירים נפטר, יורדת נפשו באותה שעה למטה לארץ, ולכן נהגו לעמוד בשעת אזכרת נשמות דרך כבוד (כ"כ בספר אמת ליעקב אלגזי בשם מוהר"ך ששמע מפי מוהר"י מולכו שאמר כן מפי חכם גדול בקי בסתרי תורה). אלא שכיון שכבר נהגו והנהיגו כך גם במדינתנו, אין שום צד איסור אם ינהג אדם כן, כיון שכבר נתקבל שזו הדרך לחלוק כבוד לנופלים. והנמנע – תתפרש כונתו שלא כהלכה" (שו"ת עשה לך רב, חלק ד', סימן ד').

"אני זקנתי ונחלשתי וסבלתי הרבה, אבל זכיתי לראות בתקומת מדינת ישראל, וזו היא נחמתי, ועליה אני מודה לה' שהוציאני מגיא ההריגה ותופת הייסורים הנוראים... ככל בית ישראל מתאווה גם אני לגור בארץ הקדושה ולהנות מכבודה והדרה של המדינה העברית ולראות בבניינה המחודש... וב"ה שזכינו לראות מדינה יפה ומתפתחת לשם ולתפארת כל העולם" (כתבי הגאון רבי יחיאל יעקב ויינברג זצ"ל, חלק ב, עמ' שז ועוד שם, עמ' שסא וראה עוד בקובץ "סיני" עו').

7

"רוח גבורה עילאה"

הרב איסר יהודה אונטרמן (תרמ"ז-תשל"ו)
הרב הראשי לישראל, מח"ס "שבט מיהודה"

"נצח ישראל לא ישקר" – ההכרזה על הקמת המדינה ותוצאותיה

"ידענו היטב לפני עשרים שנה, כי עמי ערב מסביב יצאו מאוחדים למלחמה נגדנו. כי גם תחת השלטון המנדטורי חתרו נגדנו בכל עוז, להפסיק את העלייה היהודית, לאסור קניית קרקעות ע"י יהודים ולמנוע כל התרחבות שהיא של היישוב היהודי. נוסף לזה הסיתו את האוכלוסייה הערבית שבא"י לעשות בנו פרעות. לא היה אפוא כל ספק כי מיד אחרי ההכרזה של מדינת ישראל יוציאו לפועל את איומיהם ויצאו חוצץ נגדנו למלחמה, וברור שכל זה לא נעלם מאתנו כלל.

אולם היינו נכונים להתגונן במסירות נפש ולבצר את המדינה, שראינו בה חזות הכל; ובעומק לבנו הייתה האמונה שהתשועה בוא תבוא. והניצחון יהיה על צדנו. האמונה הזאת הייתה נשענת לא על שיקולים של כוח שלנו כאיזון לכוחותיהם ולא על אשליות כי צבא זר של עמים אחרים עשוי לבוא לעזרתנו, אלא על היסוד שנקבע בחביון לבנו, כי 'נצח ישראל לא ישקר'. זהו הבסיס שעליו נשען כל הזמן המאמץ המלחמתי של היישוב נגד הכוחות אשר עלו על כוחותינו אז עשרות מונים...

אנו מביטים בגאון ובשמחה רבה על העוז והעוצמה של היישוב המצומצם בארץ שהכריז אז על מדינה עצמאית מתוך נכונות להתמודד עם כל כוח עוין שיתייצב נגדו. הנכונות הזאת כשלעצמה מוכיחה למדי כי רוח הגבורה והתושייה של בני ישראל בעבר המזהיר שלנו, חיה וקיימת גם עתה בקרב העם. הניצחון שנחלנו אחר כך בהדיפת התקפותיהם של שכנינו וניצחוננו במבצע קדש, עודדו את רוח העם וחיזקו את עמידתם והגיע לשיא בניצחוננו המזהיר ובנסים הגלויים של מלחמת ששת הימים. כל אחד מאתנו

שמע בעמקי לבנו קולו של הנביא ישעיהו: 'צהלי ורוני יושבת ציון כי גדול בקרבך קדוש ישראל'" (יום העצמאות ונס הניצחון, "שנה־בשנה", עמ' 119-122, תשכ"ט).

חצי יובל לתקומת ישראל

"במלאות חצי יובל לתקומת ישראל בארצו, שראינו בכך 'ראשית צמיחת גאולתנו' – אנו עתה מתכוננים במחצית השנייה של היובל בכוחות כפולים ומזורזים, להתנער מאבק הגלות והשפעותיה הזרות ולסדר חיינו כראוי.

מתוך תקוות הגאולה המתקרבת ב"ה בלי הרף. עדים אנחנו להרחבה בלתי פוסקת בכל המובנים: באים אחים ואחיות מרחוק ומסביבה זרה ומלאים שאיפה עזה להתיישב כראוי במולדתנו; ציון מתנערת משממותה וישובים פורחים מתווספים בכל מקום; בנינו מחוננים ברוח גבורה עילאה ומתמסרים להגנת העם והארץ.

גם העמים מתחילים להתחשב עם ישראל המפליא בכוחותיו לבסס את ארצו ולהגן עליה. כל זה מתרחש לעינינו ונתקיימו דברי הנביא: 'כי פקד ה' צבאות את עדרו את בית יהודה ושם אותם כסוס הודו במלחמה' (זכריה, י', ג'). נבואה זו מתקיימת עתה במלואה. בני ישראל נתקבצו לאט לאט, כעדר צאן החוזר למקומו, ובפקודת ה' את עדרו, הראה בית יהודה גבורה נפלאה להתגונן נגד שונאיו שהחלו לדחות אותו מהארץ וזכה להוד ותפארת במלחמתו. אחרי זה אין מקום להססנות ומחויבים להמשיך וסייעתא דשמיא לא תיפסק מאיתנו. הבה, אחים חביבים, נתחיל במרץ לבצר את עצמאותנו הרוחנית, זו המבוססת על יסודות נצחיים של היהדות הנאמנה... " (שבט מיהודה, הרהורים ליום ירושלים, עמ' תקג', מוסד הרב קוק, תשמ"ד, ירושלים).

מדבריו אודות ניסי מלחמת ששת הימים וקביעתו של יום־ירושלים לדורות

"הניצחון המופלא במלחמה עולה בגדולתו על כל מה שהתרחש בימי החשמונאים, את כ"ח באייר יש לקבוע כיום חג לדורות" (מדבריו בעצרת הודיה, יד' בסיון תשכ"ז, נדפס בעיתון "הצופה", ביום טו' סיון תשכ"ז).

"החויב של פרסומי־ניסא, לפרסם את הנס הגדול, שעשה הקב"ה לנו במלחמה זו נגד אויבינו, שכולם שאפו להשמידנו, ועל ידי עזרתו יתברך, יצאנו ממות לחיים ומאפילה לאור גדול עושה את אמירת ההלל ביום הזיכרון לניצחון ישראל ולשחרור ירושלים לדין דאורייתא גמור, ואפשר לומר הלל כדין בברכה" ("הצופה", ג' אדר תשכ"ח).

"... ברוך הוא ומבורך אשר בחסדו הגדול זיכה אותנו לראות נסים גלויים בניצחון המזהיר שהנחיל לבנינו בצה"ל, לשבור במשך ימים אחדים את מטה עוזם של כל אויבינו שנלחמו אתנו במגמה להשמידנו ומנת חלקם היתה תבוסה גמורה. לשם כך קבענו ביום

כח' באייר, יום שחרור ירושלים, לסדר תפילת הודיה בכל קהילות ישראל, בארץ ובתפוצות הגולה, ושם יאמרו הלל שלם בברכה לפנייה ולאחריה" (שו"ת 'שבט מיהודה', ח"ב, סימן נט', מיום כו' ניסן תשכ"ח, אריאל, תשנ"ג).

8

"התחדשות נס הגבורה של עמינו"

הרב יצחק נסים (תרנ"ו-תשמ"א)

הראשון לציון, מח"ס "יין הטוב"

ניסי מלחמת השחרור והקמת המדינה

"... עבר עמינו תהליך ארוך וממושך של חבלי גאולה, עד שבחסד ה', זכינו להחזרת השלטון העברי על חלק מארצנו הקדושה. אולם, אויבינו הקרובים והרחוקים לא חדלו מלאיים על הכחדת ישראל, חלילה... זכינו וכוונת ה' בעדי צבאנו ובידו הביא תשועה על ישראל. עדים היינו להתחדשות נס הגבורה של עמנו רב ההדר והאמונה, ועלינו להיות ראויים לכך. אחים יקרים, אתם ראיתם את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים על ידי צבא ישראל, תנו לבכם והתעוררו לתשובה..." (לדור ולדורות: לאחדים בידך (ח"ג), עמ' סט-שע, הרב שמואל כ"ץ (עורך), יד הרב ניסים, תשע"ו).

ייחודו של צבא ישראל:

נאום בפתיחת מסע ההתעוררות בצה"ל (ערב ר"ח אלול תשט"ו)

"... עכשיו כשה' צבאות עלה לפני רצונו, לכוונן מחדש את ציון בית חיינו, שחזר צבאנו לשאת נשק בידו, עלינו להמשיך באותה המסורת הבדוקה של חיילנו שקדמו לנו, של החיילים שעמדו לישראל מימי החורבן ועד תקומת מדינת ישראל. והם שלא היו בדיהם כלי מלחמה, שלא נמצאו אלא בארצות העמים והיו מועטים נגד רבים, שום צבא לא כולם, שום אומה לא הצליחה להשמידם. עתה שזכינו למדינה יהודית, שיש לנו צבא גדול מאומן וממושמע, מסור ובעל הקרבה נפשית, על אחת כמה וכמה שאנו צריכים לשמור על הקשר עם הדורות, על הרציפות של צבאנו על כל גלגוליו ועל הניסיונות והמסות הגדולות שעברו עליו. ואם אנו שומרים על זאת, כי אז אנו מתקשרים שוב עם התקופה הראשונה של ימי עצמאותנו המדינית בימי מלכות ישראל בימי קדם...
אם המחנה הוא קדוש, לא רק שמבחינה מוסרית, מבחינה רוחנית וגופנית כאחד – איכותו משתבחת, אלא בעיקר – אמונתו עזה ואין שום כוח גדול ונורא יכול להפחידו. צבא כזה שמאמין בשליחות שהיא מוטלת עליו מלמעלה, נפול לא יפול לעולם ונצחונו

ברור ובטוח מראש. כי מהו מצבנו כיום? מוקפים אנו שבע אומות, רצבאות העמים האלה גדולים פי כמה משלנו ובכל זאת יראים הם מאתנו. אין הם יראים רק מעוצמתו של צבא ישראל, הם יראים בעיקר מאיכותו. זוהי האיכות הנותנת אמונה ובטחון, זוהי המלחמה שאינה לשם מלחמה אלא לשם שלום, כי עמנו שוחר שלום הוא...
 כל איש מישראל צריך לבקר את דרכיו ולהטיב את מעשיו, למען ישוב מדרכו הרעה ורפא לו. מצווה זו חשובה היא לאין ערוך לצבא ישראל, אשר יותר משהוא משובח בסוגי כלי הנשק המשוכללים, משובח הוא ברוח האיתנה שלו. רוח זו אין לשבור בשום אופן שבעולם אם היא שואבת ממקור הקדושה, ממעיינות ישראל שלא יבשו אלפי שנים ולא יבושו לעולם, שסודם סוד הנצח. ורוח זו אי־אפשר לשמור אלא ע"י קיום מצוות... (מחנה סרפנד (צריפין), לדור ולדורות, דבר לדור (ח"א), עמ' רלו-רלח, הרב שמואל כץ (עורך), יד הרב ניסים, תשע"ג).

9

"קדושת המקדש נלמדת מקדושת מחנה ישראל"

הרב אהרון קוטלר (תרנ"ב-תשכ"ג)

נשיא מועצת גדולי התורה בארה"ב

"קדשהו" – סיפר הרב אורי זלמן הלוי מלוס־אנג'לס:

"לפני שנים, ביקר בעירנו הרב שלמה גורן, הוא כיהן אז בתור רב ראשי של צה"ל. רבני העיר התאספו לכבודו והוא נאם לפניהם. בנאומו הוא ציטט מדבריו של מו"ר הגאון רבי אהרן קוטלר זצללה"ה, ראש ישיבת לייקווד. ראש הישיבה היה בא לירושלים בקיץ והיה נותן שיעורים בישיבת עץ חיים. הרב גורן הזמין את מו"ר לנאום לפני חיילי צה"ל. בין היתר, אמר ראש הישיבה, 'כתוב בתורה: 'והיה מחניך קדוש' (דברים, כ"ג, ט"ו). מחנה צבאי יהודי חייב להיות שונה ממחנות צבא של הגויים. חז"ל למדו מפסוק זה כמה הלכות (עיין ברכות כה, א ושבת קג, א). והם אמרו: 'והיה מחניך קדוש – קדשהו'. אחת ההלכות שלמדו חכמינו מפסוק זה הוא: 'שלא להיכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובאבק שעל רגליו' (ספרי). מקדושת מחנה צבא ישראל לומדים הלכות קדושת ביהמ"ק! וראש הישיבה דרש מהחיילים להתנהג כצבא ה' לקיים מה שנאמר בספרי הנ"ל – 'קדשהו'" (קדושת אברהם, אורי זלמן הלוי, עמ' 199, לוס אנג'לס, תש"ס).

10

"קול דודי דופק"

הרב יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק (תרס"ג-תשנ"ג)

ראש ישיבה ב"ישיבה יוניברסיטי" וממנהיגי תנועת "המזרחי"

במסתו המפורסמת "קול דודי דופק", שנאמרה בערב יום העצמאות תשט"ז, התייחס הרב סולובייצ'יק ל'דפיקת הדוד' בשדה הקרב וכך אמר:
"דפיקת הדוד" נשמעה בשדה הקרב. חיל ההגנה הקטן של ישראל ניצח את צבאותיהן העצומים של ארצות-ערב. גם "רבים ביד מעטים" נעשה לעינינו. ופלא עוד יותר גדול התרחש באותה שעה! הקב"ה הכביד את לב ישמעאל וציוה עליו לצאת לקרב נגד מדינת ישראל. אילולא הכריזו הערבים מלחמה על ישראל והיו מסכימים לתכנית החלוקה, היתה מדינת ישראל נשארת בלי ירושלים, בלי חלק גדול של הגליל וכמה משטחי הנגב... קול דודי דופק!" (קול דודי דופק, בתוך: איש האמונה, הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים).

11

מצעד ברחובות ירושלים

הרב ישראל זאב גוסטמן (תרס"ז-תשנ"א)

ראש ישיבת "נצח ישראל", מח"ס "קונטרסי שיעורים"

סיפר הרב שמואל בירנבוים, תלמידו של הרב גוסטמן בישיבת "נצח ישראל":
"יום העצמאות היה יום מיוחד עבורו. כשהיה מצעד¹¹ הוא הלך לראותו. הרב ישעיהו הדרי¹² שפגש אותו התפלא שראש הישיבה עוזב את ישיבתו לראות מצעד. תשובתו הייתה שמי שראה את עם ישראל מושמד לנגד עיניו, חייב ללכת ולראות את חיילי צה"ל צועדים ברחובות ירושלים. ביום העצמאות, שהיה יום רגיל בישיבה, הוא אמר לי: 'לך אכול בשמחה לחמך', ושלא אוותר על חג זה... (שריד לדור דעה – הרב ישראל זאב גוסטמן, שביבי אור מאישיותו, עמ' 51, הרב אוריאל בנר (עורך), תשע"ו).

11. מצעד צה"ל האחרון שנצעד עד כה נערך בשנת תשל"ג, במלאת עשרים וחמש שנה למדינה. הרב גוסטמן עלה ארצה בשנת תשל"א, כך שהדבר היה ככל הנראה בסמיכות להגעתו ארצה.

12. הרב חיים ישעיהו הדרי (תרצ"ד-תשע"ח) היה ראש הישיבה הראשון של ישיבת הכותל בעיר העתיקה וממחדשי היישוב היהודי בעיר העתיקה לאחר מלחמת ששת-הימים.

למחרת "מבצע יונתן" (מבצע אנטבה) ושחרור השבויים, אמר בקול בבית המדרש של הישיבה את פסוקי "אז ישיר" כתודה לה' (הרב מנחם ולדמן, 'המעין', תמוז, תשע"א).

12

"דורשי יחודך – כבבת שמרם"

הרב אברהם שפירא (תרע"ז-תשס"ח)

הרב הראשי לישראל, ראש ישיבת "מרכז הרב", מח"ס "מנחת אברהם"

סיפר בנו, הרב יעקב שפירא, ראש ישיבת "מרכז-הרב":

"פעם מצאתי את אאמו"ר זצ"ל יושב במרפסת שקוע במחשבות. משהרגיש בי, ננער ממחשבותיו ומיד אמר לי: מה פירוש הדברים שאנו אומרים ב"אנא בכח" – "דורשי יחודך כבבת שמרם". אמרתי לו את פשט הדברים, אך אאמו"ר אמר: ודאי שיש פה פשט, שאלה המאמינים ביחוד ואחדות ה', אלה נשמרים על ידי הקב"ה, אבל יש פה עוד כוונה עמוקה. "דורשי יחודך" אלו בני אדם שעושים דברים על יחוד שמו, ובכללם גם אלה שמזכיר הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ז הלכה טו) שהנכנס בקשרי מלחמה יסיר כל מחשבה ממנו הן מביתו ואשתו וכו', וכל מחשבתו תהיה לעשות מלחמה על יחוד השם. ועל כגון אלה ישנה שמירה מיוחדת, וכמו שסיים הרמב"ם שמי שיעשה כן מובטח שינצל ולא יארע לו דבר במלחמה. עליהם אמר הפייט: 'כבבת שמרם', שיש להם שמירה מיוחדת" (ראש דברך, עובדות וסיפורים ממרן ראש הישיבה הגר"א שפירא זצ"ל, עמ' תקע', הרב יצחק דדון, תש"ע).

סיפר אל"מ (במיל') הרב אליעזר שנוולד, ראש ישיבת "מאיר הראל" במודיעין:

"במבצע 'חומת מגן' (תשס"ב) שימשתי כסמח"ט של חטיבת 'פתח' שהוטל עליה לכבוש את העיר שכם שהיתה אז בירת הטרור, והסכנה שנשקפה משם היתה גדולה. הכיבוש היה שיתוף פעולה של החטיבה שלנו עם חטיבת הצנחנים וגולני. בבוקר, בהיותי בחמ"ל של החטיבה לפני הפריצה, הגיעה עבורי שיחת טלפון מפתיעה מבית הרב שפירא, 'הרב רוצה לדבר איתך', התרגשתי מאוד, 'אתה יודע שאני כבר מבוגר ואיני יכול לבוא ולסייע, אבל כהן הנני ואני יכול לברך, אז אני מברך אתכם שתמלאו את המשימה בהצלחה ושה' ישמור עליכם לבל תפגעו וכולכם תחזרו הביתה בריאים ושלמים'. לאחר השיחה החלטתי להביא את הברכה לדרג הפיקודי שהיה איתי, בחדר הושלך הס, סיפרתי את הברכה והמפקדים אכן התרגשו.

במהלך המבצע היו מספר אירועים של 'כמעט ונפגע' אבל ב"ה ללא נפגעים, למעט פצוע מ'דו-צדדי' בין טנק שלנו ל'אכזרית' של גולני, פצוע אחד ממבצע כזה מורכב זה נס

וסייעתא דשמיא גלויה, כמובן שהתקשרתי להודות לרב לאחר המבצע" (אחד היה אברהם, קובץ זיכרון וחזון, עמ' 35, מכון הרצי"ה קוק, טבת תשע"ח).

אחדות ישראל – תשובה לשואל

"במה ששאלת אותי קצת בירורים בענין זה של יחס לגבי יהודים שאינם שומרים תורה ומצוות, זוהי סוגיא קשה ומורכבת מאד. יש בהם הלכות גדולות של תורה בעניינים גדולים של מידת הסבלנות, אהבת ישראל, אחדות ישראל וסנגוריה על ישראל שהם הם גופי תורה כבשוננו של עולם ממש. ההוראה בעניינים אלו מסורה בכל הדורות לרבנים המעורבים עם הציבור ונושאים בעול הציבור. לרבנים גדולים המכירים במכאובי הדור ובמבוכותיו. ובמיוחד בדורנו דור של ערבוביה וכמו שכתבו חז"ל על דור של עקבתא דמשיחא וכו', וידוע כי בנפשותם אור וחשך בערבוביה, מעוטי אמונה וגם נושאים בעול של כלל ישראל וקודשי ישראל לעתים עד כדי מסירות נפש ממש. ויודעין לשקול כמו שאמרו חז"ל פלס דרכיך וכו'.

אכן, ח"ו לוותר על דבר כלשהו מהתורה, ואין לאומה רק אמונת התורה בלבד ובשלימותה ולא ייתכן לצמצמה, ח"ו, אלא גם זה תורה – איך מוכיחים, ואיך מקרבים, ואיך מוציאים יקר מזולל, ואיך מתרחקים מפירוד ומחלוקת ככל האפשר. זו היתה עבודת הקודש של גדולי ישראל בכל הדורות, ובארץ במיוחד ע"י מרן הראי"ה קוק זצ"ל ואשר בעקבותיהם אנו הולכים – לקרב את ישראל בינם לבין עצמם ובינם לבין אבינו שבשמים. במיוחד גדולה עבודה זו אחרי השואה ואחרי שהשי"ת הקים לנו את מדינת ישראל בארץ הקודש, שקמה ומתקיימת גם עתה במסירות נפש ממש, של כל ציבור ישראל, צדיקים בינונים ורשעים, וגם עתה אנו זקוקים למסירות נפש, לעבדה ולשמרה. ארץ ישראל איננה שטחים, אלא ארץ חמדה, חמדת עליונים ותחתונים כלשון הגר"א, ומצוה מהתורה להחזיק בה ולהתיישב בה והיא מעשה שמים להפיח רוח חיים בעם שרידי חרב וכל אחד מבניה יש לו אחיזה בקצת מצוות של תורה, ועת לתוכחה מתוך אהבה וקירוב לבבות והחיוב להגביר האחדות בישראל וחיזוק סבלנות הדינית, ולימוד זכות וכמו שכתוב בתנ"ך על גדעון בחג הפסח שלימד זכות של עם ישראל ונאמר לו "לך בכחך זה והושעת את ישראל". והמסילת ישרים בפרק על דרכי החסידות האריך הרבה על החיוב ללמד זכות על ישראל...

יעזרנו ד' לבנות את מדינתנו כמדינה יהודית שלמה באור של תורה ואמונה, מתוך תשובה גמורה, וישרה בינינו אהבה ואחוה ושלוה ורעות, ויפרוש עלינו סוכת שלום מבפנים ומבחוץ, עלינו ועל כל אחינו בני ישראל" (שבועון 'לאורו' 95, כ"תבוא, תשע"ט, עמ' 7).

"חלוצי הצבא הם בגדר 'בני גד ובני ראובן', ח"ו לפרסם עוונם"

הרב שמואל טוביה שטרן (תר"פ-תשס"ד)

נשיא אגודת הרבנים של ארה"ב, מה"ס שו"ת השבי"ט

"אנו רואים יד ד' בזה שנתעוררה האהבה עד שתחפץ, כי אם לא חפץ ד' בנו לא היינו זוכים לניסים ולנפלאות עד אין מספר... אם היינו כולנו צדיקים אז נהייתה ישועת ד' כהרף עין אבל כבר ניבא לנו ישעיהו הנביא... שהגאולה תהיה קמעא קמעא... ואין לי להתפלפל כלל בעצם החובה והמצוה אשר היתה מוטלת על כל ישראל להתאחז בארץ ישראל ולהכריז מדינה עצמאית בלי שיעבוד מלכויות... כל מה שנכתב נגד מציאות המדינה הם דברים של מה בכך ולא אכנס בכלל לדבר דבר מזה" (קונטרס 'למען אמיתך', נדפס בסוף כרך ג' של שו"ת השבי"ט, מהדורה ראשונה, הקדמה, עמ' ג').

כמענה לספרו של האדמו"ר מסאטמר, "על הגאולה ועל התמורה", שנכתב לאחר מלחמת ששת הימים ומכיל האשמות קשות כנגד הציונות וחיילי צה"ל, כתב הרב שטרן:

"בזמן הזה, אנשי החיל של מדינת ישראל הם חלוצי צבא, הם בני גד ובני ראובן ההולכים בראש כל המחנות, חס ושלום לפרסם עוונם"... (עמ' ט') "לפרסם לשון הרע ומלשינות ברבים בזמן שיש אלפי נכרים רשעים שקוראים ומתרגמים כל דבר שנכתב אודות ארץ ישראל..." (עמ' טו'), "ובאמת אנו צריכים לומר בלי ספק שיש לבדוק אחרי אלו שאומרים שיש איסור לילך אל הכותל המערבי" (עמ' טז'), "רוב חכמי ישראל רואים בימים האלה סימני גאולה והניצנים נראו בארץ" (עמ' כח'), "אין לנו להתפלפל אם היו נסים גלויים או לא, הלא נסים כמו במצרים בוודאי היו, דהיינו שהמכות אשר נפלו על שונאינו לא נפלו על מחנה ישראל, והמה היו נסים לצורך קיום הנפש וקיום האומה השבורה ששרתה בצער, וקדמה לנסים הללו קול השופר קול תורה ותפלה בכל קצוות תבל" (עמ' לח'), "אחינו בני ישראל מקיימים המצווה הכללית של 'להקים שם אחיו בישראל'" (עמ' מה'), כוונתו לקדושי השואה. כל המובאות הנן מתוך קונטרס 'למען אמיתך', נדפס בתוך: שו"ת השבי"ט).

"קדוש יאמר להם"

רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם (תרט"ה-תשנ"ד)
האדמו"ר מצאנז'קלויזנבורג, מח"ס "דברי יציב"

לאחר שסיים להשיב לשאלת חייל ירא'שמים אודות אופן נשיאת נשק בשבת, כתב האדמו"ר:

"... נהייתי ממכתבך ונתתי שמחה בלבי שראיתי שישראל קדושים המה ומדקדקים במצוות בקלה כבחמורה בכל מקום שהם, ושמעתי בשם הרב הקדוש מוריני הרב מנחם מנדל מרימנאב¹³ זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, שבזכות אנשי הצבא היהודים יהיה הגאולה השלימה, ובוודאי הכוונה שבכל מקום שהם ובכל מצב שהם נמצאים בו הם מדקדקים ונזהרים על כל קוץ מתורתנו הקדושה במצוות קלות כבחמורות במסירות נפש ממש, שזכות הזה יעמוד להחיש גאולתינו ופדות נפשינו ע"י בן דוד כהבטחת הרב הקדוש מרימנוב זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן, ויהיו ראויים להיכתב באסטרטיא של מלך, כבקיודושין ע"ו ע"ב, בחיילות של בית דוד משיח צדקיניו בב"א. יקותיאל יהודה הלברשטאם" (שו"ת 'דברי יציב', חלק או"ח, סימן קמח', מיום כ"ט אייר תש"ל).

"לברר דינם של המוסרים עצמם לסכנת מלחמה"

"... נתעוררתי לברר דינם של המוסרים עצמם לסכנת מלחמה כדי להגן על בני ישראל... ואני אמרתי בזה לדון בדבר החדש דבכה"ג שמתנדבים והולכים למלחמה להציל את אחיהם שפיר עבדי, וקדוש יאמר להם. דהא דקיימא לן [בב"מ ס"ב ע"א] חייך קודמין, ושאין אדם רשאי לחבל בעצמו [ב"ק צ"א ע"ב], היינו דוקא בשביל הצלת נפש אחת אבל להצלת רבים שפיר יכול למסור עצמו" (תשובה מחודש אלול תשמ"ב, שו"ת דברי יציב, חלק חושן משפט, סימן פא').

13. רבי מנחם מנדל (טורם) מרימנוב (תק"ה-תקע"ה) היה מראשוני האדמו"רים של תנועת החסידות בפולין ומתלמידי המגיד ממזריטש.

מברק ברכה לשר הביטחון שנשלח בסיומה של מלחמת ששת הימים

מנהל קריית צאנז הרב יהודה בלז, שיגר את המברק הבא אל שר הביטחון:
 "קרית צאנז כולה, בראשות האדמו"ר, מזדהה עם שמחת עם-ישראל שבכל אתר ואתר, עם איחוד הלבבות באהבה ואחוה השוררת בכל שכבות האומה ואשר כתוצאה מכך זכינו לכל ההישגים הנכבדים ובתוכה גולת הכותרת – כיבושה של עיר-הקודש ירושלים השלמה. ברכת האדמו"ר... תלווה את בנינו הלוחמים עד לצעד האחרון, ומחכה לקיום הכתוב: 'עוד ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה'" ('שנה בשנה', תשכ"ח, עמ' 309, יונה כהן, היכל-שלמה, ירושלים).

15

"הקמת השכינה מעפר"

הרב עובדיה הדאיה (תר"ג-תשכ"ט)

חבר ביה"ד הגדול וראש ישיבת המקובלים "בית אל", מח"ס "ישכיל עבדי"

משמעות קבלית עמוקה לניצחונות צה"ל במלחמת ששת-הימים:
 "... עוד זאת הנה כאשר זיכנו ה' לכבוש ארצנו ונחלתנו שהיתה עשוקה ביד זרים הנה עתה אחרי הכיבוש נפדתה מיד העשוקה הסט"א, ונכנסה לגבול הקדושה, ובזה הקמנו שכינתא מעפרא, שהיתה שרויה בגלות ביד זרים, ואם ח"ו נחזיר אפילו שעל כל דהוא, הרי בזה אנו נותנים שליטה לקלי' ולסט"א (לצד האחר)... ואפשר דזה התחלת הגאולה הכנה למה שיהיה בעתיד במהרה בימינו, וכשם שמסכימים בית-דין של מטה, כך יסכימו בית-דין של מעלה, ה' יזכנו בקרוב לראות בטוב ירושלים ובבניין בית קדשינו ותפארתנו אמנ" (שו"ת ישכיל עבדי, חלק ח', או"ח, סי' מג').

16

"ובזה מביא הגואל לבני בניהם"

הרב דוד כהן, הרב ה'נזיר' (תרמ"ז-תשל"ב)

מתלמידי הראי"ה קוק, מלקט ועורך "אורות הקודש" ומחבר "קול הנבואה"

הופעת שמות הקודש בצבאות ישראל

"נצח, הוד, יסוד, מלכות. צבאות שלום ברית ארץ. הוד הנצחון הוא בצבאות, צבאות ד', צבאות ישראל הם היריכין, סמכין דגופא. הם הנערים, בני בנים, 'ומביא גואל לבני בניהם, למען שמו באהבה'.

יסוד השלום סמוך לצבאות, אדיר במרום שוכן בגבורת שלום. תכלית מלחמת הצבאות בנצח והוד הוא השלום, כריתת ברית שלום. כריתת ברית שלום היא בהטפת דם – דם ברית. 'ואומר לך בדמיך חיי, ואומר לך בדמיך חיי' (מגילת מלחמה ושלום עמ' ל"ז, פרק יסוד המלחמה והשלום, תשל"ד).

"הגאולה תבוא, באה, במלחמות הצעירים בחורי ישראל בצבאות ישראל. שם הקודש 'צבאות' המיוחד לנצח והוד¹⁴, צבאות קודש ישראל בניסים ונפלאות, בהודות ובהלל – על הניסים ועל הנפלאות ועל התשועות ועל המלחמות" (קונטרס "אור הגנוז", עמ' ל"א, הרב יוסף טולידאנו (עורך), תשל"ג).

"בני הבנים, הם הצעירים, בצבאות, בנצח והוד, הלוחמים, והמוסרים נפשם בצבא, למען הגאולה. גם בארץ, בשעת הגאולה, האהבה הרבה, שמוסרים נפשם למען שמו וישראל ואורייתא כחד (עיין זוהר, ח"ג, אחרי מות, עג, א) ובוזה מביא הגואל לבני בניהם למען שמו באהבה" (מפירוש הרב הנזיר לתפילות ראש־השנה, מובא בספר "אהבת שיי", עמ' 253, הרב ידידיה כהן (עורך), אריאל, תשע"ו).

מלחמת סיני ומעמד הריסיני (תשי"ז)

"מבצע סיני ומלחמת הגבורה של חיילי ישראל שחרפו נפשם למען עם ישראל וארץ קדשו, עדות הם שעמנו ממשיך לינוק שפע רוח הקודש ממעמד הר סיני, וברוחה של רוח זו שנתגלתה בלבם של בחורי ישראל בימי המערכה, זכינו ב"ה לניצחון המופלא הזה. חיילי ישראל הלכו למערכה ולחמו לא מתוך כפיה ח"ו אלא מתוך רצון פנימי־נפשי עמוק וזה ודאי אצלי כי גם אלה שנחשבו כרחוקים מתורה ומצוות, שאבו את אומץ לבם מתוך אמונה פנימית בצור ישראל וגואלו. ואמנם, סיפר לי חתני הרב שלמה גורן, הרב הראשי לצה"ל, שראה בעיניו כי כאשר חילקו לחיילינו את התפילה המיוחדת מטעם הרבנות הצבאית הראשית לאומרה לפני היציאה לקרב, התפללו כולם בלב שלם וכל אלה שנפלו במערכה הם קדושים וטהורים, שמסרו את נפשם על קדושת העם והארץ" (שיחה עם "הנזיר" – הרב דוד כהן, עמ' 11, תשט"ז).

14. עיין בספר שערי אורה לרבי יוסף ג'יקטיליה, השער השלישי והרביעי.

לאחר מלחמת סיני, פרסם הרב הנזיר 'גילוי־דעת' בדבר מדבר סיני שהינו חלק מארץ ישראל¹⁵ וכתב בו:

"מדבר סיני הוא בתוך גבולות ארץ ישראל לפי תרגום ירושלמי, רש"י, רד"ק, וביחוד לפי ר' יהודה הלוי בכוזרי... ואף כי לא זכינו עדיין לכל אלה (למשול מנהר מצרים עד נהר פרת), עד ירחיב הגבול. והנה, זכינו לזה עתה, עם כיבוש מדבר סיני בידי חיילי צבא הגנה לישראל, החל להתקיים היעוד, הודות והלל לה'..."

לאחר מלחמת ששת הימים, הסביר הרב הנזיר לתלמידיו את הקשר שבין תחיית ישראל הגשמית לתחייתו הרוחנית:

"גאולת ישראל, תחית מדינת ישראל, מלווה בתחית רוח ישראל, תחית הקודש. ראינו זאת בעינינו ביום גאולת ירושלים. כל אחד מישראל, בהגיעו להר הבית, להר בית קדשנו, לכותל המערבי, הנגאל, כסה ראשו, נצמדו פניו אל הכותל, נשקו ודבק בו בדמעות גיל על פניו. שמע ישראל, גאולת ישראל, התנוצצות אורו של משיח, תחית רוח ישראל" ("התנוצצות אורו של משיח", תשכ"ז).

"מוליך ומביא מעלה ומוריד"

סיפר הרב איתן איזמן, מייסד רשת החינוך 'נעם־צביה' ומתלמידי הרב 'הנזיר':
 "בהיותי בשירות מילואים, קיבלתי חופשה באחד הימים ובטרם שהלכתי לביתי, נכנסתי אל הרב 'הנזיר', כדי להגיד שלום. הייתי מאובק כולי והרבנית אמרה לי שהרב קצת חולה ושהוא נמצא במיטה. שאלתי אותה האם אפשר להיכנס להגיד לו שלום ולאחר שנעניתי בחיוב, נכנסתי וראיתי שהוא שמח לקראתי. הרב אמר לי: אפשר לקבל את הרובה שלך? הרבנית נורא נבהלה, אבל, לאחר שהפרדתי את המחסנית מהנשק ווידאתי שהוא נצור ובטוח, נתתי לרב את הרובה. מי שעמד שם וראה את הנענועים שהרב עשה עם הרובה... כאילו שהוא נמצא עכשיו בסוכה ביחד עם ארבעת המינים... איזה נענועים, איזה קודש... עמדתי שם והתפעלתי ופתאום הבנתי מהי הקדושה האמיתית הנמצאת עם חיילינו, בצבאנו ובנשק המאוד מיוחד שלנו" (דברים באזכרה לרב 'הנזיר', כ"ח באב תשע"ו, נדפס בספרנו: "המחזיר שכינתו לציון", כרך ב', ירושלים תשע"ז).

15. 'אור המזרח' כז' עמ' 52, נדפס בשנית בקובץ 'מורשה', י', עמ' 95, חורף תשל"ו.

17

"תחיית המתים"

הרב שלמה מן ההר (תרע"א-תש"ס)

רבה של שכונת בית וגן בירושלים, מח"ס "דיני צבא ומלחמה"

"תחיית המתים הצבאית"

"... כל השנים הארוכות והחשוכות הללו של הגלות המרה הזאת לא היתה ביהודים היכולת הפיזית והנפשית כאחת להקים לעצמם צבא, ולא יכלו להחזיר מכה למי שהכה בהם, עין תחת עין, שן תחת שן, ומכה תחת מכה. והנה "ויקץ כישן ה', כגבור מתרונן מיין, ויך צריו אחור, חרפת עולם נתן למו" (תהלים עח, סה"סו). כמין נשמה חדשה ניתנה בתוכנו, להרים ראש ולמתוח שרירים, עד שמוראה של ישראל נופל על עמים קרובים ורחוקים. זוהי "תחיית המתים" נוספת המתרחשת בנו... הצבא של ממלכת יהודה שהיה המרכז והגרעין של הכח הצבאי של כל המזרח הקרוב בימי בניו של יאשיהו (ירמיהו כז), שנמס ונעלם עם חורבן הבית הראשון, והצבא של ממלכת יהודה שהחריד את רומי בימי חורבן הבית השני ובימי בר כוכבא, קם לתחייה בדמות צה"ל..." (מהר שלם, עיוני תנ"ך, עמ' מה', מרחבים, תשנ"ט).

18

"כתלמידי רבי עקיבא"

הרב יהודה עמיטל (תרפ"ה-תש"ע)

ראש-ישיבת "הרעציון" וממייסדי מסלול ה"הסדר" בצה"ל

התגשמות חזון הדורות ומלחמת העצמאות

"זכות גדולה היא לדורנו, אשר זכה שבימינו הולך ומתגשם חזון הדורות. מדינת ישראל קמה ותהי לעובדה חיה. בנים שבים לגבולם, והגבולות שבים לבעליהם. וזכות משנה היא לנו, חיילי ישראל, שזכינו להיות בין המושיעים בהר ציון ובמו עיינינו ראינו את נפלאות צור ישראל, ההולך לפנינו בקרב. נשמע איפוא, לקול הצו האלוקי, שיצא מפי הכובש הראשון של אדמת מורשה זו: "ויאמר יהושע אל העם התקדשו, כי מחר יעשה ה' בכם נפלאות" (דברים שכתב הרב עמיטל לחבריו הלוחמים במלחמת השחרור, בטאון בית הכנסת בגדוד 79, טבת תש"ט, נדפס בשנית בספרו 'המעלות ממעמקים')."

ישיבות ה'הסדר' – תופעה היסטורית מופלאה

"הקב"ה זיכה אותי להיות ראש ישיבה... זוהי תופעה היסטורית, מאז רבי עקיבא לא היה עוד ראש ישיבה שלימד תורה ואחר כך החבר'ה הלכו להילחם וחזרו מהמלחמה לבית המדרש, זוהי תופעה היסטורית, לא היה כדבר הזה מאז רבי עקיבא... ארבעים שנה אני מחזיק את זה אצלי, לא היה לי האומץ להגיד את זה, אבל זה משהו היסטורי שהקב"ה זיכה אותי, עם הרבה סייעתא דשמיא" (דברים בכנס בוגרים בישיבת הרעציון באחרית ימיו). הרב עמיטל ראה ב'ישיבות ההסדר' קידוש השם עילאי, והיה מתרגש עד דמעות מהתופעה שלא היה כמותה מאז תלמידי רבי עקיבא, שתלמידי ישיבה, שקדנים ומעמיקים, יוצאים לקרבות, מוסרים את נפשם על הגנת העם, וחוזרים ללמוד בשקידה בישיבה¹⁶ (מקים עולה של תורה, הרב אליעזר מלמד, 'רביבים', ד' באב תש"ע).

19

"השירות הצבאי כביטוי מובהק של גמילות חסדים"

הרב אהרון ליכטנשטיין (תרצ"ג-תשע"ה)

ראש ישיבת "הרעציון" ומח"ס "מנחת אביב"

"... הנימוק ההלכתי ל'הסדר' אינו מבוסס, כפי שרבים טועים, אך ורק על מצות מלחמת ישראל מיד צר. אילו כך היו פני הדברים, ודאי היה מקום לבעל דין לטעון שמבחינה הלכתית ששה עשר חודש בצבא הינם מחיר גבוה מדי עבור קיום מצוה בודדת. לאמיתו של דבר, הנימוק מושתת על: א. הצורך הפשוט להישאר, ולהשאיר אחרים, בחיים. ב. העובדה כי בנסיבותינו, שירות צבאי הוא הביטוי המובהק לערך הרבה יותר מקיף:

16. בשנת תשנ"ב, כשהיה בן שישים ושבע, כתב הרב עמיטל מכתב לתלמידיו בצה"ל: "לסגל החבורה, תלמידיו יקירינו... במקום מפגש פנים אל פנים – כמה שורות של ד"ש. אודה על האמת, לא קל לי הדבר מבחינה נפשית. כידוע לכם בשנים האחרונות הפסקתי כליל לבקר את תלמידיו בצבא. הסיבה לכך, החלטתי להיכנע למגבלות שגילי המתקדם מטיל עלי. אך עם כל זאת אין לבי שלום עם החלטה זו, ותמיד מתעוררים רגשות מעורבים אצלי בנדון. אני רוצה להאמין שמפגשים אלו חסרים לכם, מה שבטוח שלי הם בוודאי חסרים. מפגש של רב וראש ישיבה עם תלמידיו במדים אי שם במחנה או בשדה בצבא הגנה לישראל תמיד מעורר אצלי התרגשות מיוחדת. דבר שרבני ישראל בדורות עברו לא זכו לו, אני הקטן בחסדי השי"ת זכיתי לו" (דף קשר לתלמידי הישיבה המשרתים בצה"ל, גיליון 320).

גמילות חסדים. גורם זה, אשר שמעון הצדיק הגדירו (אבות א, ב) כאחד משלשה דברים שעליהם העולם עומד, הוא יסוד כל מוסר חברתי תורני, והגשמתו, אף על חשבון טיפוח חדיגוני של גדלות בתורה, הוא הכרחי. דברי הגמרא בעבודה זרה (יז, ב) ברורים ונוקבים בנידון: "תנו רבנן: כשנתפסו רבי אלעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון, אמר ליה רבי אלעזר בן פרטא לרבי חנינא בן תרדיון: אשריך שנתפסת על דבר אחד. אוי לי שנתפסתי על חמשה דברים. אמר ליה רבי חנינא: אשריך שנתפסת על חמשה דברים ואתה ניצול. אוי לי שנתפסתי על דבר אחד ואיני ניצול. שאתה עסקת בתורה ובגמילות חסדים, ואני לא עסקתי אלא בתורה בלבד. וכדרב הונא, דאמר רב הונא: כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אֵלֹה, שנאמר וימים רבים לישראל ללא אֵלֹהי אמת וגו'. מאי ללא אֵלֹהי אמת, שכל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אֵלֹה".

במקביל, המדרש בקהלת רבה (ז, ד) ממקד את כפירת נבל ("אמר נבל בליבו אין אלהים") בניתוק מחסד: "ללמדך שכל הכופר בגמילות חסדים כאילו כופר בעיקר". והגמרא בראש השנה (יא, א) קובעת כי אף כי הן רבה והן אביי, חרף היותם מצאצאיו של עלי, הצליחו להתגבר על גזר הדין שנגזר על ביתו, שכן "בזבח ובמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים", גורלם התפצל: "רבה ואביי מדבית עלי קאתו, רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין, אביי שעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שיתין שנין". ברור שרבה לא התעלם מגמילות חסדים לחלוטין, ופשר הדברים שהוא לא עסק בהיקף הדרוש; ובמקביל למסקנת הסוגיא בעבודה זרה לגבי רבי חנינא בן תרדיון: "מיעבד עבד, כדבעי ליה לא עבד" (תחומין ז', תשמ"ו 314-329, מוסר אביב עמ' 216-195).

20

לשם יחוד

הרב מרדכי אליהו (תרפ"ט-תש"ע)

הראשון לציון, מח"ס "מאמר מרדכי"

'לשם יחוד' לשירות בצה"ל

"לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתיה, בדחילו ורחימו ודחילו, ליחדא שם יו"ד ה"א באותיות וא"ו ה"א ביחודא שלים בשם כל ישראל. הריני מוכן לקיים מצוות עשה מן התורה לכבוש את הארץ ולישב בה כמו שכתוב בתורה: 'וירשתם אותה וישבתם בה', ומצוות אהבת ישראל כמו שכתוב: 'ואהבת לרעך כמוך אני ה'", ומצוה להגן ולהציל יהודים כמו שנאמר: 'לא תעמוד על דם רעך אני ה'". כדי לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו. ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו. ומעשה ידינו כוננה עלינו. ומעשה ידינו

כוננהו" (חובר ע"י הרב מרדכי אליהו, אביהם של ישראל, ח"ג, עמ' 106, הרב שמואל אליהו (עורך), תשע"א).

מלחמת כיבוש ארץ ישראל

"מלחמת לבנון היא מלחמת מצוה... אין ספק כי דרום לבנון היא ארץ הגלעד, חלק מארץ האבות. צור, כמו חלק מצידון, היא ארץ האבות. ודי לקחת מפות של חלוקת השבטים ולראות... יתירה מזאת: יהודי הזורע בדרום לבנון על פי ההלכה חייב במעשר..." (ריאיון).

צבאיות מתוך תורה

"גם גדעון וגם יהושע נלחמו שניהם נצחו את אויבי ישראל. אצל יהושע הלוחמה היתה מתוך תורה וקדושה. בכל רגע פנוי מלחימה הם ישבו ועסקו בתורה (עיין רש"י מגילה ד') הוא "ינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל" (רש"י מ"ח יט') מעשיו מתקיימים. כי רק בשילוב שניהם אפשר להחזיקה בידינו. מעשיו של מנשה וצאצאיו (גדעון) לא מתקיימים בפני עצמם, הם צריכים איתם את אפרים. יעקב מלמד את יוסף בנו ודרכו גם אותנו, כי אפשר להעריך צבאיות בלי תורה, אבל לדורי דורות צריכים לדעת כי בלי החינוך לתורה אין לכוח הצבאי המשכיות וקיום. צריכים לדעת כי דרכו של אפרים גם חיונית וגם עושה קידוש השם..." (שבועון 'מעייני השועה' מספר 280, טז' טבת תשס"ז וראה מקורות נוספים במאמרנו 'אורות אליהו', בתוך טוב להודות: ליום העצמאות ויום ירושלים, הרב משה עמיאל (עורך), תשע"ו).

קיום תורה בצבא – 'אלוקים נמצא עם החיילים'

"שאלה: האם לא קשה לקיים תורה בצבא? הרב אליהו: להיפך. אלוקים נמצא עם החיילים. הקב"ה נמצא בקרב מחניך. הוא עוזר לך במלחמות, שם הכי הרבה צריך להכניס אותו" (ריאיון מערב ר"ה תשס"ז, שבועון 'עולם קטן', מספר 72).

סיפר הרב שמואל אליהו:

"הרב זצ"ל היה מספר מעשה על שאלה שנשאלה באמצע מלחמת ששת הימים על-ידי חכם ישועה בן שושן, שהיה בעת ההיא קצין ממונה על חיילים שלחמו בגזרת רמאללה. חיילים אלו התקיימו זמן רב על מנות קרב יבשות, ובדרכם פגשו ערבי שאופה פיתות ורצו לקנות ממנו פת חמה.

אמר להם חכם ישועה שזו פת עכו"ם. אמרו לו כמה תלמידי חכמים מבין לוחמיו: הרי כתוב שמותר ללוחמים שנכנסים לגבול העכו"ם לאכול כל דבר. השיב להם: איך ייתכן

שנאכל דבר איסור במחנה? הרי כתוב "כי ה' אלוקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויבך בידיך והיה מחנך קדוש". כולנו ראינו עין בעין כמה וכמה נסים גמורים של נוכחות ה' בתוכנו. איך נקל לאכול פת עכו"ם?

התאמץ חכם ישועה בן שושן ומצא טלפון להתקשר למו"ר אבא זצ"ל באמצע המלחמה. באותה שעה הרב למד את הלכות מלכים לרמב"ם העוסקות בדינים אלו ממש. והיה הרב רגיל לומר, כי לימוד הלכות בורא מלאכים, ואם לומדים הלכות מלחמה, נבראים מלאכי מלחמה והם אלו שמסייעים לנו בעת קיום המצוות שעסקנו בלימוד הלכותיהן.

שמע הרב את שאלתו של חכם ישועה בן שושן ובתשובה קרא לו מדברי הרמב"ם שהיה פתוח לפניו: "חלוצי צבא כשיכנסו בגבול הנכרים ויכבשום וישבו מהן, מותר להן לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים. וכן שותה יין נסך. מפי השמועה למדו: 'זבתים מלאים כל טוב' – ערפי חזירים וכיוצא בהן" (הלכות מלכים פרק ח הלכה א). המשיך ואמר הרב: אם מותר לאכול נבלות וטרפות למרות שלא מדובר בפיקוח נפש, על אחת כמה וכמה שמותר לאכול פת עכו"ם בשעת מלחמה זו.

אחרי המלחמה בא חכם ישועה לרב זצ"ל. שאל אותו הרב: כיצד נהגתם עם פת העכו"ם? אמר לו חכם ישועה: אמרתי לחיילים את ההלכה שקראת ברמב"ם. אבל אמרתי להם שאני מחמיר על עצמי ולא יכול לאכול פת עכו"ם בשעה שהשכינה שורה במחנה. אמרו כל החיילים: אם אתה לא אוכל, גם אנחנו לא אוכלים. התגברו ולא אכלו פת עכו"ם זו. הרב היה מספר את הסיפור הזה בחיוך ובשמחה גדולה. והיה רואה בו סגוריה גדולה על עם ישראל... והיה הרב אליהו זצ"ל אומר שצריך להדגיש כי מכלים את האויב ולא משאירים אותו חי ואחר כך משחררים. והיה דורש "עד כלותם", ולא עד כלוא אותם... כך היה הרב זצ"ל מלמד למפקדי הצבא הבכירים שהיו באים אליו להתייעץ, וכך לשרים ולראשי ממשלות. גם להסביר להם את חשיבות מעשיהם, וגם להדריך אותם כי ה' נמצא אתם והוא מסייע בידם..." ("קול צופיך", והיה מחנך קדוש, אלול תשע"ג).

"מלחמת קודש"

הרב משה צבי נריה (תרע"ג-תשנ"ו)

מייסד וראש ישיבות "בני עקיבא" בישראל, מה"ס "צניף מלוכה"

"המלאך הצבאי"

"אין ספק שמלחמתנו היא מלחמת מצוה, אם מטעם כיבוש הארץ, וכדעת הרמב"ן, ואם משום "מלחמת (עזרת) ישראל מיד צר שבא עליהם" ואליבא דכולי עלמא. המלחמה הזאת קדושה היא לנו ועל כן היא צריכה להיעשות ע"י אנשי קודש. לבריגדה הראשונה של יהושע בן נון במלחמת עמלק לא נתקבל כל מי שרצה, שם נאמר: "בחר לנו אנשים (גיבורים ויראי חטא – רש"י) וצא הלחם בעמלק" – המובחרים שבעם הם המתאימים ביותר למערכות אלה... כשם שיש רב צבאי, כך יש מלאך צבאי ההולך לפני מחנה ישראל. בהופעתו במחנה, היתה פקודתו הראשונה של המלאך הצבאי "עתה באתי" – על תלמוד תורה באתי (מגילה ג)... " (לבוגרי ישיבות בני עקיבא בצאתם לאי"ש, אדר ב תש"ח, מאורות נריה, ישראל במדינתו, עמ' 30, מכון תורני אור-עציון, תשנ"ח).

הרב נריה עם חיילי צה"ל

סיפר מר גדליה שרייבר, מנכ"ל הרה"ר לישראל (לשעבר) ובוגר ישיבת 'בני עקיבא' בכפר הרא"ה:

"במלחמת השחרור, בחורף תש"ט, נלחמה חטיבה שבע במסגרת "מבצע חירם" לשחרור הגליל. במבצע זה שוחררה גם מירון. לקחתי איתי את הג'יפ הצבאי, נסעתי לכפר הרא"ה כדי להביא את הרב נריה לשבת הודיה ותפילה חגיגית לרגל שחרור מירון. הרב נריה שבת עם חיילי הגדוד, ובמוצאי שבת חיבר את מילות השיר "צהלי ורוני חטיבה שבע". מאז היה הרב נריה מלווה באופן קבוע את חיילי חטיבה שבע. שבתות רבות היה עושה במחנות ובין חיילי החטיבה, לשמחתם של מפקדי הגדודים אשר זכו לדברי עידוד" (מקור ראשון, שבת, יט' בכסלו תשע"א, זאב אלק).

"צהלי ורוני חטיבה שבע, הנודעת מדן ועד באר שבע, צור ישראל ניצחון לך הנחיל, חיל שריוןך שיחרר הגליל. שיר למעלות, אל הגבעות, אל ההרים אשא עיניי, במירון שם רבי שמעון צועד לפניך בר יוחאי".

במהלך 'מלחמת ההתשה' – למרות החורף הקשה, ביקר ברמת הגולן וב'מובלעת הסורית' אצל חיילי המילואים. בכל מקום אסף את החיילים והמפקדים, בני עיר וקיבוצים מכל השכבות והזרמים, חימם את לבם בדברי תורה וחיזקם באמונה, וזאת בליווי ניגון ושירה.

בראשית מלחמת יום הכיפורים, בעיצומם של הקרבות וההפגזות של הסורים [שהגיעו עד נפח], ולמרות הסכנה הגדולה שבדבר, הגיע הרב נריה לביקור ברמת הגולן. הוא עבר בין הכוחות השונים בדאגה עמוקה לחיילים שרבים מהם היו תלמידיו [בבית הכנסת בנפח מצא הרב נריה מחזור צה"ל לימים נוראים ששוליו נקרעו מרסיסי פגז, בו נהג להתפלל בתפילת נעילה ביום הכיפורים עד לפטירתו בשנת תשנ"ה].

הקמת מפעל ישיבות 'ההסדר' ותמיכה בהקמת המכינות הקדם-צבאיות התורניות

ח' באב תשכ"ז – ביוזמתו, הוקמה ישיבת ההסדר הראשונה בשטחים ששוחררו ע"י צה"ל במלחמת ששת הימים – ישיבת 'הכותל' ברובע היהודי. כמו כן, עודד את חידוש הישוב היהודי ברובע המוסלמי בעיר העתיקה. [בתשל"ב – דחף להקמת ישיבת ההסדר ברמת הגולן; בתשל"ה – פעל להקמת הישיבה במעלות (בעקבות האסון הכבד שאירע בכ"ג באייר תשל"ד, בו נרצחו 22 תלמידים במקום ע"י מחבלים); ובאותה השנה – סייע גם להקמת הישיבה בימית].

שבט תשכ"ח – כאשר נדונה בכנסת סוגיית שחרור בני הישיבות החרדיות מגיוס לצה"ל, הביע את הערכתו למסירות נפשם בלימוד התורה כחיילים וחלוצים... [דבריו התפרסמו בחוברת 'בני הישיבות וגיוסם'].

כ"ה בניסן תשנ"ב – בפגישה בביתו של הרב הראשי וראש ישיבת 'מרכז הרב', הרב אברהם שפירא, בה נכחו ראשי ישיבות ההסדר וראשי 'המכינות הקדם-צבאיות' [הייתה מחלוקת גדולה ביניהם בקשר ל'מכינות'], הביע את דעתו בעד המפעל החיוני והחשוב של 'המכינות' במתן חיזוק תורני לפני הצבא לבוגרי החינוך הדתי שלא ראו עצמם מתאימים למסלול המורכב של ישיבות ה'הסדר'. לשיקול דעתו הייתה השפעה רבה על הכרעתו של הרב שפירא על המשך קיום המכינות (הרב שמואל כ"ץ, הרב משה צבי נריה זצ"ל – תולדות חייו ופועלו, תשע"ט).

22

"להכיר טובה"

הרב יצחק יוסף

הראשון לציון, מח"ס "ילקוט יוסף"

"צריך להכיר טובה שאנחנו נמצאים כאן בארץ ישראל ויכולים לשבת ולקיים את המצוות כל אחד כחפצו. אם לא היו כוחות הביטחון, אם לא היו החיילים וכל הקמת המדינה, היינו יכולים לשבת בשקט וללמוד תורה?! היינו יכולים לחנך את הילדים שלנו?! מה היה כאן לפני שמונים שנה. מה היה כאן בארץ?! היינו מתי מעט, הקב"ה סייע בידם, הם השליחים של הקב"ה, בזכותם אנחנו יושבים מקיימים מצוות ולומדים תורה. צריך להכיר טובה להקב"ה, 'שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו'... מאז חורבן בית שני לא היה ישוב יהודי כזה גדול בארץ ישראל. בנו בתים וגשרים, ב"ה המדינה מתפתחת מיום ליום. כל זה בחסדו יתברך. צריכים להכיר טובה" (מתוך דרשת יום העצמאות בשנת תשע"ו בבית הכנסת הגדול בירושלים, ערוץ 7, ד' אייר תשע"ו).

קריאת ספרי מלחמות בשבת

"... אבל ספרי מלחמות שמתענג בקריאתם כמו מבצע אנטבה, או מלחמות ישראל, ומסופר בהם נפלאות ה', ומתענג בהם, המקל לקרוא בהם בשבת, יש לו על מה לסמוך ובלבד שלא יגרם ביטול תורה ע"י כך..." (שו"ת הראשון לציון, ח"ב, אייר תשע"ו).

23

"אפילו מצוות תלמוד תורה בישיבות – בזכותם של חיילי צה"ל"

הרב משה צוריאל

בני ברק, מח"ס "אוצרות הראי"ה" וספרים נוספים

"... מי שכבר משרת בצה"ל עושה מצוה כל יום ויום שהיא גדולה ביותר. הוא גם מקיים מצוות "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא יט, טז) וגם זוכה כי קיום כל המדינה (על מיליוני תושביה) נזקק לזכותו. ואפילו מצוות לימוד תורה שבאותן ישיבות בהן לומדים תורה, הכל הוא בזכותם של חיילי צה"ל..." (דעת הרמב"ם והרב קוק בעניין גיוס בני ישיבות, קוממיות לארצנו, עמ' 425, תשס"ט).

"מלחמות על קידוש ה'"

הרב יעקב אריאל

רבה של רמת-גן (לשעבר), מח"ס "באהלה של תורה"

"... שונה עם ישראל מכל העמים וגם מלחמותיו שונות... המייחד את מלחמותינו הוא שהן מלחמות ה', ופסק הרמב"ם בהלכות מלכים סוף פרק ז... כל מי שנלחם בישראל נלחם בעצם באלקי ישראל כביכול... לפיכך, גם כשעל פניו נראה לכאורה שהמלחמה היא על אינטרסים קיומיים, מדיניים או טריטוריאליים וכדו', המלחמה היא בעצם על ה' ועל משיחו. המלחמה היא נגד עם ישראל, שנועד להביא בשורה אמונית ומוסרית לעולם. כי זוהי מטרת ישיבתנו בא"י להיות מקור השראה לעולם כולו... מלחמותינו מול המוסלמים הן בעצם מלחמות דת. כי האסלאם כדת טוטליטרית לא מוכן להכיר בנושאי דת אחרת, בפרט לא בלב המזרח התיכון ובארץ הקודש... בגלות, מצות קידוש ה' התקימה רק ע"י מסירות נפש פסיבית של יחידים מדין ייהרג ואל יעבור... בארץ ב"ה, זיכנו ה' במסגרת מדינית כלל-ישראלית שבה מתקיימת המצווה בצורה אקטיבית... כל מלחמותינו הן בעצם מלחמות על קידוש ה', כי עם ישראל הוא עם ה', וההסתכנות במלחמה היא מדין מסירות נפש שמקורה במצוות קידוש ה'" (מתוך מכתב ברכה לספר "כי תצא למלחמה", המלחמה בהגות ובהלכה היהודית, הרב אברהם פרי, תשע"ה, מכון פוע"ה הוצאה לאור).

"מלחמה כנגד המלחמה עצמה"

הרב צבי ישראל טאו

נשיא ישיבת "הר המור", ירושלים

"מלחמה אחת ארוכה וקשה מנהלים אנו כנגד המלחמה עצמה, כנגד הטומאה והרשעות המשפילות את האנושות לאחוזו בחרב ולשפוך דמים. מלחמותינו באות לטהר את העולם ולשחרר אותו מהכרח המלחמה המלווה אותו בכל שנות ההיסטוריה האנושית שלו..."

מיוחדת ומובדלת היא האומה הישראלית בתכונת חייה האלוקית אשר במקור נשמתה. שונות הן כל מערכות חייה שבקודש ושבחול ושונים הם אף מלחמותיה ומאבקה

שלעולם מלחמות ד' הן ונובעות משאיפת קדושתה הפנימית. האופי המיוחד של מלחמות ישראל מטביע חותמו גם על כל יחיד ויחיד המשתתף ומוסר נפשו בהן... כאשר עם ישראל עומד במלחמה מול אויביו, כל החשבון משתנה, כל המציאות נשקלת ונערכת במדרגה שונה לחלוטין. או אז אין כאן אוסף של יחידים פרטיים אלא כל יחיד ויחיד נערך כאיבר של הציבור. מדרגת חיים חדשה נולדת בשעה כזו, גילוי נשמה בו מתגלה הערך הכללי הישראלי של היחיד, עומק נשמתו וקדושת הקשר שלו עם הכלל שהוא יסוד חייו היחידיים המכריע את כל ערכיהם ומגביר בו את הכוחות, את אהבת ד' ואת השאיפה לקידוש שמו בביטול כל החשבונות האישיים המצומצמים..." (לאמונת עתנו, ח"ד, אוזר ישראל בגבורה, תשס"א).

26

"חיילי צה"ל מתקנים את חטא המרגלים"
 הרב שמואל אליהו
 רב העיר צפת וחבר מועצת הרה"ר

"אתם חיילי צה"ל מתקנים את חטא המרגלים, חטא המרגלים זה בדיוק אלו שבאו ואמרו... אי אפשר, הם יותר חזקים מאיתנו, אז אם צה"ל היה הולך בכיוון הזה, לא היינו מקימים את המדינה בשנת תש"ח, כי הם היו יותר מאיתנו, ובמלחמת ששת הימים היינו נכנעים מראש... וגם במלחמת יום הכיפורים, אחרי המכה הראשונה היינו צריכים להיכנע... אבל, ברוך השם, אנחנו החלטנו שאנחנו לא נהיה כחגבים, אנחנו "עם כלביא יקום וכארי יתנשא"..."

אשריכם, אשריכם, חיילי צה"ל שאתם מוחקים את חרפת החגבים של המרגלים, אשריכם אתם שאתם מלאי אומץ וגבורה, אותה עוצמה מנצחת, אשריכם. כל כך הרבה סיעתא דשמיא יש בזכות האומץ הזה, שחכמינו אומרים שהוא בזכות דוד המלך, שהגמרא אומרת (בבא ימציעא קו). שזה שדוד המלך התמלא רוח עוז, "גם את הארי גם את הדוב הכה עבדך" כמו שמשון, רוח אומץ, זה נס (שם, תוספות ד"ה מתיב), זה נס שרוח השם מופיעה באדם ומתלבשת בו והוא מנצח. רוח השם מתלבשת בכם, רוח השם מתלבשת בעם ישראל, ב"ה, יהי רצון שיתקיים בכם "ארדוף אויבי ואשיגים ולא אשוב עד כלותם", כמו דוד המלך, אמנו ואמנו" (מסר מצולם לחיילי צה"ל, מיום כו' תמוז תשע"ט).

ג

"גדול שימושה" – מבט מעשי ומוסרי יחסם של גדולי ישראל וצדיקי הדור לחיילי צה"ל

1

חיוב הכרת הטוב כלפי חיילי צה"ל
הרב חיים שמואלביץ (תרט"ג-תשל"ט)
ראש ישיבת "מיר"

"... אמרנו שני יסודות ואלה המה. האחד, מאמרם ז"ל בבבא בתרא (דף י"י) דהרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן. והוא משום שמסרו נפשם בעד ישראל. וכזה אני אומר על אלה שמוסרים נפשם עבור הצלתנו, שאין כל העולם יכול לעמוד במחיצתם. והחיוב שיש עלינו להתפלל עליהם הוא בלי גבול, שהרי רק עבור הפותח פתח לחברו אמרו ז"ל נפשו חייב לו, קל וחומר למי שמוסר נפשו בעדנו החיוב עלינו בלי גבול הוא..." (שיחה בישיבת 'מיר', ערב סוכות תשל"ד (מלחמת יום הכיפורים), ספר הזיכרון למרן הגר"ח שמואלביץ, עמ' ריא', הוצאת מוריה, תש"ס, ירושלים).

תלמידו של הרב שמואלביץ, הרב יואל שוורץ, מספר¹ כי הרב דרש להכיר טובה לאותם חיילים שמסרו נפשם על קדוש ה' ונהרגו במלחמות בעת שהגנו על היהודים שגרים בארץ ישראל (לקחי חיים מתולדות מו"ר הגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל, עמ' 92, הרב יואל שוורץ, ירושלים, תשנ"ח).

1. עדות נוספת בעניין זה מוסר הרב יצחק ברנד מעמנואל: "ראש ישיבת מיר, הגאון הרב חיים שמואלביץ קם לפני כל חייל שראה, על הכרת טוב על מסירות נפש שלו להצלת עם ישראל..." (מאמר: "מלחמת ששת הימים ויום ירושלים").

2

תפילה במסירות נפש בעת מבצע 'קדש'

רבי אהרון רוקח (תר"מ-תשי"ז)

האדמו"ר מבעלז

סיפר הרב נתן אורטנר (תרצ"ה-תשע"ח), רב העיר לוד וחסיד בעלז:
 "פרשה נפלאה ומיוחדת במינה היתה עבודת הקודש של רבינו בחודש חשון תשט"ז בעת מלחמת סיני. מי שראה מקרוב את רבינו בימים ההם יכול היה לעמוד על משמעותו החמורה של המצב בעת ההיא, היו ימים שבהם לא שטה מאומה. בימים ההם הרבה בתפלה ופעמים מספר עמד על רגליו, למעלה משש שעות, למרות חולשתו, כשפיו אינו פוסק מתפילה. בליל שבת קודש פרשת ויצא עמד כמה שעות ליד נרות השבת, כששפתותיו מרחשין. אמנם קשה היה לשמוע את מה שאמר, אך המלים הספורות אותן אפשר היה לקלוט היו "שבת קודש תגן", "שבת קודש תגן", והוא הדין למחרת נתעלה בדביקות בשעת קריאת התורה, בפסוק "ויעקב הלך לדרכו וכו'", וכך היה שרוי בדביקות במשך שעות ארוכות" (מובא אצל בצלאל לנדוי, "הרב הקדוש מבעלזא", עמ' מה, ירושלים, תשכ"ז).

"בשנת תש"ח כאשר הייתה מלחמה בא"י, הוא סרב להיענות לבקשות מחו"ל לעזוב את הארץ מפני הסכנה שבה. "בתוך עמי אני יושבת" – אמר, עתה, כאשר בחורי ישראל עומדים בגבולות האם אני יכול לעזוב את ארץ ישראל!?" (שם).

"לאחרונה, בעת מבצע סיני, מסרו ביראת הכבוד כיצד הרבי מבעלז שינה מן הסדר שלו ועקב אחרי המאורעות ברעדה ומסירות גדולה. בליל שבת הוא לא קידש על היין ולילה שלם אמר תהלים להצלחת צה"ל ועד נשימתו האחרונה המשיך בדאגתו ובמסירותו לכלל ישראל ולארץ ישראל" (שם, עמ' רס).

3

"הם קודש הקודשים"

רבי ישראל אבוחצירא (תר"נ-תדש"מ)

"בבא סאלי"

סיפר משמשו של ה'בבא-סאלי' ביבנה, רבי שלום שטרית:
 "בערב היום השלישי למלחמת ששת הימים, נסער לפתע הבבא סאלי וביקש מר' שלום שייקח אותו לגג הבית. ר' שלום הוליק את בבא סאלי לכיוון הגג, וניסה לפתוח את הדלת

המוליכה לגג, אבל חרף כל מאמציו סירבה הדלת החלודה להיפתח. בבא סאלי ביקש מר' שלום לסור הצידה, ניגש לדלת, הדף אותה קלות והיא נפתחה. הם עלו על הגג, ולפתע, השתטח בבא סאלי מלוא פניו על רצפת הגג, והחל להתפלל לזעוק ולבכות. לר' שלום הנדהם אמר כי ברגעים אלה יורים חיילי צה"ל בטעות על חיילינו, ולא מבחינים בטעות. ואומנם למחרת היום התברר כי עשרות חיילים נהרגו בהתקפה בה חיילי שריון של צה"ל ירו בטעות על חיילים אחרים" (עדות המובאת במאמרו של ד"ר רמי שקלים, 'סיפורים וגילויים חדשים על הצדיק בבא סאלי זצוק"ל זיע"א").

סיפר הרב גדי כהן, ר"מ בישיבת אורות האר"י בצפת: "שמעתי מ'הבבא־ברוך' (רבי ברוך אבוחצירא מנתיבות) שסיפר על אביו, כי בשנים האחרונות הייתה תופעה שהוא שם לב אליה. זמן המתנה ממוצע להיכנס אל הרב להתברך היה בין שעתיים לחמש שעות. אבל אם היה מגיע חייל צה"ל בודד, קבוצה של חיילים או מחלקה שלימה, הם לא היו מספיקים להתיישב, ללגום משהו, ומיד היה מגיע העוזר של הרב ומכניס אותם פנימה. היו אנשים שהדבר עורר בהם כעס. הם מחכים חמש שעות, אולי הפסידו בשביל זה יום עבודה, פתאום מגיע ילד בן עשרים ונכנס אל הקודש פנימה. זה לא הוגן, הבבא סאלי היה משיב לכולם אותה תשובה: חיילי צה"ל, מה אני אעשה להם? הם קודש הקודשים!" (אוהבם של ישראל, ח"א, עמ' 219, דרכי הוראה לרבנים, סיון תשע"ה). סיפורים רבים נוספים בעניין יחסו של הרב לחיילי צה"ל מצויים בספרים השונים שנכתבו אודותיו של הבבא סאלי, ואכמ"ל.

4

ברכה לבבית לחיילי צה"ל

הרב זליג ראובן בִּנְגִיס (תרכ"ד-תשי"ג)

אב"ד "העדה החרדית" בירושלים, מח"ס "לפלגות ראובן"

סיפר הרב ד"ר צבי הרכבי (תרס"ח-תשל"ט), שהיה רב צבאי בשנותיה הראשונות של המדינה:

"... חוויה מיוחדת היתה בביקור בביתו של הרב ר' ראובן בנגיס, אב"ד לבד"ץ של "העדה החרדית". בבואנו בגיף לבתי נייטין, נכנסנו אל הרב. מצאנוהו יושב על הגמרא ובפניו שלווה והימים ימי ההפוגה הראשונה (של מלחמת השחרור). תחילה חשב אותנו לקציני משטרה הבאים אליו בעסקי "החברה" – "נטורי קרתא" – שבוודאי עשו משהו בלתי

כשר. בהיודע לו כי מן הרבנות הצבאית אנו, קיבלנו בחמימות ובחביבות וכשעה גלגל עמנו שיחה על מצב הדת בצבא בעסקי כשרות, לקנאות – מאן דכר שמיה! בלבביות נפרדנו ממנו, כשהוא מברך ומתברך בשלום לאלתר ומבקש למסור לחיילי צה"ל את ברכתו: **לשוב במהרה לביתם שלמים בגופם ובנפשם**" (בירושלים הנצורה, פרק מפנקסו של רב צבאי, שערים, יום ו', כ"ג אייר תשי"ג, עמ' ה').

5

תפילה לשלום של חיילי צה"ל הנמצאים בחזית

הרב ישראל אלטר (תרנ"ה-תשל"ז)

האדמו"ר מגור, מח"ס "בית ישראל"

סיפר (סא"ל במיל') הרב יצחק מאיר (תרע"ט-תשע"ה), ממייסדי הרבנות הצבאית ונאמנו של האדמו"ר מגור, אודות קשריו של האדמו"ר ה'בית ישראל' עם חיילי צה"ל: **"ידוע הדבר כי בזמן הגיוסים במלחמת סיני ובמלחמת ששת הימים ומלחמת יום הכפורים, היו באים רבים מהמגויסים למלחמה להרבי ה'בית ישראל' לקבל ברכתו שיזכו לחזור לבתייהם בריאים ושלמים וצה"ל יגבר על אויביו ויביס את שונאיו וישראל ישכון לבטח בארצו.**

וחסידים מספרים, כי היו רשימות של כל אלה שבאו להרבי ובהם רשומים שמותיהם ושמות האימהות והרבי היה מתפלל לשלום כל חיילי צה"ל שהשתתפו במערכות המלחמה ולשלום אלה שהיו רשומים ברשימות" (לא בחיל ולא בכוח, עמ' 310, הרב יצחק מאיר, תשנ"ט, וראה סיפורים נוספים בספר זה אודות יחסו החם של האדמו"ר מגור לחיילי צה"ל).

לראשי הרבנות הצבאית היה קשר קבוע עם האדמו"ר ואף נערך אצלו ביקור מיוחד מידי שנה בשנה, אודותיו סיפר הרב יצחק מאיר: **"אחר גמר אפיית המצות, היתה לנו מסורת לבקר במעונו של האדמו"ר ה'בית ישראל', בביקור זה השתתפו רק הסגל הבכיר, הרבנים הצבאיים, מטה הרבנות הצבאית, ובראשם הרב הראשי לצה"ל (הרב שלמה גורן). הרבי היה מקבל אותנו בשמחה ובסבר פנים יפות מכבד את כלם בישיבה ומתעניין בעבודת הרבנות הצבאית ובבעיותיה, הרבי כיבד את הרבנים במזונות, משקה ופירות וניהל שיחה ערה בדברי תורה וחסידות, בדבריו עודד את הרבנים והדגיש בפניהם את עבודת הקודש שהם עושים. לסיום, ברך אותם בחג כשר ושמוח" (שם, עמ' 246).**

6

”אני מעודד את הקהל להתפלל לשלום החיילים”

הרב מרדכי עטייה (תרנ”ה-תשל”ח)

ראש ישיבת המקובלים ”החיים והשלום”

במכתב לבני משפחתו מיום יד אייר תשכ”ז, מובאת תחזיתו המדויקת של הרב עטייה אודות תוצאות מלחמת ששת הימים, המבוססת על הימצאותם של לוחמים בני חורין שנולדו לאחר תקומת המדינה, דבר המעיד על שיבת הגבורה לישראל והכנעת האויבים, וכך כתב:

”... ביום שבת קודש דרשתי על המצב הנמצא בארץ ישראל, ואמרתי לקהל כי עכשיו הגיע זמן של הערבים שונאינו ליפול נפילה שאין אחריה תקומה. ובפרט השנה שיש לנו צבא [חיילים] שנולדו אחרי קום המדינה, זה דבר שיש לו ערך גדול, ואני מאמין שהצבא שלנו יפיל את כל צבא הערבים, וכל הערבים יהיו בפניהם 'כקש לפני רוח ומלאך ה' דוחה'. ויקוים בערבים 'חרבם תבוא בליבם וקשתותם תשברנה', בעגלא ובזמן קריב אמנן. אני, זאת היא חובתי בכל מקום שאני נמצא, מעודד את הקהל הן רבים הן יחידים. ואני מתפלל לה' שיחזור כל חיילי ישראל לבתיהם לחיים טובים ולשלום, ולא יפקד מהם איש. ובקרוב ירחיב ה' את גבולנו ער הנהר הגדול נהר פרת. ועיר העתיקה תהיה ביד ישראל. אמנן” (עטרת מרדכי, עמ' 97, הרב אליהו עטייה, ישיבת החיים והשלום, ירושלים, תשע”ו).

7

חיבת זקני רבני יהדות תימן לצה”ל וחובת השירות בו

מארי רבי עמרם קורח (תרל”א-תשי”ב)

הרב הראשי האחרון של יהדות תימן

בספרו המופלא, 'סערת תימן', בו הוא מגדיר את הקמת מדינת ישראל כ'אתחלתא דגאולה' (שם, מדברי הימים, עמ' פח', מוסד הרב קוק, אלול תשי”ד), ושר את שיר העלייה לארץ ברינה, כותב הוא אודות תפקידנו בדור זה:

”לכונן סדר חיינו, להעמיד קיומנו וישוב ארץ נחלתנו, לשמור את דרך עץ החיים תקוותנו ותום דרכנו... להיות שלובי יד עם אחינו הגאולים להגנת ארץ נחלתנו, בכח וגבורה ומסירות נפש ואומץ תקוה, כי לה' התשועה” (שם, עמ' צא').

"נכדו, הר"ר מאיר קורח מספר כי בימי העצמאות היה הולך אתו לחזות במצעדי צה"ל שנערכו אז ופיו של סבו לא פסק מרחשי תפלה להצלחת ידי מגיני ארץ קודשנו" (אתחלתא היא, ח"א, עמ' רי', הרב יצחק דדון, תשס"ו).

גם נכדו, הרב שלמה קורח (תר"צ-תשע"ט), רבה של בני-ברק, התבטא בעניין גבורתם של חיילי צה"ל וניצחונותיו:

"...אי אפשר להכחיש שבפעם הראשונה אחרי אלפיים שנה, עם ישראל שולט בכניסה וביציאה לארץ. עם ישראל, יש לו צבא כזה שקרוב לארבע מאות מיליון ערבים מפחדים ממנו... מי שיכחיש את העובדות, הוא מכחיש סתם. כל הפלאים שהדור הזה, (ראה) מבחינה צבאית וארץ ישראל, פלאי פלאים היו לנו בדור הזה... אי אפשר להכחיש, אני רואה את זה נפלאות גדולות..."² (מתוך שיעור בבית מדרשו ביום כ"ז ניסן תשע"ה).

מארי רבי חיים כסאר (תרס"ב-תשנ"ח)
 מחבר שו"ת 'החיים והשלום'

סיפר הרב משה עמיאל, רב המושב מאור שבמועצה האזורית מנשה:

"שאלתי את מארי על שירות בצבא. והשיבני, כי שירות בצבא ישראל הוא בגדר מצוה, וכל אחד צריך להיות שותף עם הציבור. כי המלחמה עם אויבי ישראל היא בגדר מצוה כמו שכתב הרמב"ם בהל' מלכים ומלחמותיהם..."

כשנשאל האם תלמידי ישיבה צריכים ללכת לצבא או לא השיב (בכתב): "דע שחייבין הכל לצאת, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, וכל שכן בני ישיבה דמלחמת ארץ ישראל מצוה היא וחובה לכל. ואדרבה, לא בחרה התורה אלא בהם שזכות התורה והמצות איתם..." (אתחלתא היא, ח"ב, עמ' רנט', הרב יצחק דדון, תשס"ח).

מארי חיים יחיא סינוואני (תרנ"ח-תשל"ט)
 ראב"ד סינואן בתימן, מח"ס "תורת חכם", התגורר ביהוד

סיפר נכדו ועוזרו של מארי, ד"ר גדעון סינוואני:

"סבא היה אומר את ה'מי שברך' למדינה ולצבא בכל שבת וחג. הוא ראה בשירות בצבא ערך קדוש. משפטים שהיו שגורים בפיו בעניין זה: 'הצער היחיד על שאיני צעיר הוא

2. יחד עם זאת, התבטא בהריפות כנגד מגמות של חילון בצבא וערבוביה בין המינים.

בגלל שאיני יכול להתגייס לצבא', 'הלוואי ואני הייתי יכול להתגייס לצבא'. כשהתגייסתי, זה היה יום חג בשבילו, וכששירתי בצבא כקצין, היה מתגאה בנכדו זה בפני הכל..." (אתחלתא היא, ח"ב, עמ' רמב', הרב יצחק דדון).

"עשה למען הרוגים על שמך"

"כשוך הקרבות של מלחמת יום הכפורים, קרא רבנו חיים לאחד מבאי ביתו, ובקש ממנו שיעשה השתדלות להמציא לו את רשימת החיילים שנהרגו על קידוש השם במלחמה. בכאב לב הפטיר הצדיק באומרו – 'אני לא אפקיר את נשמות החיילים האלו', מאמצים מרובים נעשו כדי להשיג רשימה מעודכנת ומדויקת של החללים וכאשר הושגה החוברת והובאה לרבנו, סיפר תלמידו שהיה עד ראיה לנעשה באותה שעה. רבנו חיים ישב אז בחצר ביתו. כשהגשתי לו את החוברת, קם ממקומו בפינה, דפדף בה כה וכה ועצבות רבה שרתה עליו, פניו קדרו וענתת שכול כסתהו, וכשדמעות מבצבצות בין ריסי עיניו, נשא פניו לשמים בנהי ובקינה על ההרוגים והשרופים על קידוש ה', רבנו טפח בידיו על ראשו ואמר בקול נשבר ורצוף "אוי, אוי לנו על בחורי חמד אלו שנפלו שדוד לפני אויב... אוי לי, אללי לי, על דם נקי שנשפך כמים על אדמת ארץ ישראל..." ר' חיים הספיד וקונן את החילים שנהרגו, שורה אחר שורה, שם שם, עבר לפי הרשימה שבידו עד שהשלים העמוד הראשון. אחר הפך את הדף, ולנגד עיניו הזדקרה רשימה שחורה, צפופה וארוכה של בחורי חמד נוספים שנפלו... רבנו חיים נזדעזע שוב, ובקול רווי דמעות אמר "אוי! ריבונו של עולם, לא די היה בקרבנות ההם? שגם אלו נפלו בחרב לפני צר אוי מי יתן לנו תמורתם? ומי ינחם את הוריהם מאבלם ומיגונם?.. משך שעות עמד הצדיק בחצר ביתו – המשיך התלמיד בעדותו – תשוש רועד מרוב צער ומחמת התוגה, ודמעותיו מרטיבות את בגדיו בעברו על כל השמות מתחילה ועד סוף, כאלף ושבע מאות חללים היו שם, הי"ד. משהשלים הצדיק את הקריאה, זקף את גוו הכפוף ואמר: 'ריבונו של עולם, ראה ברוב רחמיך תוקף הצרות ועול הגלות, לא נשאר בנו דעה תבונה ומעשים טובים, אנא מלפניך, רחום ורחון, רחם עלינו לקדושת שמך עשה ולא לנו, לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד..." (דרך צדיקים, ח"א, עמ' 21, הרב אברהם לוי, ירושלים, תשמ"ח).

מארי הרב יוסף קאפח (תרע"ח-תש"ס)
 חבר ביה"ד הגדול, מתרגם ומפרש הרמב"ם

כתב הרב קאפח:

"תקופה גדולה עוברת בימינו על העם היהודי כולו בכל רחבי תבל, תקופה שלא היתה כמוה מאז חורבן הבית זה כאלף ותשע מאות שנה. מוקד ההתרחשויות בעולם היהודי חזר להיות שוב ישראל בארץ ישראל. הגבורה העילאית אשר התגלתה שוב בבחורי ישראל הדהימה מחדש את כל אומות העולם" (דרשות לבר מצוה, מסורה ליוסף, חלק ח', עמ' 150).

כשנשאל הרב קאפח אילו היה הרמב"ם חי בימינו מה היתה השקפתו בענייני השטחים והשלום? השיב: 'לדעתי, ברור שהיה אומר שאם אפשר, צריך לכבוש את כל ארץ ישראל'³ ('נקודה', גיליון 218, תשנ"ט).

"בעת הקמת המדינה הצטרף הרב לשירות ב'משמר העם', כדי לקיים בגופו מצות 'עזרת ישראל מיד צר'... הרב עודד את תלמידיו לשרת בצבא וראה זאת כמצווה גדולה"⁴ (הרמב"ם של דורנו – מאה שנה להולדת הרב קאפח, יוסף פרחי, טו' כסלו, תשע"ח).

3. בזמן הסכמי אוסלו השיב הרב בכאב לשאלה על חובת גיוס לצבא: "לפי מצב הדברים כיום שהשתלטו על המדינה מומרים ומשומדים שהם כגויים לכל דברים, רשאי כל אחד לחשוב פעמיים על כפייתו לשרת במה שקוראים צה"ל" (תשובתו מחודש תמוז תשנ"ד, פורסמה בעלון אור ההליכות גיליון חודש שבט התש"ע, ובהליכות עם ישראל, גיליון מס' 27), יחד עם זאת, ודאי שתפיסתו העקרונית את התקופה ומהותה נשארה בעינה.

4. תלמידו של הרב קאפח, הרב שלום נגר, רבה של אריאל (בין השנים תשמ"ג-תש"ע), כתב בעניין נשיאת כפיים לכהנים שהרגו מחבלים: "ומזה נלמד להבין ולהשכיל – שכל שכן שהכהנים שהם חיילי צה"ל שעומדים לגונן על עם ישראל ועל ארצנו הקדושה מפני הארורים שרוצים להשמידנו בכל יום ובכל שעה, אין ספק שמצוה רבה הם עושים... כפי מה שפסק הרמב"ם בהל' מלכים פרק ה הלכה א... ולכן, אויבינו אשר מסביב לנו אשר כל מגמתם וכל רצונם הוא לעקור את העם היהודי מארצו ורוצים לכלותנו ולהשמידנו ובנינו גיבורי החיל יוצאים כנגדם, אם כן והכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו ויכולים הם לעלות לדוכן בקדושה ובטהרה כי מלחמת קודש הם עושים..." (תשובות הרב קאפח, כרך ג, עמ' שעה', תשע"ג).

סיפר נכדו, ר' עופר קאפח, מנהל המחלקה לתרבות תורנית במועצה האזורית מטה בנימין:

"את השירות בצה"ל ראה כהתגייסות למלחמת מצווה, וכל בניו ונכדיו שירתו בצבא. גם ההתיישבות בכל מרחבי הארץ היא דבר מובן מאליו, והסיבה לדעתו שהרמב"ם לא מנה את ישיבת הארץ בספר המצוות, משום שזו מצווה הכוללת מצוות רבות. בהקמת המדינה, בשחרור ירושלים במלחמת ששת הימים, ובהקמת היישובים החדשים ביהודה שומרון וחבל עזה, ראה שלבים ממשיים בתהליך הגאולה. בנו, נכדיו ורבים מתלמידיו היו שותפים בהקמת היישובים, בברכתו" (הרב יוסף קאפח, אישים, אתר "מעלה" המרכז לציונות דתית).

וכך כותבת גם נכדתו, הגב' אביבית לוי:

"רגש עמוק היה לרב כלפי ארץ-ישראל ומעמדה של המדינה היה חשוב בעיניו על אף הבעייתיות בחלק מהנהגותיה. הסתכלות ייחודית ומורכבת הייתה לו גם על יום העצמאות ויום ירושלים. על יום העצמאות יש להודות לקב"ה, סבר, אם כי לדעתו, לא באמצעות אמירת הלל שלאמירתו צריך סמכות מיוחדת שתתקן זאת, מכל מקום בימים אלה ודאי שאין אומרים תחנון..." (הולך-תמים, מורשתו חייו ופועלו של הרב יוסף קאפח, עמ' 65, אביבית לוי, יד מהר"י קאפח, תשס"ג).

לפי השמועה, אף היה עושה בימים אלו "ג'עלה" (כעין סעודת מצווה והודיה) כדי להודות לקב"ה (ראה ספר זכרון לרב יוסף בן דוד קאפח זצ"ל, עמ' 63, זהר עמר וחננאל סרי (עורכים), לשכת רב הקמפוס של אוניברסיטת בר אילן, רמת גן, תשס"א).

"... במשך כל השנים ליווה את המדינה בתמיכה ומתוך חרדה לגורלה ולאופיה, אף משהגיעה שנת תשכ"ז ועמה התפתחויות ששינו את פני המדינה, לא איש כרב קאפח יעמוד שווה נפש מנגד. במשך שלושת הימים הראשונים של מלחמת ששת הימים ישב במקלט שבביתו כשהוא קורא תהילים צם ומתפלל על המדינה ועל חייליה, את מפעל ההתיישבות בשטחי יהודה שומרון ועזה שהחל בשנים שלאחר המלחמה ראה כהמשך לבניינה ולקידומה של המדינה" (שם, עמ' 147, וראה עוד שם, עמ' 131).

הרב קאפח סבר שעקרונית, "אין פטור ללומדי תורה" ויתרה מכך, אף "אין בימינו מי שתורתו אומנותו כרשב"י וחבריו" (ספר טהרת משה, הרב צפניה ערוסי, עמ' קפד'). הרב ראה בחיוב את שיטת חיילי ישיבות ההסדר וכשנתן המלצה חמה לכולל אברכים, שהיו בהם שטרם שירתו בצבא, לא הסתייג, אך דרש שיצרבו בתודעתם, שהם לומדים כתורתם אומנותם, מדין "עת לעשות לה' הפרו תורתך" (על פי הרב רצון ערוסי, כ"ז ניסן תשע"ה, אתר נצח ישראל).

הרב ישעיהו משורר (תרע"ח-תשנ"ח)
 אב ביה"ד הרבני בפתח תקוה וחבר ביה"ד הגדול בירושלים

קיום מצוות ישוב ארץ ישראל בזמנינו

"... מה גדולה מצוות ישוב ארץ ישראל ועל כן, צריכים אנו להשתדל מאוד לקיים מצוה זו, כפי שכותב הרמב"ן שמצוות ישוב ארץ ישראל היא מצווה מהתורה "וירשתם אותה וישבתם בה". יהי רצון שעם ישראל וממשלתו ידעו להמשיך את ישוב הארץ ולא להיכשל בה, ולא לירא מהגויים, אלא עלינו לבטוח בקב"ה ולהאמין בהבטחת הבורא יתברך שמו כמו שכתוב: "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב", זאת היא הארץ שלנו וע"י כך נזכה שכל מה שכתוב: "ונתתי אותה לכם מורשה" כפי שהתורה היא נצחית לעם ישראל, כך ארץ ישראל היא מורשה לנו לעד, בעזרת ה' ונזכה לגאולה שלימה... (מתוך דרשה להפטרת פרשת מצורע בשנת תשנ"א, הרב משורר, חייו ותורתו, עמ' 575, ד"ר משה גברא, המכון לחקר חכמי תימן, בני ברק, תשע"ח).

ביחס לאויבי ישראל כתב (בשנת תשנ"ו):

"לא מדובר בעם שוחר שלום הרוצה לחיות עמנו כעת. יש לנו עניין עם אנשים הנלחמים בנו ומפילים חללים מאתנו ורוצים להשמידנו ולמחוק את מדינת ישראל, המדינה היחידה שנועדה לנו מפי הגבורה לנו ולזרענו עד עולם. ועם רוצחים כאלה לא תהיה ברירה אחרת, בסופו של דבר, אלא לקיים בהם מה שכתוב בתורתנו הקדושה: "והורשתם את הארץ... ואם לא תורישו וכו'..." (שם, עמ' 364).

דברי הערכה וכבוד לרב שלמה גורן ולדרכו התורנית:

"... השתתפתי בהלוויית מרן הגאון ר' שלמה גורן זצ"ל ונהייתי מאוד לשמוע את דברי כבודו בבית הכנסת, דברים הקולעים למטרה בדברי האמת שבהם, השכלת באומנות רבה לשרטט את דמותו הענקית של האי גאון זצ"ל ואת דרכו בקודש המופלגת בתורה פעולותיו ומסירותו לכלל ולפרט כאוהב ישראל ותורתו" (מתוך מכתב לרב הראשי לצה"ל, הרב גד נבון, לאחר פטירת הרב שלמה גורן, שם, עמ' 371).

מארי הרב חיים ימיני (תר"ס-תשנ"ב)

הרב ימיני היה מגדולי רבני תימן בארץ ישראל (עלה לארץ בתש"ט והתגורר בקרית אונו ובמשך ע"ה שנה העמיד תלמידים הרבה), חיבר נוסח מיוחד של 'תפילה לשלום חיילי צה"ל' הפותח במילים הבאות:

"... אלקים יברך וישמור וינצור ויעזור ויחזק ויאמץ את כל צבאותינו ומגנינו גיבורי ישראל, המשרתים והמתנדבים בעם ללחום מלחמת הקדש ומוסרים עצמם על קידוש השם להגן בעדנו ובעד מולדתנו..." (הנוסח המלא מובא בספר 'חכמי ישראל שבתים' – מהרי"ץ, עמ' טז, ד"ר משה גברא, בניברק, תשע"ג).

הרב מרדכי שרעבי (תרע"ב-תשמ"ד)

ראש ישיבת המקובלים "נהר שלום", ירושלים

יחסו למדינת ישראל וליום העצמאות

סיפר הרב חיים אביהוא שוורץ, ר"מ בישיבת "מרכז הרב" ומתלמידי הרצי"ה קוק, שזכה ללמוד אישית אצל הרב שרעבי:

"פעם אמרתי לרב שאמרו לי שהוא נגד מדינת ישראל. השיב לי הרב: 'חס וחלילה, חס וחלילה'. ואמר על אותם שמתנגדים ש'הם טועים טעות גמורה בכל הדרך שהם הולכים, ואנחנו כאן בישיבה, יום, יום, אנו מתפללים על המדינה ועל הצבא'" (שיעור לזכרו של הרב מרדכי שרעבי, י"ט חשון תשע"ב, אתר 'ישיבה').

העיד תלמידו ור"מ בישיבת "נהר שלום", הרב אליהו חמד: "הרב שרעבי הורה שלא לומר 'תחנון' ביום העצמאות, וכך נהגו שנים רבות בישיבה" (אתחלתא היא, ח"ב, עמ' רנ', הרב יצחק דדון, ירושלים, תשס"ח).

תפילות ותחנונים בימי מלחמת ששת הימים

"באייר תשכ"ז פרצה מלחמת ששת הימים. באותם ימי מתח וחרדה שקדמו למלחמה, ראו מתפללי ביהכ"נ "נהר שלום" את רבנו שרוי בשמחה גדולה. כששאלוהו מה תהיינה תוצאות המלחמה, השיבם בביטחון עז – "ניצחון, ניצחון מוחץ!" אולם, במסותרים היה רבנו משתטח בבכיות עצומות על הרצפה בביתו, מטיח ראשו בכותל הסמוך למזוזה וזועק בכל לבו להשי"ת שירחם על שארית הפליטה, ויציל את עמו ישראל, מידי הערבים המתאווים לשפוך דם ישראל כמים..."

תפילת רבנו שבקעה מלבו הטהור המלא עד גדותיו באהבת ישראל נשאה פרי, וכאשר חזה ברוח קדשו כן היה – ניצחון מוחץ (ספר 'דרך צדיקים', ח"ב, עמ' 154, אברהם לוי, ירושלים, תשמ"ח).

ונסיים בדבריו של ד"ר משה גברא הי"ו, מומחה לקורות חכמי תימן ומחבר ספרי תולדותיהם:

"בכל סידורי הדפוס התימניים הראשונים הדפיסו את התפילה לשלום המדינה ולשלום חיילי צה"ל, ולא טוב עושים חלק ממדפיסי הסידור בשנים האחרונות המשמיטים תפילות אלו, כיון שכל גדולי רבני תימן בדור העלייה לארץ: כמו הרב יוסף קאפח, הרב ישעיהו משורר, הרב חיים כסאר, הרב יוסף צוברי, כולם זצ"ל, כולם, ממש כולם, כתבו תפילות אלו בסידוריהם או קראו לציבור להתפלל לשלום המדינה ולחיילי צה"ל, כפי שכתבתי ב'אנציקלופדיה לחכמי תימן' ובמקומות נוספים.

יש בכך כפיות טובה מצד אנשים הנהנים מסבסוד של המדינה ושמירת מוסדות הביטחון, אך אינם מודים ומעריכים זאת" (התכלאל המדעי המהודר, עמ' 200, בני-ברק, תשע"ב).

"מי שברך" לחיילי צה"ל
 הרב דוד כליפא (תרט"ו-תשנ"ג)
 מח"ס מכלל יופי

מאחרוני חכמי אלג'יר, זכה לעלות לארץ ולהתיישב בירושלים. חתנו של המקובל הנודע הרב דוד הכהן סקלי. בספרו, 'מכלל יופי' על התורה, פרס את השקפתו הבהירה על התקופה ומהותה ואלו דבריו שם:

"אשרינו שזכינו לראות אותות ומופתים, ניסים ונפלאות, אשר עשה, שארית ישראל, נחלתו הפליטים שנצלו ממחנות ההשחתה והשואה שהעמידו אויבי ה' שונאי ישראל האגגי המודרני מזרע עמלק, בעת צרה, להשמיד ולאבד עם רב מישראל בערי גרמניא יש"ו וזכר הנאצי הבהמי המתועב והמשוקץ, ישחקו עצמותיו, היטלר הרשע וחבורתו, חבורת פועלי און, קטיעי ראש, בימי המלחמה העולמית השנית, וה' השיב גמולם בראשם, והגענו לשעה היסטורית יחידה במינה בעולם, בשוב ה' את שיבת ציון, מקימי מעפר דל, מאשפות ירים אביון, וזיכנו ה' לראות הגשמת הבטחתו לאבותינו בחזון נביאי ישראל על תקומת ישראל בארץ אבותיו בהקמת מדינת ישראל ובקיומה ובהתחלת הגשמת קיבוץ גלויות... והקים לעמו מדינת ישראל עצמאית ועברית שלטון וממשלה עברי... ועל ראשה נשיא ישראל ודגל מצוין לבן רומז ללבנת הספיר וכעצם השמיים לטוהר, אשר קמטיו מלטפים עיני הרואה... זכותו ההיסטורית על המולדת העתיקה הוכרה בפומבי על ידי האומות מאוחדות (או"ם), שנחתמה בברית הדם של בני יקרים שחירפו נפשם למות על קידוש ה' וקדושת הארץ והפליאו את העולם בהקרבתם ובגבורתם ובעוז נפשם עד שבע"ה ובישועתו נצחו האויב אשר מסביב..." ("מכלל יופי", ירושלים, תשל"ל, פרשת מסעי, עמ' שסג'-שסד' וראה בהקדמת ספרו 'דרכי-דוד').

סיפר הרב מנחם שוראקי:

"באחת הפעמים, שהוזמן הגאון ר' דוד כליפא זצ"ל לערוך חופה וקידושין, והיה זה באמצע מלחמת שלום הגליל והיתה עת צרה ליעקב בשיאה של אותה מלחמה, והנה ר' דוד זצ"ל לפני עריכת החופה החל לומר את הברכה לשלומם של חיילי צה"ל ורק אח"כ החל את החופה" (פרקים ממשנתם של חכמי ספרד על הקמת המדינה, יום העצמאות ויום שחרור ירושלים, הרב משה אלחרר (עורך), תשנ"ד).

"מי שברך לחיילי צה"ל"

הרב שלמה גורן (תרע"ח-תשנ"ה)

הרב הראשי לישראל, מייסד הרבנות הצבאית, מח"ס "משיב מלחמה"

שומרי משמרת הקודש

חיילי צבא ההגנה לישראל, שומרי משמרת הקודש ביבשה באוויר ובים! בפרוס עלינו השנה החדשה, ימי הדין והרחמים שלוחה בזה ברכתי מקודש לכל המפקדים החיילים והחיילות בכוחות הסדירים, הקבע והמילואים, העומדים על משמרת הגנת הארץ וביצור המדינה. בתקופת הרת עולם זו נקרא כל איש מישראל, נקרא העם למחנותיו, לעדותיו ולשבטיו לכוננות נפשית, להתעוררות רוחנית ולהתוית דרכו, דרך החזון והגאולה לעתיד. צבא ישראלי – המכשיר רב הכוח והעוצמה להגשמת יעוד הנביאים וחזיונם התאזרו עוז! והייתם כחומה בצורה וכעמוד אש להגן על עמנו וארצנו. המשיכו את שרשרת הגבורה והקדושה של צבאות ישראל מימי קדם. הגשימו את הצו האלוקי: והיה מחנך קדוש! תהא השנה הבאה עלינו לטובה שנת האדרת הכוח והרוח, שנת הרמת קרן התורה. לגאולת עולם כתיבה וחתימה טובה, שלמה גורן אלוף, הרב הראשי לצה"ל (פורסם בביטאון הרבנות הצבאית, "מחניים" (יט'), ערב ראש השנה תשי"ד).

'ייחודו של צבא ישראלי'

"טעות מרה היא מצד אלה הטועים ומטעים, ומורים התר לעצמם ולאחרים לא להקפיד בהידור קיומן של מצוות התורה בתוך הצבא, בחשבם כי חיי הצבא הקשים אינם מאפשרים קיום מלא של המצוות כהיותן, והתורה הקלה כביכול על קיומן במסגרת צבאית בכל הדורות. נהפוך הוא, התורה הטילה על אנשי הצבא המאומנים עלי משמעת למשטר אחיד ולמסירות נפש, יותר חובות ומצוות ויתר אחריות הדדית לקיומן של מצוות [...] כי לא כיתר צבאות העולם צבאנו, ולא כחיילי אומות העולם חיילי ישראל. כוחנו בעליונותנו הרוחנית, עצמתנו באמונתנו האיתנה כי ה' צבאות עמנו משגב לנו [...] עלינו הוטלה השליחות העולמית הקדושה לסלול את הדרך לקראת הגשמת חזון אחרית הימים של נביאי ישראל. חייבים אנו להתקדש לקראת מטרה נעלה ועילאית זו" (הרב שלמה גורן, 'דבר למתגייס', עמ' 5).

"תפילה לשלום חיילי צה"ל"

בימי מלחמת סיני (חשוון תשי"ז), חיבר הרב גורן את התפילה המפורסמת לשלום חיילי צה"ל וכפי שפורסם בעיתונות הכללית:

"תפילת מי שברך מיוחדת לשלומם של חיילי צה"ל חוברה על-ידי הרב הראשי לצה"ל, אלוף משנה, שלמה גורן, לאמרה בכל בתי הכנסת בשבת לאחר קריאת התורה".
להלן הנוסח המלא של התפילה:

"מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את חיילי צבא הגנה לישראל, העומדים על משמר ארצנו וערי אֵלֹהֵינו מגבול הלבנון ועד מדבר מצרים ומן הים הגדול עד לבוא הערבה ביבשה באוויר ובים. יתן ה' את אויבנו הקמים עלינו נגפים לפניהם, הקב"ה ישמרם ויצילם מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם, ידבר שונאינו תחתיהם ויעטרם בכתר ישועה ובעטרת ניצחון, ויקוים בהם הכתוב "כי ה' אֵלֹהֵיכֶם ההולֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם אויבכם להושיע אתכם" ונאמר אמן" ('הצפה', כ"ד בחשוון תשי"ז).

בנוסף לתפילה זו, חיבר הרב גורן תפילות נוספות עבור חיילי צה"ל אשר המפורסמות שבהן הן: "תפילה לפני יציאה לקרב" ו"תפילות הדרך" מיוחדות לבעלי מקצועות צבאיים (טיסה, צניחה וכו').

מקור הלכתי לחיוב תפילה לשלומם של חיילי צה"ל

"לכבוד גבאי בית הכנסת שערי ציון שלומכם ישגה לעולם. נתבקשתי לחוות דעת בענין עריכת מי שברך לחיילי צה"ל ולמדינת ישראל, בימי הדין של ראש השנה ויום הכיפורים הבעל"ט, לפני הזכרת נשמות.

כך נהוג בכל תפוצות ישראל להתפלל עבור חיילי צה"ל, המוסרים נפשם ועומדים על משמר ארצנו וערי אלוֹקֵינו, וזה מבוסס על האמור במדרש רבה בפרשת מטות שכנגד כל אלף שיצאו למלחמה נגד מדין גויסו אלף למטה להתפלל על שלום אחיהם... בברכה מציון ומירושלים" (ארכיון הרב שלמה גורן, תשובה הלכתית מיום יא' מנחם אב תשל"א, טרם נדפס).

"ופרוס עלינו סוכת שלומך"

על סיפור מופלא שאירע בעת מלחמת יוה"כ, סיפר נהגו ותלמידו של הרב גורן, הרב אריה שלום:

"... עלינו לרמת הגולן, ערב סוכות. הגענו למחנה נפח תוך כדי הפגזה איומה שהייתה על נפח ונכנסנו לתוך המחנה. הרב רץ ישר לכיוון הסוכה. הייתה שם סוכה בנויה על יד המטבח והוא צעק לכולם: 'כל מי שנמצא פה באזור שייכנס לסוכה', שמענו מישהו אחר

(שאח"כ התברר שזה היה אחד המג"דים) צעק: 'להיכנס לבונקרים'. והרב צעק לכולם להיכנס לסוכה. ממש נדהמנו. סוכה?! בית ארעי, פתוח, אפילו לא צריכים פגז, הכדור הכי פשוט ייכנס יחדור ויפגע... וראית שתוך כמה דקות מגיעים חיילים מכל מיני מקומות, קרועים בלויים, מכל מיני תעלות, יצאו, הגיעו כולם לסוכה. ומה היה בסוכה? בסוכה שרנו: 'הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת'. במשך שעותיים שנמשכה ההפגזה אנחנו שרנו שם. הסוכה הייתה מפוצצת מפה לפה, כמאתיים חיילים היו שם. פגזים נפלו בכל השטח. אתה רוצה לומר שהיה פה מעשה ניסים, אני לא יודע, קשה לי מאוד להסביר דברים כאלה... " (עדות מצולמת, מובאת בסרטו של אמנון טייטלבוים ז"ל, הרב (אלוף) שלמה גורן, שירות הסרטים הישראלי, תשס"ה).

10

"ברכות לראש צה"ל"

הרב יוסף משאש (תרנ"ב-תשל"ד)

רבה של חיפה, מו"ס "מים חיים"

הרב יוסף משאש חיבר ברכה מיוחדת על סדר הא"ב, לשלום חיילי צבא ההגנה לישראל, לאמרה: "לפני הוצאת ספר תורה בימי שבת וחג".

ברכות לראש צה"ל – נרם יהל'

יְיָ הַטּוֹב וּמְקוֹר הַבְּרָכוֹת

אֵת צָבָא הַהַגָּנָה לְיִשְׂרָאֵל בְּרַךְ תִּבְרַךְ אֵל רֵם וְנִשְׂא אֱלֹהִים חַיִּים.
בְּמִשְׁמַר אֲרָצֵנוּ וְעָרֵי אֲלֹהֵינוּ הִמָּה עוֹמְדִים תָּמִיד בְּלִי עֲצָלְתִּים.
גְּבוּלוֹת אֲרָצֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה הֵם מְנַחִילִים מֵהַלְבָּנוֹן וְעַד מִדְבַּר מִצְרַיִם.
דְּבוּקִים וּמְחַבְרִים עוֹד מִן הַיָּם הַגָּדוֹל עַד לְבַא הָעֲרָבָה בֵּין שְׁפָתֵים.
הַעוֹמְדִים בְּעִזְרָתְךָ אֵל שְׂדֵי לְהִגֵּן בִּיבְשָׁה וּבְאֹוִיר הַשָּׁמַיִם.
וְלָנֶס עוֹמְדִים לְהִגֵּן בְּיָמִים וּבְנָחִלִים מִמַּעַל וּמִתַּחַת הַמַּיִם.

5. "יען כל תפלה המסודרת על א"ב יש לה ערך גדול, [ברכות ד. כל האומר תהלה לדוד וכו'] לכן בס"ד סידרתיה על סדר א"ב. ראיתי בשם ספר בני יששכר, כל תפלה שכל פיסקותיה במספר כ"ו תנועות בכל פיסקא כנגד שם הויה ב"ה, לא תשוב ריקם, לכן מיהרתי ובניתי כל בית בתנועות כמספר הויה ב"ה, יעשה למען שמו ושמי ומשפחתי בבית אחרון, אני היו"ם [הקט"ן יוסף משאש]."

זכות אבות להם תזכור וזכות תינוקות של בית רבן וזכות כל יונקי שדים.
 חזקם ואמץ מאד את לבם אַחַד יְרַדְף אֶלֶף וּרְבֵבָה יְנִיסוּ שָׁנִים.
 טָרַם יִקְרָאוּ אֶתְּהָ תַעֲנִם עוֹד הֵם מְדַבְּרִים תִּשְׁמַע וְתוֹשִׁיעַ בְּכַפְלִים.
 יִפְלוּ אוֹיְבֵינוּ וְשׂוֹנְאֵינוּ תַחְתָּם תָּמִיד יִכּוּ בָם רֹכְבִים וְרֹגְלִים.
 כָּל מַלְכֵי עַמִּים שׂוֹנְאֵינוּ לִפְנֵי צָבָא הַגְּנָה לְיִשְׂרָאֵל יִכְרְעוּ בְּרַכִּים.
 לְמַעַן הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא עֲשֵׂה אֱלֹהֵינוּ שְׁלֵא יִתְחַלֵּל בְּגוֹיִם.
 מִלִּפְנֵי אֲבוֹנוּ אֱלֹהֵינוּ נָא הַדְּבַר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וְלֵאמֹים תַּחַת רִגְלֵים.
 נָא גְבוּר אֲדִיר וְנָאוֹר נְהוֹר טוֹבֵךְ אֲנֹהֵר עָלֶיךָ כְּאוֹר הַחֲמָה שְׂבַעְתִּים.
 סִלַּח נָא עוֹן יַעֲקֹב וּפְשָׁעוֹ בְּמַחֲשָׁבָה וְדַבּוּר וּמַעֲשֵׂה יָדָיִם.
 עֲטַרְנוּ א-ל עֲטַרְתָּ תַפְאָרְתָּ יְשׁוּעָה וְעַל אוֹיְבֵינוּ נִשְׁלִיךְ נַעֲלִים.
 פְּלֹאֵי פְלֹאוֹת הָרָאנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ כִּימֵי צִאתְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.
 צֵאן מִרְעִיתְךָ אֱלֹהִים חֵי בְּרַחֲמִים תַּפְקוֹד בְּבִרְכָה וְשְׁלוֹם מְלֵא חֲפְנֵים.
 קָרַב תִּקְרַב מֵהָר קֶץ הַגְּאֻלָּה וְכָל הָעַמִּים לָנוּ אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ אִפְּיִם.
 רַעַה עֲמֶךָ בְּשִׁבְטְךָ וְהוֹצֵא כְּאוֹר צְדָקָה וּמִשְׁפָּטָם כְּצִהְרִים.
 שֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ נִסְפָּר בְּצִיּוֹן וְכַבוֹדוֹ וְתַהֲלֵתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם.
 תַּפְלַתְנוּ קַבֵּל בְּרָצוֹן וְקִיִּים לָנוּ הַבְּטַחְתָּ הֵן חֲקִיתְךָ עַל כַּפֵּים.
 יַחֲדִיד וּמִיַּחַד סִגְלַתְךָ פְּדֵה מֵהָר שָׁב אֶת שְׁבוֹת יְהוּדָה וְאַפְרַיִם.

(ספר נר מצוה, עמ' רז-רח', מהדורת תשכ"ט ואילך, נדפס מחדש בספר זה היו"ם,
 עיון בתורתו ובמשנתו הציונית של מרן יוסף משאש, עמ' 110-111, אלעד פורטל, תש"ע)

אודות ניצחון צה"ל במלחמת ששת הימים כתב הרב משאש:
 "... ועוד אשא עיני אל אדיר אדירים. ואתן לו שבח והודאה ושיר השירים, על הנסים ועל
 הנפלאות הכבירים. והגבורות והתשועות בימים ספורים. ששת ימים מאירים ומזהירים.
 קרן ישראל עד מרום הגביה והרים. וקרן נצר נתעב השפיל עד עפרים. עם חבריו הירדנים
 והסורים. כלם אכזרים ארורים. וגלגל האל זכות גדולה על ידי צה"ל היקרים. בחורי חמד
 מפוארים. כלם אהובים כלם ברורים. כלם גבורי גבורים. ישמרם האל המאיר לארץ ולדירים.
 ויעשה עמנו נסים ונפלאות חדשים לבקרים. אמן. מעתה כלנו כאחד נברך. ברוך אוזר
 ישראל בגבורה. ברוך עוטר ישראל בתפארה" (שם, דרשת ברימצוה מחודש אלול תשכ"ז,
 עמ' קצב).

זכות הצלת ספרי תורה, תפילין ומזוזות

"... מלב עמוק אבקשה שכל הברכות יקוימו בכם ובכל אשר לכם, ובפרט בצה"ל שהם זכאים לפני המקום ב"ה שגלגל זכות גדולה עד מאד, של הצלת כל ישראל ומדינתו הקדושה וכל הקדוש לישראל, אלפי ספרי תורה ומיליוני ספרי קודש ותפילינות ומזוזות וכו' וכו' על ידם, יבורכו מפי עליון בכל הברכות, ולי-ה עינינו תלויות שיגאלנו גאולה שלימה, בב"א. בכבוד רב מאד, אחיכם הצעיר ע"ה, יוסף משאש ס"ט (אוצר המכתבים, ח"ג, עמ' קמד, מכתב אלף תשכב מיום כב' אב רחמן תשכ"ז).

11

"טיש' חסידי ב'תעלה"

רבי ברוך יהושע ירחמיאל רבינוביץ' (תרע"ה-תשנ"ח)

האדמו"ר ממונקאטש, מח"ס "בינת נבונים"

הרב רבינוביץ', היה חתנו וממשיך דרכו של ה"מנחת אלעזר" ממונקאטש, שהיה גאון וצדיק וכן, מגדולי המתנגדים לציונות. במהלך השואה, הציל יהודים רבים ולאחר מכן, הצליח לעלות ארצה עם אשתו ובניו, למרות התנגדות בני משפחתו המורחבת. לאחר השואה חדל לנהוג באדמו"רות וטיפל במסירות באשתו, בת האדמו"ר, שנפטרה בצעירותה, ממחלת השחפת. לאחר הקמת המדינה אימץ גישה של תמיכה והכרה במדינה, ובין השנים תשכ"ג-תשל"ו כיהן כרבה של העיר חולון. אודות מלחמות תקופתנו כתב האדמו"ר:

"עם ישראל לובש רוח גבורה כבימי יהושע בן נון, כאיש אחד ובלב אחד עומדים נגד משמידיהם, ומנצחים בקרב, אבל עמי ערב עדיין אינם משלימים עם מציאות ה' של [כך במקור, ואולי צ"ל: מציאותה של] מדינת ישראל. כל כמה שנים הם עולים מחדש במלחמת חרמה על עם ישראל להכחידו. בשם ואש מגינה מדינת ישראל על קיומה, ובא דור שחונך במלחמות, דור שמנצח בקרב. והנה עומד העולם, ובמקום לראות את הצדק והיושר מכריז על עם ישראל כעל עם כובש..." (בינת נבונים, פרק כח', עמ' קעו', מהדורת תשע"ב).

סיפר בנו, השופט בדימוס, יאיר רבינוביץ':
 "אבא היה יהודי ענק ולא שיגרתי. אהב את חיילי צה"ל אהבת נפש. אני שירתי בצנחנים, לפני הקריירה שלי בפרקליטות הצבאית, ובצניחה הראשונה שלי הוא הגיע במיוחד כדי

לחזק אותי. הוא האמין שמי שיושב ולומד תורה – שישב וילמד, ושלא יגעו בו. אבל מי שלא יכול ללמוד באמת, שיתגייס ויגן על המדינה. יום אחד אני יושב ב'תעלה', ושומע סיפורים על רבי שמקפיץ את כל האזור. מישהו שירד במכוניתו הפרטית לסיני כדי לחזק את החיילים ולשמח אותם. זה היה אבא, שהגיע עד לקו השני – ושם ערך לחיילים טיש חסידי ספונטני. יש שריונרים שאומרים שעד היום הם לא יכולים לשכוח את החוויה ההיא" ("הרבי הציוני", טולי פרקש, כ"ז ניסן תשע"ה).

12

"מלאכת שמים"

הרב עובדיה יוסף (תרפ"א-תשע"ד)

הראשון לציון וראש מועצת חכמי התורה, מח"ס "יביע אומר" ו"יחווה דעת"

לימוד תורה בהתמדה לזכות חיילי צה"ל במהלך מלחמת ששת הימים

סיפר בנו של הרב, הראשל"צ הרב יצחק יוסף:

"... היתה הפגזה קשה בירושלים, אני הייתי יחד עם מרן האבא זצוק"ל במקלט, היו פגזים מכל עבר, לידינו היה מחנה שנלר והירדנים ידעו היכן הוא והפגזו את המקום שם בצורה נוראית, הבניין שלנו קיבל פגז שזעזע את כל הבניין ונהרסה הקומה למעלה, אבא היה יושב למטה במקלט בחדר קטן עם כל השכנים, הוא היה אומר שעלינו להתפלל להצלחת החיילים שלנו, למד חברותא עם הגאון הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל, למדו מסכת יבמות, ישבו כל הזמן, כל הרעש וכל הפגזים, הרב בן ציון מדי פעם היה מפסיק ומפחד כשהיה איזה פגז, הרב אבא היה תופס אותו "בא נמשיך, כל הלימוד שלנו לזכותם של החיילים" היו יושבים ועוסקים בתורה כל המלחמה, היה מדהים איזה ריכוז, בחוץ תשכל חרב ומחדרים תורה, היה יושב ועוסק בתורה (מובא בספרנו, המחזיר שכינתו לציון, כרך ב', עמ' 311, המזרחי העולמי, תשע"ז).

דברי חיזוק שנאמרו לציבור הרחב בשידור רדיו בעיצומה של מלחמת יוה"כ: "... כל איש מישראל נדרש בשעה גורלית זאת, להתפלל להשי"ת להצלחת כל חיילי צבא ההגנה לישראל שה' ישמרם מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה ויגביר כוחם וחילם ויהיה עזרם ומגנם, להכות את אויביהם שוק על ירך, "אחד ירדוף אלף ושניים יניסו רבבה", כמאמר הכתוב: "כי ה' אלוקיכם ההולך עמכם להילחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם"

(דברים, כ', ד') ויחזרו לבתיהם לחיים טובים ולשלום, עטורי ניצחון לעבודת ה', "ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברינה ושמחת עולם על ראשם". חובה קדושה מוטלת עלינו לבוא לעזרת המשפחות אשר ראשיהן יצאו אל קווי החזית והם רחוקים ממשפחותיהם בחג הסוכות, מצווה עלינו לעודדם ולחזקם בכל הדרכים כמיטב יכולתנו, "איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק..." (תשרי תשל"ד ואי"ה, עוד חזון למועד בספרנו "ונתנה תוקף" – מבט תורני על מלחמת יום הכיפורים, הנמצא בהכנה לדפוס).

וביתר הדגשה אמר אז הרב:

"הבה אחים יקרים נחשוב את עצמינו כולנו כמגויסים לצבא, אחינו חיילי צה"ל מאות אלפים כן ירבו, עומדים בקו החזית ונמצאים בבחינת "הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה", ואין כסות בקרה, ואנו לא נתרום את חלקינו, לגזול ממנוחתנו ושנתנו, ללמוד תורה ולהתפלל לשלומם?! "האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה" הלא כולנו צבאות השי"ת, גואלנו ה' צבאות שמו קדוש ישראל, ולכן אחיי, תלמידים חביבים התגברו בלימוד תורתנו הקדושה ביתר שאת ויתר עוז" (מתוך דברי הספד על שנים עשר חללי צה"ל הי"ד, בוגרי ישיבת בנ"ע 'נחלים', ט' כסלו תשל"ד (במלחמת יוה"כ), מובא בקובץ "המשביר", ב', מאמר הרב אליהו כהן, עמ' קנו', ניו יורק, תשע"ו).

דברים בשבחם של חיילי צה"ל

"חיילי צה"ל נמצאים בצבא ומשרתים, עושים את מלאכתם מלאכת שמים, שומרים על עם ישראל, על ידי ששומרים עלינו אנחנו יכולים ללמוד תורה, יכולים להתפלל, אם לא היו שומרים עלינו – אלה – אנשי צה"ל, מה היינו עושים? אלה הרשעים האלו היו באים, פראי אדם, היו נותנים לנו מנוחה? שנשב להתפלל וללמוד תורה? לא!.. אלה, הצה"ל הזה, עושים חסד עם ישראל, כולם אנשי חסד, ה' ישמור צאתם ובואם ויחזרו לביתם לחיים טובים ולשלום. כל אחד צריך להעריך את זה, לא בחינם אנחנו עושים להם 'מי שברך' ביום שבת לפני פתיחת ההיכל לחיילי צה"ל, לא לחינם, הם מוסרים את נפשם בשביל זה, כמה מסכנים נהרגים על יחוד קדושת ה', על יחוד קדושת ארץ ישראל. לכן צריך להעריך את הדבר הזה, לברך אותם. לראות חייל? צריך לנשק אותו! הוא מוסר את עצמו בשביל עם ישראל! הוא נותן לנו ללמוד תורה, נותן לנו להתפלל. אם לא היה הוא

6. בתו של הרב, הרבנית רבקה צ'יקוטאי, מספרת כי בחתונת בנה ליאור, נכדו של הרב, ששירת באותה העת בצה"ל, באו לחתונה חברים מהצוות שלו: "כולם ניגשו לרב וקיבלו ברכה וסטירת חיבה" (ישראל היום, מוסף שישבת, י"ד ניסן תשע"ו, יהודה שלזינגר).

יכולתי להתפלל? כל רגע יבואו אנשי החמאס, מה היינו יכולים לעשות, איפה היינו הולכים. הקב"ה ישמור אותם, ייתן להם משאלות לבם לטובה ולברכה ויקימו בתים נאמנים בישראל ויחזרו לביתם לחיים טובים ולשלום" (דברים שנאמרו בחורף תשס"ט בפתח שיעורו השבועי במוצ"ש, במהלך מבצע 'עופרת יצוקה' ברצועת עזה).

"החיילים שלנו מוסרים את נפשם בכפם, נכנסים בגוב של אריות, זורקים עליהם טילים והם מסכנים את עצמם. צריך לברך אותם. שדרות, אשקלון, מה עושים שם? עושים שם שמות הרשעים. ה' יעזור לחיילים, ה' ישמור את החיילים, ינצור אותם, יפלו עליהם אויביהם בחרב. כל אחד ואחד חייב להתפלל, הם נמצאים בתוך עזה בגוב של אריות, הם נמצאים במצוקה ובצרה. החיילים שלנו ה' ישמור צאתם ובואם. צריך כל שני, חמישי ושבת לעשות 'מי שבירך' לחיילים" (דברים נוספים שנאמרו במבצע עופרת יצוקה, רוני סופר וקובי נחשוני, ט' טבת, תשס"ט).

אהבת חיילי צה"ל

"כל המסובים כאן, מאהבתי אתכם באתי אליכם, אני לא כל כך בקו הבריאות, אבל שינסתי מותני, אזרתי כגבר חלצי, בשביל לבוא אליכם, לעודד אתכם, לחזק אתכם, לברך אתכם. נאמר כמה דברי תורה... אני מברך את כולכם, והיית רק למעלה... מחיל אל חיל, תזכו לשנים רבות נעימות וטובות, תזכו לחיים טובים... בכל אשר תעשו..." (מדברי ברכה של הרב בשיחה מיוחדת לחיילי צה"ל לכבוד עשי"ת, ה' תשרי תשס"ח, במדרשת 'דרכי אבות' בירושלים, הרב היה אז בן שמונים וחמש!).

מפורסמת שיטתו של הרב עובדיה יוסף, הפוסק כי הקראים יכולים לבוא בקהל (ולא חושש לממזרות²), וזאת לאחר שיקבלו עליהם דברי חברות (קבלת ההלכה), כשנימוקו העיקרי לכך הוא שלילת תוקף הקידושין שלהם, שכן עדי קידושין קראים הינם פסולי

7. נושא זה נתון במחלוקת הפוסקים: ראה את דברי הרב אליעזר יהודה וולדנברג, האוסר לחלוטין את ביאתם בקהל (ציץ אליעזר ח"ה סי' טז, חי"ב סי' סו, ח"ד סי' ט סק"ד, ח"ט סי' מא ס"ק יא). להרחבה בדינם של הקראים בזמן הזה, עיין: בניין-אב (הראשל"צ הרב בקשי דורון) חלק ד' סימן ע"א וע"ב, שנתון 'תחומין' כרך י"ח (תשנ"ח), מאמר הרב שלמה דיכובסקי, וכרך כ' (תש"ס), מאמר הרב אברהם שרמן.

עדות, ועל כן הקידושין שלהם אינם תקפים. הרב מצא לנכון להטעים את פשר ההשתדלות ההלכתית המיוחדת שלו בעבור הקראים בנימוק הבא:
 "בבואם לארץ ישראל הם מתגייסים לצבא ישראל ומגנים עלינו בכל כוחם... ומה יאמרו עלינו שאנו מרחיקים את אלה שמוסרים עצמם בשביל ישראל וכן לא יעשה..." (יביע אומר, חלק ח, אבן-העזר, יב).

טיולים ביהודה ושומרון בג'יפ של מג"ב

סיפר חתנו של הרב ורבה של מודיעין, הרב יעקב צ'יקוטאי:
 "הייתי שבע שנים במג"ב, קצין באיו"ש (אוגדת יהודה ושומרון). הייתי מגיע לביתו של הרב עם מדים ונשק. זה היה הכי טבעי. הרב היה בא איתי בג'יפ הצבאי שלי, היינו עושים טיולים ביהודה ושומרון, עושים 'על האש'. הרבנית אמרה בטיולים האלה שהיא נזכרת בימים היפים של היהודים במצרים. זו היתה תקופה ביטחונית אחרת, היינו יכולים לנסוע למערת המכפלה בלי בעיה..."

תפילה שחיבר הרב בעת מבצע 'עמוד ענן' ברצועת-עזה (תשע"ב):
 "... אנא ה' שמור והגן על עבדיך צאן מרעייתך חיילי צבא ההגנה לישראל, הצילם מפח יקוש, לא תאונה אליהם רעה, ונגע לא יקרב באוהליהם, ותצילם מכל מיני פורענויות ותאונות המתרגשות לבא בעולם" (מתוך 'תפילה להינצל ממוראות המלחמה', צילום כתי"ק, 'כיכר השבת', ב' באב תשע"ד).

הסכמה לסידור תפילה – רק אם מכיל תפילה לשלום חיילי צה"ל

"יותר מכל רב אחר בישראל הקפיד הרב עובדיה שלא לתת הסכמה לסידור תפילה שלא נכללה בו תפילה לשלום חיילי צה"ל, כשם, אגב, שהתעקש שלא לתת הסכמה לסידור שבו מודפסת התפילה לשלום המדינה. היה זה אצלו עיקרון ושמעתיו ממנו ישירות, והוא לא נסוג ממנו במשך כל השנים מאז סיים את כהונתו כרב ראשי. על רקע רגישות מופלגת זו ניתן להבין את התפילות המיוחדות שכתב הן בימי מבצע "עופרת יצוקה" (תשס"ט) והן בימי מבצע "עמוד ענן" (תשע"ב). בתפילה בימי מבצע "עופרת יצוקה" הוא כותב "אנא ה' שמור והגן עלינו ועל כל חיילי צבא הגנה לישראל", ובימי מבצע "עמוד ענן" הוא כותב בתפילה "וכל שונאיהם וכל רודפיהם יפלו לפניהם, חרבם תבוא בליכם וקשותותיהם תישברנה". תפילות אלו היו תוספת לתפילה שכתב הרב גורן אשר הייתה

מקובלת על הרב עובדיה, שכאמור אימץ אותה וחייב את הדפסתה מכל מי שביקש את הסכמתו לסידור תפילה" (ד"ר יואל רפל, מקור ראשון, מוסף-שבת, י"ז אלול תשע"ד).

"על ידי חיילי צה"ל נתן הקב"ה תשועה לישראל" – זכותם של חללי צה"ל הי"ד

"מאמר זה מוקדש לזכרם של חללי צה"ל במלחמת יום הכיפורים, הקדושים והטהורים, אשר מנשרים קלו ומאריות גברו ומסרו נפשם על קדושת ה' למען הצלת עם ישראל בארצנו הקדושה, כאשר הסתערו עלינו קלגסי אויבינו בעצם יום הכפורים הקדוש וזממו להשמידנו, כמאמר הכתוב: "על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך, אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל". לולא ה' שהיה לנו אזי חיים בלעונו, ועל ידי חיילי צה"ל נתן הקב"ה תשועה לישראל, כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב.

אין ספק שהלשון השגורה בפי כל, שחללי צה"ל הי"ד מסרו נפשם על קידוש השם נכונה היא, כידוע, אורייתא, קודשא בריך הוא וישראל חד הוא, וכבר אמרו (בבא בתרא דף י' ב), הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם... גם מי שמוסר נפשו על מצוות התורה, הרי זה מקדש את השם, כדי שממנו יראו וכן יעשו וילמדו ליראה את ה'. ידוע הדבר, שחיילי צה"ל מוסרים נפשם בעמדם בקשרי המלחמה עם האויב, ומסתערים עליו ללא כל היסוס להשיב מלחמה שערה, ומקיימים בנפשם דברי רבינו הגדול הרמב"ם (הלכות מלכים ז. טו): "ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה, וישים נפשו בכפו..." (מאמר בנושא קידוש השם, מובא בספר שם עולם, עמ' 444, תלמידי ישיבת קרית-ארבע, תשל"ז).

"ואין ספק שגם אלה שנפלו על משמרתם להצלת ישראל הם מעין הרוגי לוד... וזכות זו נתגלגלה ע"י חיילי ישראל אשר מנשרים קלו מאריות גברו. ואלו שזכו למות מות גיבורים ומות קדושים, ללא ספק הם במחיצה גבוהה בגן עדן. סעו המה למנוחות עזבו אותנו לאנחות, מרגלית בכל מקום שהיא מרגלית שמה ולא אבדה אלא לבעליה. ותהי זאת נחמתנו שנפלו על משמרתם קרבן אשה ריח ניחוח לה' והקריבם המלאך מיכאל השר הגדול, כמ"ש בתוס' סוף מנחות (מתוך הספד לחללי מלחמת ששת הימים, מובא בקובץ 'המשביר', ב', מאמר הרב אליהו כהן, עמ' קנד', ניו-יורק, תשע"ו).

"אמרו בגמרא (בבא-בתרא י:): הרוגי "לוד" אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם... אין ספק שדברים אלה כוחם יפה גם לחללי צה"ל הקבורים בארץ ישראל, אשר חרפו נפשם במערכות ישראל על גאולתינו ועל פדות נפשינו, מנשרים קלו מאריות גברו. תנצב"ה" (מאמר ישראל, עמ' רפה').

במכתב שכתב הרב אל "המנהלים והמלמדים בתלמודי התורה ובבתי הספר של 'רשת מעיין החינוך התורני'", לקראת יום הזיכרון לחללי צה"ל תשס"ב, כתב: "הנני פונה בזה, לייחד שעת לימוד משניות ואמירת תהלים לעילוי נשמתם של הקדושים, אחינו ובנינו חיילי ישראל הי"ד, אשר נפלו חללים במלחמות ישראל, תהי נשמתם צרורה בצרור החיים אמן. והשם יגדור פרצות עמו ויאמר לצרותינו די, ולא יישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, וישלח משיח צדקנו בעגלא ובזמן קריב אמן. בברכת התורה, עובדיה יוסף".

בעיצומה של מלחמת לבנון השנייה (קיץ תשס"ו), בעת עצרת תפילה וזעקה בכותל המערבי בערב ראש-יחודש אב, קרא בפומבי למנהלי וראשי הישיבות לבטל את חופשת בין הזמנים בישיבות באותה העת ולהרבות בלימוד תורה "להצלחת חיילי צה"ל הנמצאים בצרה ושמים את נפשם בכפם". "חייבים אנו ללמוד תורה להיות מגן ומחסה להם", חזר הרב על קריאתו במהלך שיעורו הקבוע במוצאי שבת (אור ליום ה' אב) ואף הוסיף בתמיהה ובכאב במכתב מיוחד בנושא: "האחיקם יצאו למלחמה ואתם תצאו לבין הזמנים...?!"

מסירות נפשם של חיילי צה"ל שאינם בני-ברית

נשאל הרב עובדיה יוסף:

חייל צה"ל דרוזי, שנהרג בידי הערבים הישמעאלים על משמרת בטחון ישראל, האם יכולים לומר השכבה בבית הכנסת לעילוי נשמתו?

תשובה: הדרוזים מאמינים בא-ל אחד, ואינם עובדי עבודה-זרה כלל. וגם מאמינים בהשארית הנפש, ולא עוד אלא שהם מתגיגים לצבא הגנה לישראל ומוסרים את נפשם על הגנת תושבי מדינת ישראל ושומרים על שבע מצות בני נח, ודינם כחסידי אומות העולם. וע' בספר חסידים (סי' תשצ) שכתב: נכרי שעשה טובות לישראל יכולים לעשות לו השכבה ולבקש מהקב"ה שיקל בדינו. וכבר אמרו בירושלמי (מגילה פ"ג ה"ז) שאומרים על חרבונא "זכור לטוב", לפי שקיטרג על המן שונא ישראל. ע"ש (וע"ע בספר חסידים סי' תרה). וכל שכן חיילים דרוזים אשר שמים נפשם בכפם להגן על עם ישראל, שמצוה להתפלל עליהם להשם יתברך להקל בדינם, ורחמיו על כל מעשיו... ומכל זה נלמד גם לעניין תפלת ההשכבה על החייל הדרוזי ששם נפשו בכפו להגן על ישראל, שבדאי ראוי הוא לומר עליו השכבה לעילוי נשמתו. כי לא ידח ממנו נדח. וירבה השלום בעולם (יביע אומר, חלק י' – יורה דעה, סימן נה', אמירת תפילת 'השכבה' לחייל צה"ל דרוזי).

"ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו"
הרב מרדכי אליהו (תרפ"ט-תש"ע)
הראשון לציון, מח"ס "מאמר מרדכי"

אמירת תפילה לשלום חיילי צה"ל – מידי שבת ויו"ט

"קבלנו את מכתבכם אלי, ובו שאלתם בעניין התפילה לחיילי צה"ל לפי מנהג הספרדים. המנהג הוא להתפלל לשלום חיילי צה"ל ולשלומם של תושבי מדינת ישראל בעת פתיחת ההיכל בשבתות ויו"ט, ובפרט בימי ראש השנה ויום הכיפורים" (שו"ת הרב הראשי, ח"א, עמ' 361, ירושלים, סיון תשע"ג).

בסידורו של הרב, 'קול אליהו' (עמ' תקלד), מובאים נוסחי "מי שברך" קצר וארוך שחיברם הרב עצמו. וכך לשון הנוסח הקצר ובו תוספות (מודגשות) שהוסיף הרב על הנוסח המקובל של הרב גורן ומטרתו השגת כוונות ותוצאות מעשיות:
"מי שברך אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן, הוא יברך וישמור וינצור ויגדל למעלה למעלה, את כל חיילי צבא הגנה לישראל... נגפים לפניהם תמיד... ידבר שונאינו תחתייהם תמיד ויעטרם בכתר ישועה ועטרת ניצחון תמיד. ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו..."⁸

ברכה לחיילי צה"ל בסדיר ובמילואים

"הננו לברך את צה"ל על כל חיילותיו, במערך הסדיר והמילואים, על המלאכה המופלאה שהוא מבצע לשמירת בטחון המדינה ושלום תושביה. מן השמים יטעו בכם עוז וגבורה למילוי משימותיכם, שכל טוב להשתכלל ולהתפתח, חכמה ודעת לחנך דורות של חיילים טובים ואזרחים נאמנים..." (שו"ת הרב הראשי, כרך ב', עמ' 87, י"ב בטבת תשמ"ט, ירושלים, תש"ע).

8. ראה "בכל מקום שהם", ד"ר יואל רפל, מוסף 'שבת', 'מקור ראשון', י"ז אלול תשע"ד.

'סיירת תפילה'

סיפר תא"ל (במיל) אפי איתם:

"כשהתמניתי למפקד כוחות צה"ל בלבנון, אז המפקד חובש הכיפה הבכיר היחיד בשורות צה"ל, באתי אליו לקבל ברכה ועצה וכמו תמיד שני הדברים שלובים ביחד, עצה של תבונה וחכמת חיים יחד עם חיזוק רוחני וחיבוק רגשי עמוק. שאלתי את הרב מה הערך המוסף של להיות מפקד בכיר דתי בגזרה הרגישה הזו, שסערה בה לחימה יומיומית אל מול מרצחי חיזבאללה. הרב היישיר אליי מבט של עיניים טובות ואמר לי: 'כוח של תפילה'. בהתחלה לא הבנתי במה הדברים אמורים, אבל ככל שעבר הזמן הבנתי שהתכוון לדברים כפשוטם.

הרב מרדכי אליהו הקים קבוצת מתפללים, מהם מקובלים, אנשי מופת מוסריים, כולם בעלי כוח תפילה מיוחד. והוא ביקש ממני שבכל פעם שישנה עת צרה, סכנה או הסתבכות מבצעית, נודיע לו. בהתחלה היססתי אם להתקשר בשעות מאוחרות ולהטריד את מנוחתו של הרב ושל האחרים, אולם כשאמרתי לו את זה הוא ממש התרגז ואמר לי – כוח של תפילה הוא יסוד חשוב בגבורת ישראל ובהצלחתם בשדה הקרב, התפילה והקשת, התפילה והחרב הם שני צדדים של אותו עניין.

ומאז במשך למעלה משנתיים בלילות רבים מאוד הייתי מתקשר אליו בשעות משבר מבצעי בזמן אמת ומוסיף את כוח התפילה העצום שלו לפעולת החיילים. הוא תמיד הדגיש כי התפילה איננה במקום הלחימה, הפעולה, התכנון, אלא היא תמיד תוספת של עוצמה והשגחה על הדברים שאנחנו עושים.

קצרה היריעה מלספר כמה פעמים אפשר היה לראות בעין ממש איך התפילות הללו חברו יחד לגבורה המעשית, לתוצאה מבצעית ראויה ורצויה. נדמה לי שבשנים האחרונות הרעיון שהתפילה היא תגבור וחיזוק לפעולת הלוחמים בשטח כבר קנה לו מקום בקרב הלוחמים והמפקדים. אבל את פריצת הדרך, את הפיכת הרעיון הזה למציאות, החיבור שבין פיקוד הצבא ובין גדולי ישראל הבאים מכוחה של תורה – את הדרך הזאת היה צריך לפרוץ גדול תורה, רבנו הרב הקדוש מרדכי אליהו"?

אודות אחת הפעמים שבהן הופעלה 'סיירת התפילה' סיפר איתם: "פעם אחת, כוח צה"ל נכנס אל תוך שדה מוקשים מוסווה. היה מדובר במוקשים שהופעלו על ידי קרני לייזר והכוח עמד ממש באמצע שדה המוקשים במציאות מאד לא פשוטה. זה היה אמצע הלילה ובכל זאת ברגע שמפקד הכוח סיפר לי על מצבו התקשרתי אל הרב מרדכי אליהו ואל שאר הרבנים שיתפללו. תוך כדי שהרבנים התפללו אמר לי הרב מרדכי אליהו לתת פקודה לכוח לצאת עכשיו משדה המוקשים. אמרתי לרב אבל הרי כך המוקשים יכולים להיות מופעלים. הרב חזר על דבריו ואמר לי להורות לכוח לצאת, וכך עשיתי. הוריתי לכוח לצאת משדה המוקשים. בינתיים בקשר אני שומע את מפקד הגזרה של החיזבאללה מתלונן ואומר כי הוא לא מצליח להפעיל את המוקשים וזה למרות שהוא לכד במרכזם כוח של צה"ל. מפקד החיזבאללה התלונן על כך כל הזמן ובינתיים הכוח שלי יוצא החוצה. ברגע שהמפקד הודיע לי על יציאה מלאה משדה המוקשים אמרתי לרב מרדכי אליהו שאפשר להפסיק להתפלל ואז כשסיירת הרבנים הפסיקה להתפלל כל המוקשים בשדה התפוצצו" (תמליל שיחה במקד"צ 'מעוז' בלוד, ז' שבט תשע"א, חדשות סרוגים).

חיזוק בעת לחימה

במכתב גלוי לראש ממשלת ישראל בעת לחימה ברצועת עזה כתב הרב: לכבוד ראש ממשלת ישראל, מר אהוד אולמרט הי"ו, ירושלים שלום וברכה! ברצוני לברך את ממשלת ישראל ואת כל החיילים הלוחמים בשליחותה כנגד אויבינו הקמים עלינו ויורים ללא הרף על עיר ואם בישראל, העיר שדרות ועל הנגב... החיילים הנלחמים היום בעזה צריכים לדעת שהם נלחמים להגנת המדינה כולה. תושבי שדרות וסביבתה נמצאים בחזית ובשרות העם כולו. כולנו צריכים לסייע להגנתם מתוך ידיעה זו. להתאמץ בעבורם ככל כפליים. להתפלל למענם יחד עם כל תושבי המדינה מעומק ליבנו. אנו מאמצים את ידיך וידי הממשלה כולה כדי שתוכלו להשלים את המלאכה שהוטלה בימים אלו על כתפיכם. חיזקו ואמצו ויהיה ה' עמכם, אמן (שבועון 'עולם קטן', 106, בהעלותך, ט"ז בסיון תשס"ז).

סיפורים מיוחדים על תפילותיו של הרב למען חיילי צה"ל שנפצעו או חלו במהלך מילוי תפקידים, נמצאים בסדרת ספרי "אביהם של ישראל" (וראה עוד עלון 'קול צופיך', פרשת תרומה תשע"ב, גיליון מס' 621).

"ביקור וברכה בערב יוה"כ"

הרב אליהו פרדס (תרנ"ג-תשל"ב)

רבה של ירושלים וחבר מועצת הרה"ר

סנגורם של חיילי צה"ל

"הרב היה מכבד ומוקיר כל אדם מישראל... מעל לכולם אהב את צה"ל – "כחיצים ביד גיבור כן בני הנעורים". בצה"ל ראה את נושא השלום. את הגאולה ראה בהתרחשויות המשיחיות והנסים והנפלאות של הימים בהם אנו חיים. בשלום ראה את השלמות, את גאולת ישראל השלמה.

בערב יום הכפורים תשל"א, יצא לטבול בים המלח, בשובו, ביקש הרב להסיעו לכיוון נהר הירדן, לברך את חיילי צה"ל שחנו במקום. לאור המצב ששרר באותם ימים, הפצירו בו שיוותר על ביקור זה. אולם הרב עמד על דעתו: "אין מקום שיש בו מסירות נפש וקידוש ה' כמקום בו עומדים בנינו-חיילינו על משמר העם והארץ". הרב דיבר מענינא דיומא וקרא בפני החיילים: "יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שתהא השנה הזאת הבאה עלינו ועל כל עמך ישראל שנת שלום"; וכל החיילים ענו כאחד אמן ואמן. וכך, שעות אחדות לפני התקדש יום הכפורים זכו חיילי ישראל לברכה מפי רבה של ירושלים. בדרך לירושלים לא פסקה התרגשותו של הרב מהביקור והוא אמר: בזכות ה"אמן" שקראו החיילים בכל לבם ונפשם נזכה לשלום בארצנו במהרה.

לאחרונה, כשביקר בעמדות צה"ל בגבול הגולן, הסתופפו החיילים סביבו, הקשיבו בדחילו ורחימו לאמרותיו והתעודדו למשמע דברי האמונה והביטחון שקלחו מלבו. באזניהם הדהדו דבריו: "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל". כשנוכח הרב שכמה חיילים עומדים במרומי העמדה והוסבר לו שאין ביכלתם לנטוש משמרתם, עלה אליהם וברכם אישית.

הוא נהג לבקר את חיילי צה"ל המאושפזים בבית החולים בירושלים. על ביקוריו אלה מעיד רב בית החולים: לא תוכלו לתאר לכם כמה עידוד ובטחון שאבו החולים מדברי הרב, באיזו אהבה ומסירות התעניין ושוחח עם כל אחד ואחד, ברכותיו ותפילותיו נאמרו ממעמקי הלב, בדבקות ובחבה, וזאת חשו החולים ושאו בטחון בה' ותקוה לבריאות והחלמה מהירה" (הרב אליהו פרדס, קובץ לזכרו, עמ' קפ"ו, י. גליס (עורך), עיריית ירושלים, תשל"ד).

15

שיעור ב'עיון' במחנה נפח

הרב יעקב ניסן רוזנטל (תרפ"ד-תש"ע)

אב"ד חיפה וראש ישיבות הגר"א, מח"ס "משנת יעקב"

"הראשון לציון, הרב שלמה עמאר, מספר שבסיומה של מלחמת יום הכיפורים הוא נסע יחד עם רבו, הרב יעקב רוזנטל זצ"ל, למחנה נפח ברמת הגולן כדי לחזק את החיילים. היו שם בני ישיבות הסדר שרבים מחבריהם נהרגו, והיה צורך לחזק את הנותרים. לאחר שהרב רוזנטל אמר דברי חיזוק, ביקשו ממנו החיילים שימסור בפניהם שיעור. כששאל באיזה נושא, ביקש אחד מהם שהשיעור יהיה בנושא הלכות שבת והרב הסכים. חייל אחר ביקש שיהיה זה בנושא נטילת ידיים ושוב הרב הסכים, וכך הוצעו חמישה-שישה נושאים שונים שלכולם הרב הסכים, עד שלבסוף הציע אחד שהרב ידבר על קדושתה של רמת הגולן. הוחלט שהרב ידבר על נושא זה, והרב נעתר ופצח בשיעור של כשעה ויותר בעומק העיון מבלי שבכלל התכוון לכך קודם לכן" (בדין ובחסד, יואל יעקובי, 'בשבע' גיליון 393, סיון תש"ע).

16

הם עושים מסירות נפש בשביל הגנה לעם ישראל

רבי אברהם חיים ראטה (תרפ"ד-תשע"ב)

האדמו"ר מ"שומרי-אמונים"

כתב הרב גמליאל רבינוביץ', מחבר ספרי "גם אני אודך":
"אמרתי לכתוב לכת"ר כמה חשוב להתפלל על חיילים, שהנה ראיתי בזמן שהיה מבצע של עופרת יצוקה (כסלו תשס"ט), הייתי בבית המדרש 'שומרי-אמונים' בבני ברק בשעה 15:00 בצהריים, ועיינתי בספר, וזה היה בשעה שיש לבחורי הישיבה הפסקה של שעה לנוח, ולפתע יצא כ"ק מרן אדמו"ר מ'שומרי-אמונים' בעל 'חוקי-חיים', זיע"א, מחדרו הסמוך לבית המדרש, וראה כמה בחורים משוחחים מאירועי השעה, וכדומה, ופנה אליהם בתקיפות, ואמר [דיבר באידיש, ותרגמתי ללשון הקודש] בשעה שיש מלחמה, שיש אנשים ששלחו בניהם להילחם עם אויבנו, האיך אפשר להישאר אדישים?! והאמת שעתה זה זמן של מנוחת צהריים, אולם כיון שהם עושים מסירות נפש בשביל הגנה לעם ישראל, צריכים גם כן להיות מסורים להם, וכל אחד שייקח מיד 'תהלים' ויעורר רחמי שמים אדירים מאד, ויחשוב בדעתו כאילו בנו יחידו ממש, נמצא עתה בעזה בקרבות

קשים עם ממחבלים, ה' ישמור, ובוודאי שהיה מתפלל בהתעוררות עצומה עד מאד, ובבכיות נוראות עד לב השמים. עכד"ק ששמעתי. ונאים הדברים למי שאמרם שהיה תמיד מיצר ודואג לשלום עם ישראל בכל מקומות שהם. ובימי המלחמה האלו היה שרוי ומיוחד בתעניות וסיגופים גדולים עד מאד לעורר רחמי שמים אדירים ביותר לבטל גזירות קשות מישראל... " (שו"ת השואל, הרב מרדכי ציון, ח"ב, עמ' קמח', ספריית חוה, תשע"ח).

17

"לזכותם של הלוחמים בחזית"
רבי מנחם מנדל טאוב (תרפ"ד-תשע"ט)
האדמו"ר מקאליב

בהודעת "מוסדות קאליב" מיום כ"ה תמוז תשע"ד (מבצע 'צוק איתן' ברצועת עזה), נכתב ע"י גבאי ועוזרי האדמו"ר:

קריאת קודש לרגל המצב

בס"ד. עפ"י קריאת כ"ק מרן האדמו"ר מקאליב שליט"א לאור המצב הנורא השורר בארצינו הקד', מתבקשים כל קהל ישראל הי"ו בכל אתר ואתר לכווין בעת עניית אמן וישה"ר [אולי צ"ל: ויהש"ר] בקדיש לאחר עלינו לשבח שיהא זה לזכותם של הלוחמים בחזית שיצליחו במשימתם ויחזרו לחיים טובים ולשלום והיא סגולה גדולה. האדמו"ר מקאליב אף השתתף ביום עיון של רבנות פיקוד המרכז ודיבר בפני חיילי צה"ל (הרבנות הצבאית מאז ועד מחר).

"גילוי שכינה החופפת על חיילינו"

הרב שלמה משה עמאר

הראשון לציון ורבה של ירושלים, מח"ס "שמע שלמה"

קביעת שבת הודיה על ניסי מבצע "עופרת יצוקה" (תשס"ט)

בעה"ת"ש, בשני בשבת, ראש חדש שבט, התשס"ט

ט"ז/25-248

לכו נרננה לה' – נריעה לצור ישעינו

על הנסים ועל הישועות, אשר לחיילינו ואזרחינו, במבצע "עופרת יצוקה", אשר באה אחר סבלנות והתאפקות של שנים, מה שלא נעשה בשום מקום בעולם אשר משליכים טילים וקסאמים על ערים מאוכלסות, עד שנהפכו חיהם של רבבות אלפי ישראל לבלתי נסבלים, והושיטו להם יד לשלום והרגעה ולא אבו שמוע, וירא ה' בצרת בניו ובנותיו, ויעמוד מכסא דין וישב על כסא רחמים ונסים רבים עשה לנו בגילוי שכינה החופפת על חיילינו, כנשר יעיר קנו, על גוזליו ירחף. עמד ה' ושם פדותו על ראש עמו ונחלתו להושיעם להרגיעם, בחן ובחסד ובחמלה, גם לב טהור ברא לנו אֵלֵהֵם, לקשרנו בקשרא דמהימנותא, לעשותנו אגודה אחת בלב אחד ובאהבה רבה, ויהי הדבר למופת ולאות.

ועל כל אלה חייבים אנו להודות ולהלל ולשבח ולפאר לבוראינו יוצרנו מלך העולם, בהכנעה ובביטול גמור, יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם, ויספרו מעשיו ברנה, ולעבוד אותו בשמחה בגיל ורננה מתוך אחדות ואחווה. וע"כ הציעו רבים וטובים לקבוע את "שבת בשלח" שהיא שבת השירה הנצחית, לכל הדורות, וכל עם ה' די בכל אתר ואתר. יספרו מעשי ה' ברינה ושיחו בכל נפלאותיו, וכל המרבה לספר חסדי ה' הרי זה משובח, ובשעת פתיחת ההיכל יש לומר מזמורי תהילים, מזמור שיר ליום השבת, מזמור לתודה והודו לה' כי טוב. ומעלת הרבנים שליט"א ידרשו מענינא דיומא להרבנות כבוד ה' בעולמו, למען ידעו דורות הבאים כי ה' הוא האלקים, והוא מנהל את עולמו בהשגחה פרטית וייחודית, ובפרט בארץ ישראל אשר עיני ה' אלקיך בה תמיד, ושם ציוה ה' את הברכה.

ואין ספק שהשמחה וההודיה לה' עם החיזוק בלמוד תורה ועבודת ה', יקרבו את גאולתנו ואת פדות נפשנו במהרה בימינו אמן.

המצפים לישועת ה',
שלמה משה עמאר, הראשון לציון הרה"ר לישראל.
יונה מצגר, הרה"ר לישראל.
(ארכיון הרבנות הראשית לישראל)

תפילה מיוחדת עם הלוחמים בימי מבצע 'צוק איתן' (תמוז'אב תשע"ד)

סיפר הראשל"צ, הרב שלמה משה עמאר, על תפילה מיוחדת ונרגשת עם לוחמי צה"ל בעת מבצע 'צוק איתן' ברצועת עזה, כאשר סבב עם אחד ממפקדי החטיבות בין הפלוגות כדי לחזק את החיילים ולהתפלל אתם שעות מספר לפני יציאתם לקרב: "אחרי הרבה פלוגות ראיתי קבוצה גדולה שיושבת מוכנה לקרב, שאלתי את המח"ט שהסתובבתי אתו: מה עם אלה? אמר לי: הם קיבוצניקים, הם לא יודעים מה זו תפילה. אמרתי לו: אולי בכל זאת ניגש ונדבר אתם? הוא לא הסכים אתי, אבל הלכנו בכל זאת. אמרתי להם: באתי רק לומר לכם שכל עם ישראל אתכם, הלב של כולם אתכם. כולם חושבים ומתפללים עליכם, עיני כל ישראל נשואות אליכם. אני באתי רק לומר לכם את זה, אבל אם אתם רוצים, אפשר גם להתפלל תפילה קצרה. מיד כולם התרוממו. חלקם חבשו כובעים, אחרים שמו ידיהם על ראש חבריהם כדי לכסות את ראשם. תפילה כמו התפילה הזו שהתפללנו עם הקיבוצניקים שלא יודעים תפילה, לא הייתה לי בחיים. התפללתי בדמעות" (ריאיון לרועי אהרוני, שבועון "עולם-קטן", ערב ר"ה תשע"ז).